

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2019

การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุตนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงขลิก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมข่มนิสัย

พรวิทย์ จันทร์พ่อง
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Other Education Commons](#)

Recommended Citation

จันทร์พ่อง, พรวิทย์, "การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุตนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงขลิก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมข่มนิสัย" (2019). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 9165.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9165>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

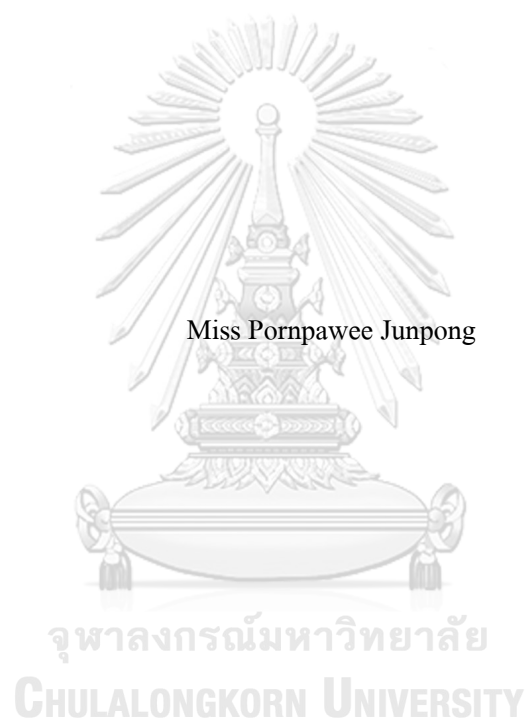
การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการ
ใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย

น.ส.พรปวีณ์ จันทรผ่อง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ANALYSIS OF ASSISTANT PROFESSOR SANGOBSEUK THAMVIHARN'S METTA
(LOVING-KINDNESS) UNIQUENESS IN THAI CLASSICAL MUSIC TEACHING TO
TEACH AND NURTURE MORAL ETIQUETTE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Music Education
Department of Art, Music, and Dance Education
FACULTY OF EDUCATION
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุคนตรีไทย ของผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความ
เมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย

โดย

น.ส.พรวิทย์ จันทรพ้อง

สาขาวิชา

ดนตรีศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินญา อุทัยสุข

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสิพันธุ์ แฉ่งจัน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินญา อุทัยสุข)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยวรุณ โกศล)

พรปวิณ จันทร์ผ่อง : การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ของผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรม
ปมนิสัย. (ANALYSIS OF ASSISTANT PROFESSOR SANGOBSEUK
THAMVIHARN'S METTA (LOVING-KINDNESS) UNIQUENESS IN THAI
CLASSICAL MUSIC TEACHING TO TEACH AND NURTURE MORAL
ETIQUETTE) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.คณิญา อุทัยสุข

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะ
ความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และ 2) วิเคราะห์
เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและการอบรมปมนิสัย
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล
จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)
โดยศึกษาเอกสาร วิเคราะห์โดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ตามแนวทางการวิจัยแบบสร้าง
ทฤษฎีจากข้อมูล (grounded theory research) นำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียงและกรอบมโน
ทัศน์

ผลการวิจัย พบว่า ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่
ดี ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มี 5 ชั้น ได้แก่ 1) รับรู้ ชื่นชอบ รับการสนับสนุน 2)
मानะบากัน นั่นแสวงหาโอกาส 3) มั่นคงหนักแน่น ห่วงแค้นวัฒนธรรม 4) แดกจรรจบด้าน
บูรณาการอย่างเข้าใจ 5) เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มามีบารมีด้วยความเมตตา และผลการวิจัย
การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แบ่ง
ได้ 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การให้ด้วยหลักจิตวิทยาเชิงบวก 2) การให้ด้วยหลักความเข้าใจในความ
แตกต่างของผู้เรียน 3) การให้ความรู้ที่ถูกต้อง 4) การให้ความรู้ที่ครบถ้วน และ 5) การให้
ประสบการณ์ตรง

สาขาวิชา ดนตรีศึกษา
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6083337927 : MAJOR MUSIC EDUCATION

KEYWORD: Metta (Loving kindness), Sangobseuk Thamviharn, Thai classical music teaching

Pornpawee Junpong : ANALYSIS OF ASSISTANT PROFESSOR SANGOBSEUK THAMVIHARN'S METTA (LOVING-KINDNESS) UNIQUENESS IN THAI CLASSICAL MUSIC TEACHING TO TEACH AND NURTURE MORAL ETIQUETTE. Advisor: Asst. Prof. DNEYA UDTAISUK, Ph.D.

The purposes of this research were 1) to study sequential factors supporting high morality of Thai music teacher's characteristic of Assistant Professor Sangobseuk Thamviharn. 2) to analysis the uniqueness of *Metta* (Loving- kindness character) in Thai classical music teaching of Assistant Professor Sangobseuk Thamviharn. The data in this qualitative research was gathered through in-depth interview and participative observation. The content was analyzed through inductive method aligned with grounded theory methodology. The research finding were presented in the form of essay and a conceptual models.

The research result came as followed. First, sequential factors supporting high moral quality of Assistant Professor Sangobseuk Thamviharn can be ordered into five chronological steps including 1) Perceive and appreciation of supports. 2) Perseverance and seeking opportunities. 3) Confirmation of cultural values. 4) Practical and effective integration of knowledge. 5) Display & Influence as a role model for Loving kindness. Second, the uniqueness of *Metta* (Loving- kindness) in Thai classical music teaching of Assistant Professor Sangobseuk Thamviharn can be specified into five aspects. 1) Kindness with positive psychology mind. 2) Kindness with understanding the individual differences. 3) Kindness to provide valid and reliable subject matters. 4) Kindness to provide resourceful subject matters. And 5) The kindness to provide real life music experiences.

Field of Study: Music Education

Student's Signature

Academic Year: 2019

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงเป็นผู้ให้ความรู้ ให้การอบรมสั่งสอน เป็นขวัญกำลังใจให้แก่ ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนัญญา อุทัยสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาแก่ผู้วิจัย เสียสละเวลา คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ อบรมสั่งสอนผู้วิจัย ให้กำลังใจ และช่วยแก้ไขปัญหาลดข้อผิดพลาดในการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงตรวจสอบ แก้ไขและปรับปรุง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รังสิพันธุ์ แฉ่งขัน ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ท่านได้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อคิด ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยวรุณ โกสลด กรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้สละเวลา ให้ความกรุณาช่วยเหลือ แนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความ สมบูรณ์ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุก ๆ ท่าน ในการให้ ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการยุทธศาสตร์สู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะ ไทย และเงินทุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2561 ภายใต้ชุดโครงการนวิจัยทางศิลปวัฒนธรรม (761008-03AC) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณให้แก่ผู้วิจัย ในการเผยแพร่บทความวิจัย

ขอขอบพระคุณ นายชัยเทพ ชัยภักดี นายพงศกร จอมแก้ว นางสาวศศิณันท์ วิญญิมากุล นางสาวศศิภา นันทสมบูรณ์ นางสาวจริพร จิตต์มั่น เพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความช่วยเหลือ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัวจันทร์ผ่อง ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจสำคัญแก่ ผู้วิจัยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาโดยตลอด

พรปวีณ์ จันทร์ผ่อง

สารบัญ

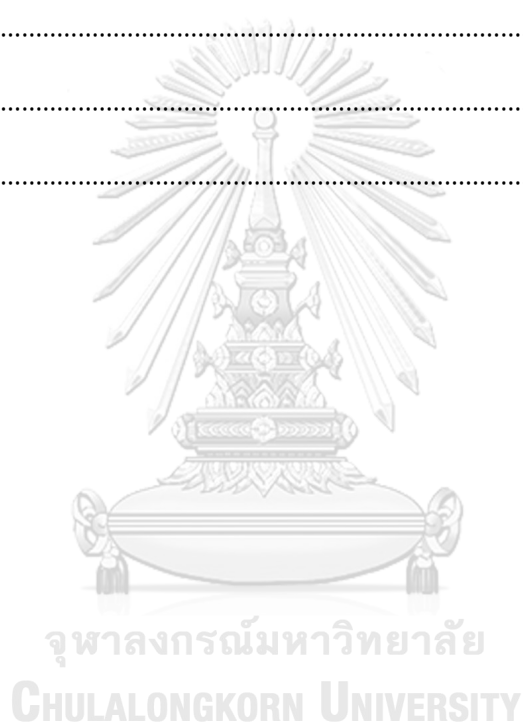
หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
คำถามวิจัย	5
วัตถุประสงค์	5
ขอบเขตในการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	6
ประโยชน์ที่จะได้รับ	6
บทที่ 2	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ตอนที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	8
1.1 อัตชีวประวัติ.....	8
1.2 ผลงาน	13
1.3 แนวคิดการถ่ายทอดดนตรีไทย.....	18
ตอนที่ 2 รูปแบบและวัตถุประสงค์ของการสอนดนตรีไทย	19

2.1 รูปแบบการสอนและจริยวัตรดนตรีไทย	19
2.2 วัตถุประสงค์ของการสอน	24
2.2.1 ทฤษฎีจิตพิสัยของบลูม Bloom.....	24
ตอนที่ 3 บทบาทของความเมตตาในการอบรมบ่มนิสัย.....	29
3.1 ความหมายและลักษณะของความเมตตา	29
3.2 การอบรมบ่มนิสัย	33
ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	37
บทที่ 3	38
วิธีดำเนินการวิจัย	38
ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
ขั้นที่ 2 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	39
ขั้นที่ 3 สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	41
ขั้นที่ 4 กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	42
ขั้นที่ 5 กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล	42
ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล สรุป อภิปรายผลและนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์	43
บทที่ 4	45
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ตอนที่ 1 ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี ของ ผู้ช่วย	
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	45
1.รับรู้ ชื่นชอบ รับการสนับสนุน (ขั้นการรับรู้ Receiving)	47
1.1 ความสนใจส่วนตัวในการรับรู้.....	47
1.2 พรสวรรค์ในการชื่นชอบ	48
1.3 ครอบครัวสนับสนุน	49

1.4 การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญด้านดนตรีไทย.....	49
2. มานะบากบั่น หมั่นแสวงหาโอกาส (ขั้นการตอบสนอง Responding).....	50
2.1 การมีมานะบากบั่นและวินัยในตนเอง	50
2.2 การหมั่นแสวงหาความรู้ทางดนตรีไทย.....	52
3. มั่นคงหนักแน่น ห่วงแหนวัฒนธรรม (การให้คุณค่า Valuing).....	56
3.1 ความหนักแน่นและความภาคภูมิใจในดนตรีไทย.....	56
3.2 ความหนักแน่นและมั่นคงในทัศนคติ	60
4. แดกฉานรอบด้าน บูรณาการอย่างเข้าใจ (ขั้นการจัดระบบ Organizing).....	65
4.1 แดกฉานด้วยความอัจฉริยะทางดนตรีไทย.....	65
4.2 แดกฉานในการสอนและการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบ	70
5. เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มีการมีความเมตตา (ขั้นการสร้างคุณลักษณะ Internalizing).....	74
5.1 การดำรงตนเป็นแบบอย่าง.....	74
5.2 การดำรงตนเป็นต้นแบบ	80
ตอนที่ 2 เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน.....	95
และการ อบรมบ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	95
1) การให้ด้วยหลักจิตวิทยาเชิงบวก	95
2) การให้ด้วยหลักความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียน	101
3) การให้ความรู้ที่ถูกต้อง	104
4) การให้ความรู้ที่ครบถ้วน.....	107
5) การให้ประสบการณ์ตรง.....	110
บทที่ 5	116
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	116

สรุปผลการวิจัย.....	117
อภิปรายผลการวิจัย.....	122
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	129
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	129
บรรณานุกรม	130
ภาคผนวก	134
ภาคผนวก ก	135
ภาคผนวก ข	143
ประวัติผู้เขียน	155

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 การเรียนดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	11
ตารางที่ 2 สรุปอัตชีวประวัติของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	12
ตารางที่ 3 ผลงานด้านการบันทึกเสียง ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	13
ตารางที่ 4 ผลงานด้านสังคีตนิพนธ์ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	15
ตารางที่ 5 ผลงานด้านวิชาการ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	16
ตารางที่ 6 รางวัลเกียรติคุณ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	17
ตารางที่ 7 ตารางสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ด้านจิตพิสัย	27
ตารางที่ 8 ลักษณะของผู้มีความเมตตา	32
ตารางที่ 9 สรุปตัวบ่งชี้ของความเมตตา.....	36
ตารางที่ 10 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง	40

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	8
ภาพที่ 2 ลำดับขั้นด้านจิตพิสัยในการพัฒนาบุคลิกภาพ.....	26
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย	37
ภาพที่ 4 แผนภาพขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	38
ภาพที่ 5 พี่น้องร่วมบิดามารดาของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	48
ภาพที่ 6 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรเลงระนาดเอกร่วมกับกลุ่ม นิสิต ช่วงที่เข้าไปเรียนวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ประสานมิตร).....	51
ภาพที่ 7 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แฉหลัง นับจากซ้ายมือคนที่ 3 ถ่ายร่วมกับบรมครู ขณะเป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์	52
ภาพที่ 8 หลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย) ครูของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	54
ภาพที่ 9 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ช่วงเป็นนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2.....	57
ภาพที่ 10 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จากซ้ายสงบศึก	58
ภาพที่ 11 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ขณะไปสอนดนตรีไทยที่ เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา	59
ภาพที่ 12 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สอนนักเรียน	61
ภาพที่ 13 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สอนนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์...63	
ภาพที่ 14 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรเลงระนาดเอกในงาน ไหว้ครูของธนาคารกสิกรไทย.....	68
ภาพที่ 15 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับนิสิต.....	69
ภาพที่ 16 บรรยากาศงานวันเกิดของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยครูสุดจิตต์ ดุริย ประณีต, ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ และนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ในปี พ.ศ. 2547	76
ภาพที่ 17 ภาพถ่ายจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ขณะร่วมทำบุญกับครอบครัว.....	79

ภาพที่ 18 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้โอวาทกับนิสิตในวันเปิดภาคเรียน.....	81
ภาพที่ 19 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ตีฆ้องวงใหญ่.....	84
ภาพที่ 20 บรรดาลูกศิษย์กับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	87
ภาพที่ 21 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ไหว้ครูก่อนเริ่มการบรณเณ.....	90
ภาพที่ 22 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	91
ภาพที่ 23 กรอบมโนทัศน์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี	94
ภาพที่ 24 บรรยากาศในชั้นเรียนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	95
ภาพที่ 25 ความเป็นกันเองของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับลูกศิษย์	97
ภาพที่ 26 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับเหล่าบรรดาลูกศิษย์ในงานไหว้ครูดนตรีไทย...99	99
ภาพที่ 27 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้คำปรึกษาและชี้แนะนิสิต	100
ภาพที่ 28 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรยากาศการถ่ายทอดดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	103
ภาพที่ 29 บรรยากาศการปิดภาคเรียนในรายวิชาของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร	104
ภาพที่ 30 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทำกับจับมือให้กับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา.....	105
ภาพที่ 31 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ถ่ายทอดดนตรีไทย	108
ภาพที่ 32 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดดนตรีไทยจากลูกศิษย์.....	111
ภาพที่ 33 กรอบมโนทัศน์เรื่อง การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย.....	114
ภาพที่ 34 เอกลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยต้นแบบ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....	115
ภาพที่ 35 สรุปหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ.....	126
ภาพที่ 36 สรุปกระบวนการสังสมคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี	127

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากภายในภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศหลากหลายรูปแบบ ทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาการศึกษาของสังคมไทยในหลายด้าน อาทิ ด้านความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมของเยาวชนและคนในสังคม การให้คุณค่าและความนิยมกับความสนุกสนานและความพึงพอใจ การละเลยเรื่องระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดความเคารพเกรงใจต่อผู้อาวุโสกว่า รวมถึงการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีที่นำไปสู่การเป็นสังคมดิจิทัล ทำให้การศึกษาได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงได้มีการระบุแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้โดยมีหลักการสำคัญคือ มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยได้ตระหนักถึงความสำคัญ คือ **“มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม”**

“ครู” คือผู้ให้ความรู้ และมีความเมตตา เป็นที่รักและเคารพของศิษย์ เนื่องจากครู คือ ผู้ที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์เป็นบุคคลที่มีความสามารถ และมีคุณธรรมควบคู่กันไป โดยให้ทั้งความรู้และให้แนวทางที่จะประพฤติตนเป็นคนดีมีคุณค่าแก่สังคมด้วย บทบาทหน้าที่สำคัญของครูอย่างยิ่งคือการสร้างคนดีเพื่อพัฒนาประเทศชาติ (ผกา สัตยธรรม, 2544) ดังสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะครูโรงเรียนวังไกลกังวล เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ที่ว่า

“...สำหรับครูนั้นก็ต้องทำตัวให้เป็นที่ยรัก เป็นที่เคารพ เป็นที่เชื่อใจของนักเรียน คือข้อแรก ต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉานและแม่นยำ ชำนาญทั้งในวิชาความรู้ และวิธีการสอน เพื่อสามารถสอนวิชาทั้งปวงได้โดยถูกต้องกระจ่าง และครบถ้วนสมบูรณ์ อีกข้อหนึ่ง ต้องทำตัวให้ดี คือต้องมี และแสดงความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ ความเข้มแข็งและอดทนให้ปรากฏชัดเจน จนเคยชินเป็นปกติวิสัย เด็ก ๆ จะได้

เห็น ได้เข้าใจในคุณค่าของความรู้ในความคิด และในตัวครูเอง
อย่างซาบซึ้ง และยึดถือเอาเป็นแบบอย่าง ภารกิจของครู คือ
การให้ศึกษาก็จะได้บรรลุตามที่มุ่งหวัง...”

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2521)

และจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
พระราชทานแก่คณะครูโรงเรียนวังไกลกังวล เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ที่ว่า

“...ในส่วนครูนั้น ก็จำเป็นที่ต้องทำตัวให้ดี เป็นที่เคารพ
รักใคร่ และเชื่อถือได้สนิทใจ ข้อหนึ่งจะต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉาน
และแม่นยำ ชำนาญ ทั้งในด้านความรู้และวิธีสอน เพื่อสามารถสั่งสอน
ได้อย่างแจ่มกระจ่างและถูกต้องสมบูรณ์ อีกข้อหนึ่งจะต้องฝึกหัดจิตใจ
ของตนเองให้เข้มแข็งหนักแน่น สุจริต ซื่อตรง ประกอบด้วยเมตตา
กรุณา ความสุภาพ อ่อนโยน จะได้นำศิษย์ให้มองเห็น ซึ่งและ
ประทับใจในความสามารถและความดีของครูแล้วกำหนดจดจำเป็น
แบบฉบับ การให้การศึกษาก็จะบรรลุผลครบถ้วนตามจุดประสงค์...”

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2524)

ดังที่ชี้ให้เห็นในข้างต้น ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในสิ่งที่สอนอย่างกระจ่าง อีก
ทั้งยังต้องเป็นผู้มีความเมตตากรุณาให้แก่ศิษย์ “ความเมตตา” จึงเป็นคุณธรรมสำคัญ ที่ใช้ยึดถือใน
การประกอบกิจกรรมทั้งปวง รวมทั้งการดำรงชีวิตในสังคม ช่วยให้ทำกิจการงานต่าง ๆ สำเร็จได้อย่าง
ง่ายดาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้เป็นแนวทางให้ผู้ที่เป็นครูได้ยึดถือปฏิบัติในการสอนให้
ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้และมีคุณธรรมที่ดีงาม

“...ถ้าเห็นแก่ตัว เมตตากรุณาใครไม่ได้ มันต้องมี
สติปัญญาขนาดที่รู้ว่า ชีวิตทุกชีวิตเป็นชีวิตเดียวกัน แล้วรักกันในฐานะ
ที่ว่ามีหัวใจเดียวกัน เมตตาอยู่ในเนื้อในตัวเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์โดยไม่
ต้องเจตนากระทำ โดยไม่ต้องตั้งใจว่าจะเมตตา มันก็เมตตา แล้วก็
เมตตาจริง ๆ ด้วย เมตตากว้างขวาง มันช่วยเหลือคนอื่น ขนาดที่ว่าเอา
ชีวิตให้ไปด้วยเลยก็ได้...”

(พุทธทาสภิกขุ, 2534)

จากข้อความในข้างต้นที่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงความเมตตา นั้น จะเห็นได้ว่า ความเมตตาเป็นหลักธรรมที่ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล อนุภาพของความเมตตาส่งผลทั้งต่อตนเอง ต่อ บุคคลรอบข้าง รวมถึงต่อสังคมด้วย นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของความเมตตาเอาไว้หลายท่าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสรุป แล้ว เมตตา คือ ความคิดปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข มีไมตรี ความรัก ความปรารถนาดี ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจดีต่อกัน ความใส่ใจ หรือต้องการ สร้างเสริมประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์ เมตตาจัดเป็นธรรมพื้นฐานของใจชั้นแรก ในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งทำให้มองกันในแง่ดี หวังดีต่อกัน พร้อมทั้งจะรับฟัง และเจรจาด้วย เหตุด้วยผล ไม่ยึดเอาความเห็นแก่ตัว มีอคติ คือ ความโกรธ ความเกลียดเป็นที่ตั้ง โดยแสดงออกได้ 3 ทาง คือ แสดงด้วยกาย แสดงด้วยวาจา และแสดงด้วยใจ ผู้ที่ได้รับความเมตตา นั้น ก็มีความยินดี เป็น ที่ปลื้มใจแก่ทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ ในทางกลับกัน หากขาดความเมตตาย่อมก่อให้เกิดผลเสีย ตามมาในหลายด้าน สังคมไร้ความรัก ความจริงใจ เกิดการแบ่งแยกกันในสังคม ความเมตตาเช่นนี้จึง มีค่า “ค่าจุนโลก” มีแต่ทำให้ชีวิตทั้งปวงเจริญงอกงาม ดั่งฟ้าดินที่ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่สรรพสัตว์ทุก ชีวิตโดยไม่ต้องการผลตอบแทนและเงื่อนไขใด ๆ ทุกชีวิต เมตตาธรรมจึงนำพา “สันติสุข” ต่อตนเอง และชาวโลก ซึ่งความเมตตา นี้ อาจหมายถึงว่าครูมีความมุ่งหวังให้ศิษย์นั้นประสบแต่ความสันติสุข ไม่ หนึ่งดูตายต่อปัญหาของศิษย์ สอดส่องดูแล แม้จะว่ากล่าวตักเตือนก็ทำด้วยความรักและเมตตา รวมถึงยัง ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ได้ยึดถือเป็นแบบอย่างได้ (วรศักดิ์ วรรณโม, 2525) และ ความเมตตาก็ยังสามารถปรับใช้ในเชิงจิตวิทยาแนวพุทธซึ่งส่งผลโดยตรงในการเพิ่มพูนสันติภาวะให้กับ ผู้ที่ได้รับความเมตตาได้อย่างดีอีกด้วย (ดลดาว ปุณณนท, 2551) ซึ่งความเมตตา นี้ อาจหมายถึงว่า ครูมีความมุ่งหวังให้ศิษย์นั้นประสบแต่ความสันติสุข ไม่หนึ่งดูตายต่อปัญหาของศิษย์ สอดส่องดูแล แม้ จะว่ากล่าวตักเตือนก็ทำด้วยความรักและเมตตา รวมถึงยังต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ ได้ยึดถือเป็นแบบอย่างได้

ในบริบทของการเรียนการสอน ความเมตตา เป็นคุณธรรมประจำใจของบุคคลที่เป็นครูที่ดี สอดคล้องกับแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2541) ที่มีการระบุถึง คุณลักษณะของครูที่ดีว่า จะต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า กล่าวคือ ครูจะต้องมีความ ปรารถนาดีต่อศิษย์อยู่เสมอ กล่าวคือ ครูจะต้องมีความปรารถนาดีต่อศิษย์อยู่เสมอ หวังให้ศิษย์นั้น มี ความสุข รู้จักให้อภัยผู้เรียน เมื่อพบว่าผู้เรียนนั้นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็ให้มีความเมตตาในการสั่ง สอนและให้อภัย รวมถึงมีความกรุณา ให้การช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถเมื่อพบเห็นจุดด้อยของ ผู้เรียน

สำหรับในบริบทการเรียนการสอนดนตรีไทย มีระบบแบบแผนอันดงามที่ใช้ยึดถือปฏิบัติกันมา ช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ คือ การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย แบบ “มุขปาฐะ (oral Culture)”

ซึ่งเป็นรูปแบบในการถ่ายทอดและยังคงเป็นรูปแบบเดียวที่ยึดถือใช้สำหรับการเรียนการสอน และการถ่ายทอดดนตรีไทยมาจนถึงในปัจจุบัน ผ่านระบบ บ้าน วัด วัง (พุนพิศ อมาตยกุล, 2529) ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับใช้ในการเรียนการสอนดนตรีไทย โดยความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์นั้นมีความใกล้ชิดกันอย่างมาก เนื่องจากผู้เป็นศิษย์จะต้องไปทำการฝากตัวเป็นศิษย์ที่บ้านของครู ไปพักอาศัย รวมถึงคอยดูแลปรนนิบัติตลอดระยะเวลาที่เรียนดนตรีด้วย ในส่วนของครูผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้ ความเอื้ออาทร ดูแลทั้งเรื่องที่อยู่ อาหาร การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับศิษย์ ทั้งยังใช้หลักความมีเมตตา ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรี รวมถึงปลูกฝังความเป็นนักดนตรีที่ดีให้กับศิษย์ มีความปรารถนาดีและมองว่าศิษย์นั้นเสมือนคนในครอบครัวตนเอง โดยมิได้คิดค่าตอบแทนแต่อย่างใด ทั้งตัวครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีให้ศิษย์เห็นเป็นที่ประจักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นครูดนตรีไทยที่เป็นอย่างที่ดีในการถ่ายทอดดนตรีไทย ที่ได้รับการยอมรับในวงการดนตรีไทยว่าเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิยวุฒิ และคุณวุฒิ ทั้งยังเป็นต้นแบบที่ดีในการถ่ายทอดดนตรีไทยและปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งยังมีความรัก และเมตตาให้กับศิษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก และด้วยประสบการณ์การเรียนดนตรีไทยที่สั่งสมมาตั้งแต่เยาว์วัยจากทั้งครอบครัว และกับบรมครูทางด้านดนตรีไทย ที่เป็นแบบแผนดั้งเดิม ณ กรมมหรสพ เช่น ครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาดนวล) ขุนบรรจงทัมเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ครูมนตรี ตราโมท ครูสอน วงฆ้อง ฯลฯ เป็นต้น และด้วยประสบการณ์การสอนดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษ ของสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการสอนวิชาทักษะดนตรีไทย และวิชารวมวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 มาจนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลา 39 ปี จึงเป็นครูดนตรีไทยที่มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก เป็นผู้ผลิตบัณฑิตครุศาสตร์ดนตรีศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งลูกศิษย์เหล่านั้นยังประสบความสำเร็จในการประกอบการทำงานที่เจริญก้าวหน้า เป็นครูที่ดี และเป็นเสาหลักทางการศึกษาด้านดนตรีอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนดนตรีไทยกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ในรายวิชาทักษะดนตรีไทย 1-7 ทำให้เล็งเห็นถึงการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม ในด้านความเป็นครูที่ดี กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านองค์ความรู้ดนตรีไทยอย่างถ่องแท้ ท่านเป็นผู้ที่อ่อนน้อม และถ่ายทอดดนตรีไทยตามขนบแบบแผนโบราณอย่างดียิ่ง ไม่ผิดเพี้ยน และสำคัญที่สุดคือท่านเป็นผู้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีที่บุคคลเป็นครูพึงมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความมีเมตตาให้กับศิษย์เป็นอย่างมาก โดยมีความเอาใจใส่ ทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กับศิษย์อย่างไม่ย่อท้อ ให้ความสำคัญ และการช่วยเหลือศิษย์ทั้งในเวลาและนอกเวลาสอน พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนมารยาท และพฤติกรรมอันดีงามให้ศิษย์พึงมีและเป็นคนดีในสังคม ควบคู่กับการปลูกฝังความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีทั้งด้านบุคลิกภาพ องค์ความรู้ทางดนตรีไทย และคุณธรรมจริยธรรมของความเป็นครูที่ดีผ่านการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ศิษย์รับรู้ได้ถึงความปรารถนาดีที่มีให้ จนเกิดความ

เคารพ ศรัทธา นอกจากนี้ตลอดกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีการประเมินผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบของการประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) ในช่วงระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน เพื่อให้คำแนะนำในทันทีเมื่อผู้เรียนเกิดจุดบกพร่อง และเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการประเมินตนเองเพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระทางดนตรี และสามารถนำผลหรือคำแนะนำที่ได้ไปพัฒนาตนเอง หรือใช้ประโยชน์ต่อยอดในอนาคตได้ จึงทำให้การเรียนดนตรีไทยที่เกิดขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในด้านความรู้สึนึกคิด พฤติกรรม และสิ่งที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจของผู้ที่จะศึกษา โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย และจริยวัตรของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร นำมาวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการดำรงตนเป็นครูดนตรีไทยที่ดี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยต่อไป

คำถามวิจัย

1. เพราะเหตุใด ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงได้รับการยกย่องในฐานะครูดนตรีไทยผู้มีความเมตตาในการสอน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
2. เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและการอบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในด้านลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยมีกรอบตัวชี้วัด ตามทฤษฎีจิตพิสัยของบลูม (Bloom) เป็นกรอบในการอธิบายผล ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่ม

นิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จากการบูรณาการทฤษฎีและหลักพุทธศาสนา โดยมี
กรอบตัวชี้วัดความเมตตาในการอธิบายและวิเคราะห์ผล

นิยามศัพท์

เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย หมายถึง ลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่โดดเด่น และ
เป็นลักษณะเฉพาะตัว ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทราบถึงลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของ ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
2. ทราบถึงเอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและ
การอบรมปมนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุม และใช้เป็นกรอบแนวทางในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งตอนเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

- 1.1 อัตชีวประวัติ
- 1.2 ผลงาน
- 1.3 แนวคิดการถ่ายทอดดนตรีไทย

ตอนที่ 2 รูปแบบและวัตถุประสงค์ของการสอน

- 2.1 รูปแบบการสอนและจริยวัตรนักดนตรีไทย
- 2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนดนตรี
 - 2.2.1 ทฤษฎีจิตพิสัยของบลูม Bloom
 - 2.2.2 การวัดประเมินผลทางดนตรี

ตอนที่ 3 บทบาทของความเมตตาในการอบรมบ่มนิสัย

- 3.1 ความหมายและลักษณะของความเมตตา
- 3.2 การอบรมบ่มนิสัย

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์โดยตรงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ พร้อมนำเสนอเป็นอัตชีวประวัติของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1 อัตชีวประวัติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นบุตรของพันตรีประเสริฐ ธรรมวิหาร กับนางศรี (สีตอกบวบ) ธรรมวิหาร เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2484 ณ ท่าช้าง พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีพี่น้องร่วมกันทั้งหมด 6 คน ดังนี้

1. พันโทหญิงสมประสงค์ ปรีชาทิพย์
2. ร้อยตำรวจโทสมศักดิ์ ธรรมวิหาร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
4. พันเอกพิเศษสบสันต์ ธรรมวิหาร
5. อาจารย์ประเสริฐศรี ธรรมวิหาร
6. อาจารย์ประสพสุข พัตวิจิตร
7. นางชนิษฐา พรหมวนิชย์

ในด้านชีวิตครอบครัว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สมรสกับนางกนกอร ธรรมวิหาร (สกุลเดิมอินทรมาศ) ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน แต่ได้รับอุปการะบุตรบุญธรรม 1 คน ชื่อ นางสาวพัชรา สุภาพงษ์ ที่อยู่ปัจจุบัน พำนักอยู่บ้านเลขที่ 55/92 การเคหะฯ ถนนสุวินทวงศ์ แสนแสบ มีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

ในการการศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนาฏศิลป์ หรือที่รู้จักกันในนามวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ในระดับอุดมศึกษา ครูได้สำเร็จปริญญาตรีการศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา(ประสานมิตร) เมื่อปี พ.ศ. 2516 และได้ศึกษาต่อจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2535

การศึกษาด้านดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ครูได้เรียนดนตรีไทยกับครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรกตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย เนื่องจากทั้งพ่อและแม่เป็นนักดนตรี

“...ตระกูลครูเป็นดนตรีทั้งฝ่ายแม่และฝ่ายพ่อ ฝ่ายพ่อเป็นคนระนาด มีระนาดประชันกับครูรวม ราชบุรีและคุณพ่อนี้ลีซอด้วงด้วย ดีซิมด้วย ได้ทุกเครื่องมือ ครูเคยฟังคุณพ่อตีระนาด เพราะจิงเลย หลวงลุง(พี่ชายของพ่อที่บวชเป็นพระ) และพ่อของครูเองมีเพื่อนอยู่กรมศิลปากรเยอะ ลูกน้องที่พ่อของครูฝึกมา ก็เล่นโขมยอยู่กรมศิลปากรเยอะ เลยได้เข้าไปเรียน เอกปี่พาทย์ โทร้อง ครูเริ่มเข้าไปเรียนตอน ป.4 เรียนรู้เดียวกับครูสืบสุด ดุริยประณีต (ครูไก่) ครูสมชาย ดุริยประณีต (ครูหมัด) ตอนที่ยังไม่เข้าระบบ คุณพ่อสอนให้ตีระนาดเพลงง่าย ๆ ก่อน พอเข้านาฏศิลป์แล้วจับเข้าระบบเลย ดีซิมสังการ..เรียนดนตรีกับครูหลวงบำรุงจิตระเจริญ (ครูธูป) และตอนไปเรียนก็มีครูจากกรมมหรสพมาสอนอีกคือ พระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทีน) ครูพระประณีตตีระนาด ครูหลวงบำรุงดีซิมเอง เวลาเขามีอะไรก็ช่วยกัน ครูหลวงบำรุงตอนที่กรมมหรสพยังไม่เปลี่ยนเป็นกรมศิลปากร ก็ได้สอนครูมนตรี ตราโมท มาอีกทีนึง และครูเองได้เรียนทฤษฎีกับครูมนตรี ตราโมท ด้วย ส่วนปฏิบัติท่านมาบอกด้วยตัวเองบางเพลง ที่ก่อนหน้านี้เล่นกันผิด ท่านก็มาบอก ส่วนครูรูปต่อเพลงเดี่ยวมาตรฐานครบ แต่ยังไม่ค่อยมีเพลงทยอยเดี่ยว รุ่นพระยาประสานนี้ยังไม่ค่อยทยอยเดี่ยว อันนี้มันมาคิดขึ้นทีหลัง...”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2561)

จะเห็นได้ว่า นอกจากทางครอบครัวแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เรียนดนตรีไทยกับบรมครูอีกหลายท่าน และหลากหลายเครื่องมือ ก่อให้เกิดความชำนาญและได้รับการสั่งสมองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยไว้อย่างครบถ้วน ดังสามารถแจกแจงได้ ดังต่อไปนี้

ขับร้อง	ครูลั่นจี จารุจรณ, ครูจัมลัม กุลตันท์, ครูท้วม ประสิทธิกุล (ศิลปินแห่งชาติ)
เป่า	ครูบาง หลวงสุนทร, ครูเทียบ คงลายทอง
ระนาดเอก	พระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทีน) , ครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
ระนาดทุ้ม	ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
ฆ้องวงใหญ่	หลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาตนวิสัย) , ครูสอน วงษ์อ่อง , ครูพริ้ง กาญจนผลิน
ซออู้	นางสนิทธบรรเลงการ (ละเมียด จิตตเสวี)
ทฤษฎีดนตรีไทย	ครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) , ครูเทียบ คงลายทอง, ครูประเวช กุมุท (ศิลปินแห่งชาติ) และครูจิรัส อาจนรงค์ (ศิลปินแห่งชาติ)
โน้ตสากล	ครูบำรุง ประสานศัพท์

หลังจากที่หลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาตนวิสัย) สิ้นแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้มีโอกาสเรียนเพลงเพิ่มเติมกับครูสอน วงษ์อ่อง โดยเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ต่าง ๆ จนถึงหน้าพาทย์สูงสุด “องค์พระพิราพ” รวมทั้งเพลงเดี่ยว เช่น ต่อยรูป ทะแย กราวในสองชั้นและชั้นเดียว เป็นต้น (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2547)

ในด้านชีวิตการทำงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เข้ารับราชการเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2499 ในตำแหน่งศิลปินสำรอง (อัตราจ้าง) และในเวลาต่อมาจึงได้บรรจุเป็นข้าราชการ ณ กองการสังคีต กรมศิลปากร สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม หลังจากนั้นจึงย้ายมาเป็นอาจารย์ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ โดยทำหน้าที่สอนปีพาทย์ ภายหลังจึงเข้าบรรจุเป็นข้าราชการบำนาญ สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ เป็นผู้สอนในรายวิชาทักษะดนตรีไทย 1-4, วิชากลวิธีการสอนเครื่องดีไทย, วิชาการบรรเลงหมู้ไทย และวิชาทักษะดนตรีไทย (ฆ้องวงใหญ่) 5-7 จนกระทั่งออกก่อนอายุราชการ (early retire) ในปี พ.ศ. 2542 อายุได้ 58 ปี โดยในปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษของภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้สรุปแจกแจงการศึกษาด้านดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ไว้ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเรียนดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

รายชื่อบรมครู	บทเพลง/องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด
ครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย)	เพลงเรือ/ เพลงชุดโหมโรงและอริยาบถพระ/ เพลงหน้าพาทย์ / เพลงละคร/ เพลงเดี่ยว/ เทคนิคการบรรเลงฆ้องวงใหญ่/ ประสบการณ์การบรรเลงออกงาน
ครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)	เพลงชุดเรื่องนางหงส์ / เพลงเดี่ยว /เทคนิคการบรรเลงระนาดเอกประกอบการแสดง โขน ละคร/ ประสบการณ์การบรรเลงออกงานและการประชัน
พระประณิตวรศัพท์ (เขียน วรวาทีน)	ระนาดเอก
ขุนบรรจงทัมเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)	ระนาดทุ้ม
ครูสอน วงฆ้อง	เพลงหน้าพาทย์, ฆ้องวงใหญ่
ครูพริ้ง กาญจนผลิน	
ครูบางหลวงสุนทร	เพลงมอญ
ครูเทียบ คงลายทอง	ปี ชั้นพื้นฐาน
ครูถี ปิเพราษ	เครื่องหนัง
ครูท้วม ประสิทธิ์กุล (ศิลปินแห่งชาติ)	ขับร้อง (ปลาทอง เถา)/ ดับจู๋ล่ง
ครูลินจี จารุจรณ	ขับร้อง
ครูจิมลัม กุลคันธ์	
ครูสนิท บรรเลงการ (ละเมียด จิตตเสวี)	ขอด้วง/ ขออุ้นพื้นฐาน
ครูพิชญ์ แซ่มบาง	โน้ตสากล
ครูบำรุง ประสานศัพท์	
ครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ)	ทฤษฎีดนตรีไทย
ครูประเวช กุมุท (ศิลปินแห่งชาติ)	
ครูจิรัส อัจฉนรงค์ (ศิลปินแห่งชาติ)	

ผู้วิจัยได้สรุปชีวประวัติของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แจกแจงรายละเอียดเป็นรายปีพุทธศักราช เพื่อแสดงถึงลำดับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปอัตชีวประวัติของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ปี พ.ศ.	อายุ/ปี	ระดับการศึกษา	รายละเอียด	
2491	7		เริ่มเรียนดนตรีไทยกับคุณพ่อ	เริ่มเรียนดนตรีไทย
2492	8	ประถมศึกษา 1		จบประถมศึกษาตอนต้น
2493	9	ประถมศึกษา 2	โรงเรียนวรบุรีวิทยา	
2494	10	ประถมศึกษา 3		
2495	11	ประถมศึกษา 4	โรงเรียนนาฏศิลป์	
2496	12	ชั้นต้น 1		
2497	13	ชั้นต้น 2		
2498	14	ชั้นต้น 3		
2499	15	ชั้นกลาง 1		
2500	16	ชั้นกลาง 2		
2501	17	ชั้นกลาง 3		
2502	18	ชั้นสูง 1		
2503	19	ชั้นสูง 2		
2504	20		เริ่มเข้ารับราชการที่กรมศิลปากร	จบปริญญาตรี
2512	28	ปริญญาตรี	วิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)	
2513	29		วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทประวัติศาสตร์	
2514	30			
2515	31		จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต	
2522	38		สอนที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
2523	39			
2524	40		เข้ารับตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ ภาควิชา สารัตถะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อาจารย์ประจำ
2532	48		เริ่มโครงการนำนิสิตไปสอนที่ต่างประเทศ (สหรัฐอเมริกา)	
2533	49	ปริญญาโท	เริ่มเรียนปริญญาโท สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา	
2534	50		คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
2535	51		สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และได้รับตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ตรียางค์ไทย)	
2542	58		ออกก่อนอายุราชการ (early retire) แล้วดำรงตำแหน่ง อาจารย์พิเศษจนถึงปัจจุบัน	อาจารย์พิเศษ
			⋮	

1.2 ผลงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นบุคลากรที่มีอาวุโสซึ่งเป็นทั้งศิลปิน และครูสอนดนตรีไทย ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นผู้มีผลงานให้เห็นเป็นที่ประจักษ์หลายด้านทั้ง การบันทึกเสียง และการบรรเลงดนตรีเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ ผลงานทางวิชาการ เขียนตำราเรียนดนตรีไทย ดังที่ผู้วิจัยจะแจกแจงให้เห็นตามหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

ผลงานด้านการบันทึกเสียง

เนื่องจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เรียนดนตรีไทยสั่งสมเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งยังได้รับการศึกษาเล่าเรียนดนตรีที่ถูกต้องตามแบบแผนของกรมมหรสพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันอันเป็นเสาหลักของชาติไทยก็ว่าได้ จึงทำให้มากด้วยประสบการณ์ทางดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของทักษะการบรรเลงดนตรีไทย ผู้วิจัยขอสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลงานด้านการบันทึกเสียง ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ปี	ชื่อผลงาน
2498	บรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางครูหลวงบำรุงจิตเจริญ (รูป สาดนวลีย์) ประชันกับครูช่อ อากาศโปรง ครูกิ่ง พลอยเพชร และครูสืบสุด ดุริยประณีต ในงานไหว้ครูประจำปีของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ณ บ้านบาตร โดยมีครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) เป็นประธาน หลังจากบรรเลงเดี่ยวจบได้รับพระราชรางวัลจากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร หรือ พระองค์ชายกลาง เป็นเงินจำนวน 50 บาท
2500	บันทึกเสียงบรรเลงระนาดเอก ในนามวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร เพื่อใช้ออกอากาศทางสถานีวิทยุ กรมประชาสัมพันธ์ และวิทยุศึกษาควบคุมโดยอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) บันทึกเสียงบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก เพลงกราวโน เถา ทางครูขุนบรรจงทิมเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ออกอากาศสดทั่วประเทศ ณ สถานีวิทยุศึกษา หุ่นหมาเมฆ นับเป็นครั้งแรกและนักดนตรีคนแรกของเมืองไทยที่เดี่ยวเพลงกราวโนออกอากาศสด บรรเลงระนาดเอก บันทึกแถบบันทึกเสียงของ “คณะสิทธิถาวร” อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ) เกือบทุกชุด โดยเฉพาะในส่วนปีพาทย์ไม้แข็งและปีพาทย์ ไม้ฉวม รวบรวมเป็นแถบบันทึกเสียงเพื่อจำหน่าย ปัจจุบันผลงานดังกล่าวได้เก็บรักษา และเผยแพร่เป็นลิขสิทธิ์ ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งในรูปแบบแผ่น CD และแถบบันทึกเสียงชื่อชุด “สืบสานอาจารย์ประสิทธิ์” นับเป็นข้อมูลเสียงดนตรีไทยชิ้นใหญ่ของวงการ จำนวน 94 ชุด กว่า 700 เพลง
2501	บรรเลงเดี่ยวเพลงกราวโน ฆ้องวงใหญ่ ทางครูหลวงบำรุงจิตเจริญ(รูป สาดนวลีย์) ในรายการดนตรีสำหรับประชาชน ณ สังคีตศาลา กรมศิลปากร
2510	บรรเลงระนาดเอกเพลงระบำชุดต่าง ๆ ของกรมศิลปากร ครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) ท่านควบคุมการบันทึกเสียงด้วยตนเอง แถบบันทึกเสียงจัดจำหน่ายในนามกรมศิลปากรหน้าประตูวิเศษ ฯ สาธิตดนตรีไทยในรายการ “ดร.อุทิศแนะดนตรีไทย” ออกรายการโทรทัศน์ช่อง 5

	■ บรรเลงระนาดเอกเดี่ยวเพลงอาหนู บันทึกลงเสียงส่งให้ตามคำขอขององค์การยูเนสโก จัดการประสานงานและส่งโดยศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์
2512	■ บรรเลงเดี่ยวระนาดเอกสองราง เพลงเขินนอก (ทางพิเศษ) ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในการบรรยายประกอบการสาธิตดนตรีไทยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยครูบุญยงค์ เกตุคง และครูบุญยัง เกตุคง ได้ให้เกียรติชมการบรรเลงในครั้งนี้ด้วย
2516	■ เดี่ยวระนาดเอกเพลงม้ารำและเขินนอก ออกอากาศวิทยุศึกษา และบรรเลงระนาดเอกประกอบละคร ออกอากาศทางวิทยุศึกษาที่ถ่ายทอดสดไปทั่วประเทศ ในนาม “คณะครูท่อม ประสิทธิ์กุล (ศิลปินแห่งชาติ)” เป็นเวลา 10 ปี
2520	■ ร่วมงานกับอาจารย์สมาน กาญจนะผลิน(ศิลปินแห่งชาติ) บันทึกเสียงดนตรีไทยเป็นแถบบันทึกเสียง ทางเดี่ยวเครื่องดนตรี วงมโหรี ปีพายุไม้หนุ่ม ปีพายุไม้แข็ง ปีพายุมอญ และด้วยระนาดฝรั่ง มาริมบา (Marimba)
2522	■ ร่วมบรรเลงระนาดฝรั่ง มาริมบา (Marimba) ในรายการ “ราตรีสยาม” ของคณะปิยะมิตร ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5
2536	■ บรรเลงระนาดเอกไม้แข็งและไม้หนุ่ม ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ บันทึกเสียงโดย อาจารย์สมาน กาญจนะผลิน (ศิลปินแห่งชาติ) จัดจำหน่ายที่ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์ ราชดำเนิน
2537	■ บรรเลงระนาดเอกและควบคุมการขับร้องและบรรเลงของนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การบันทึกเสียงดนตรีไทย ในนามจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประสานงานโดย คุณสุรัชย์ เครือประดับ บริษัทซิมโฟนีเร็คคอร์ด จำกัด

ผลงานด้านสังคีตนิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีผลงานในด้านการประพันธ์เพลง บทร้อง ทั้งในประเภทเพลง โหมโรง เพลงเถา และทางเดี่ยว ดังนี้

1. ทางเดี่ยวซ้องวงใหญ่เพลงหกบท สองชั้นและชั้นเดี่ยว ซึ่งเพลงนี้ครูได้ฟังรายการวิทยุเปิดเพลงวอลซ์เมขลา (ดัดแปลงจากเพลงหกบท) ของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ก็คิดว่าเพลงนี้สำนวนน่าฟัง ทำทำนองได้หลายอย่างก็เกิดแรงบันดาลใจอยากนำมาแต่งเป็นทางเดี่ยวขึ้น
2. เพลงนทิตอง เถา แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยได้แรงบันดาลใจในการแต่งเพลงนี้ ด้วยมีความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงหาวิธีแก้ไขให้แม่น้ำลำคลองกลับมีชีวิตชีวาอีกครั้ง
3. เพลงโหมโรงเฉลิมพระเกียรติ สองชั้น แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ใช้แนวทำนองเพลงลาวดวงเดือน เป็นโครงสร้างในการแต่งเพลง (อัศนีชัย เปลียนศรี, 2547)

4. ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงต่อयरูป 3 ชั้น สำหรับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ผลงานด้านสังคีตนิพนธ์ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ปี	ชื่อผลงาน
2526	■ ได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 จากการประกวดดนตรีไทย พ.ศ.2539 จัดโดยธนาคารกสิกรไทยจากการ ประพันธ์บทร้อง ทางร้อง และทางบรรเลง “เพลงนันทอง เถา” และเผยแพร่ในการแสดงครุศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 16 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 , การแสดงครุศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 19 วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2542 และมหกรรมดนตรีไทยและนาฏศิลป์เฉลิมพระเกียรติ ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2544
2536	■ ประพันธ์ทำนองเพลงโหมโรงเฉลิมพระเกียรติ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
2545	■ ประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงหกบท 2 ชั้นและชั้นเดี่ยว สำหรับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาเอกฆ้องวงใหญ่
2553	■ ประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงต่อयरูป 3 ชั้น บรรเลงสู่สาธารณชนครั้งแรกในงานครุศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 30 “ศรีศตพรรษ” ทำนุผู้หญิงพันธุ์พยับ นพวงศ์ ณ อยุธยา ณ หอประชุมใหญ่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานด้านวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้มากด้วยองค์ความรู้ทางดนตรีไทยทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นอกจากฝีมือการบรรเลงดนตรีไทยซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดดเด่น จนได้รับการขนานนามในแวดวงดนตรีไทยแล้ว ยังมีผลงานในด้านการเขียนตำราทางดนตรีไทย และเป็นผู้บรรยายเผยแพร่องค์ความรู้ทางดนตรีไทยในโอกาสต่าง ๆ อย่างมากมาย สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลงานด้านวิชาการ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ปี	ชื่อผลงาน
2529	▪ บรรยายพร้อมสาธิตการบรรเลง เรื่อง “ระนาดเอก” ณ ห้อง 106 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ▪ บทความตีพิมพ์ในวารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ระนาดเอกเหาะสู่โกเบ”
2530	▪ บทความตีพิมพ์ในวารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “แม่ไม้ดนตรีไทย”
2535	▪ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยและเพลงไทย เน้นประเด็นศึกษาอาจารย์มนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ)”
2540	▪ เรียบเรียงตำรา “ดุริยางค์ไทย” ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติอนุมัติให้ใช้เป็นตำราเรียน จัดพิมพ์เพิ่มเป็นครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2545
2548	▪ ได้รับเลือกให้เป็น “ศิลปินต้นแบบด้านดนตรีไทย” ที่สมควรได้รับการศึกษาในรายวิชา “อาศรมศึกษา” (Pedagogy in Specific Field) ตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนายอัศนีย์ เปลียนศรี นิสิตระดับปริญญาโท
2551	▪ วิทยากรบรรยาย หัวข้อเรื่อง “มือซ้องเพลงโหมโรงเย็น” ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่สลับเปลี่ยนกัน ขึ้นบรรยายอีกหลายท่าน ให้นักเรียนและอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลปศาลายา ณ วิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร ศาลายา จังหวัดนครปฐม

รางวัลเกียรติคุณ

นอกจากผลงานในด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีมากด้วยคุณงามความดี จนได้รับการประกาศเกียรติคุณ ดังรายการต่อไปนี้

1. ปี พ.ศ.2520 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตติยาภรณ์มงกุฎไทย ตม.
2. ปี พ.ศ.2522 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตริตาภรณ์ช้างเผือก ตช. และ เหรียญจักรพรรดิมาลา
3. ปี พ.ศ.2531 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย ทม.
4. ปี พ.ศ.2535 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก ทช.

และนอกจากการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นเกียรติประวัติอันน่าภาคภูมิใจแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังได้รับรางวัลเกียรติคุณด้านดนตรีไทย ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 รางวัลเกียรติคุณ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ปี	ชื่อผลงาน
2532	■ Appreciate Award จากวัดธัมมมาราม นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา
2535	■ ได้รับถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รางวัลชนะเลิศ ประเภทวงมโหรีระดับอุดมศึกษา เพลงแขกลพบุรี 3 ชั้น โดยเป็นควบคุมวงดนตรีไทยของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เขาชะงอก
2542	■ เกียรติบัตรสำหรับอาจารย์ผู้ฝึกสอนนิสิตที่ได้รับรางวัลในการประกวดเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 (ห้องวงใหญ่) จัดโดยวิทยาลัยภูมิพลสังคีต มหาวิทยาลัยมหิดล นิสิตผู้เข้าประกวด คือ นายรณชัย บุญลือ
2543	■ เกียรติบัตรสำหรับอาจารย์ผู้ฝึกสอนนิสิตที่ได้รับรางวัลในการประกวดเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ห้องวงใหญ่) จัดโดยวิทยาลัยภูมิพลสังคีต มหาวิทยาลัยมหิดล นิสิตผู้เข้าประกวด คือ นายอรรถยุทธ โพธารนัย ■ Appreciate Award จาก Thai-Australia Association of New South Wales. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรเผยแพร่ดนตรีไทยให้กับเยาวชนไทยและผู้สนใจ ณ เมือง Sydney ประเทศ Australia.
2544	■ วิทยากรอบรมดนตรีไทยโครงการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยให้เยาวชนไทยต่างประเทศ ณ วัดพุทธสมาคมฯ ประเทศนิวซีแลนด์

ในช่วงที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร รับราชการอยู่ที่กรมศิลปากร จนมาถึงการได้เข้ารับตำแหน่งอาจารย์ประจำที่สาขาวิชาดนตรีศึกษา ได้เดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีไทยในต่างประเทศ อยู่หลายครั้ง และหลายประเทศด้วยกัน ได้แก่

1. ลัตเวีย
2. ลิทัวเนีย
3. ญี่ปุ่น
4. มาเลเซีย
5. สหรัฐอเมริกา
6. นิวซีแลนด์
7. ออสเตรเลีย
8. เยอรมนี
9. รัสเซีย
10. จีน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.3 แนวคิดการถ่ายทอดดนตรีไทย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ สอบถาม และจากการสังเกต ในการสอนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร นำมาวิเคราะห์ แสดงถึงแนวคิดในการถ่ายทอดดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แยกออกเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. การอนุรักษ์ดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความต้องการที่จะอนุรักษ์ให้ดนตรีไทยเป็นไปในทิศทางธรรมชาติ กล่าวคือให้ดนตรีไทยนั้นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอายุของเด็กรุ่นใหม่ในสังคมไทยปัจจุบัน ที่มีค่านิยมของการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป จึงมองว่าดนตรีไทยนั้นเป็นเรื่องแปลกใหม่ ยากที่จะเข้าถึง ขาดการให้ความสนใจและขาดความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นมรดกล้ำค่าของชาติไทย จึงได้มุ่งที่จะเป็นผู้อนุรักษ์ และถ่ายทอดดนตรีไทยที่ถูกต้องตามแบบแผน ให้กับผู้เรียนทั้งที่สนใจอยากเรียนดนตรีไทยและเพื่อจะไปเป็นครูดนตรีไทยสอนผู้เรียนในอนาคตภายภาคหน้า และเป็นผู้สืบทอดดนตรีจากรุ่นสู่รุ่นให้ยังคงอยู่ต่อไปได้

2. พื้นฐานความรู้ที่แข็งแรงและถูกต้อง

การเรียนดนตรีไทย ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั่นคือ มีความรู้และเข้าใจในขั้นพื้นฐานของแต่ละเครื่องมือ ตัวอย่างเช่น พื้นฐานของการบรรเลงในขั้นต้นตั้งแต่บุคลิกท่าทาง การจับไม้ การผลิตเสียง อันจะมีผลต่อคุณภาพเสียงดนตรีและรวมไปถึงการฝึกทักษะปฏิบัติในขั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ที่สำคัญอีกประการคือ ความเข้าใจในหลักการใช้มือฆ้อง ซึ่งถือเป็นหลักการเริ่มต้นที่ทุก ๆ เครื่องมือควรจะทราบและใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม สำหรับดนตรีไทยจะเริ่มจากการปฏิบัติแล้วค่อยนำไปสู่องค์ความรู้ในภาคทฤษฎี ดังนั้นหากเริ่มต้นจากพื้นฐานที่ถูกต้องจะช่วยให้การเรียนดนตรีไทยนั้นมีแต่เจริญงอกงามมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงมุ่งเน้นในการสอนให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานทางด้านดนตรีไทยที่ถูกต้อง เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนดนตรีไทยและการนำองค์ความรู้ทางดนตรีไปพัฒนาต่อยอด หรือถ่ายทอดให้กับชนรุ่นหลังได้

3. โดเด่นทั้งในทางปฏิบัติและการถ่ายทอด

ผู้ที่จะไปเป็นครูดนตรีไทยนอกจากจะต้องมีความรู้ในด้านการปฏิบัติทักษะดนตรีไทยที่ยอดเยี่ยมจนสามารถเป็นแบบอย่างแสดงให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ได้แล้วนั้น ควรต้องมีทักษะในการอธิบายชี้แจง หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้เรียนและผู้อื่นสามารถเข้าใจในดนตรีได้ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความตระหนักถึงการพูดและการเขียนของครูดนตรีไทยที่จะถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในอนาคต ซึ่งนอกเหนือจากหลักการในด้านหลักการใช้ภาษาแล้วนั้น คือ การเผยแพร่ข้อมูล

หรือองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ถูกต้อง เพราะหากผู้เป็นครูถ่ายทอดแบบผิด ๆ ย่อมจะทำให้ผู้เรียนจดจำในสิ่งที่ผิดต่อกันมาเป็นรุ่น ๆ แล้วจะส่งผลให้ดนตรีไทยเกิดค่านิยมที่เปลี่ยนไปในทิศทางลบได้

4. ความใส่ใจในทุกรายละเอียด

ดนตรีไทยมิใช่เพียงแค่เรื่องของฝีมืออย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของสุนทรียะ หรือความไพเราะเหมาะสม และมีความงามในแต่ละบทเพลงหรือบริบทที่แตกต่างกันไป ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงมีแนวคิดที่จะให้ผู้เรียนได้ใส่ใจในรายละเอียดต่าง ๆ ระหว่างการเรียนการสอนให้รู้จักสังเกตและมีความรอบคอบระหว่างต่อเพลง ว่าใช้มืออย่างไร หรือควรบรรเลงในรูปแบบนี้เนื่องจากเหตุผลใด ไม่ใช่อาศัยเพียงแค่ความจำระดับผิวเผินเพื่อให้สามารถบรรเลงได้เพียงแค่นั้น อีกทั้งยังพรัสอนไม่ให้บรรเลงเร็วจนเกินงาม เพราะทำให้ขาดอรรถรสในการฟังดนตรีไทยและเป็นการแสดงออกอันไม่เหมาะสมในบางโอกาส

5. ความมีมารยาทและมีคุณธรรม

นอกเหนือจากองค์ความรู้ทางดนตรีไทยแล้ว แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนดนตรีไทยและการดำรงชีวิตเป็นนักดนตรีไทยและครูดนตรีไทยที่ดีด้วย โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยึดถือหลักข้อปฏิบัติการเป็นนักดนตรีไทยที่ดีของครูมนตรี ตราโมท ที่ระบุไว้ในตำราคำบรรยายคำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เน้นในเรื่องของความตรงต่อเวลา เนื่องจากตระหนักได้ว่าหากไม่มีความตรงต่อเวลาจะทำให้ส่งผลเสียในการเป็นครูดนตรีที่ดีและการดำรงชีวิตประจำวันด้วยผนวกกับการใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 อันได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ในการสอนและการดำรงชีวิต เพื่อเป็นแบบอย่างและสั่งสอน แนะนำผู้เรียนนำไปปฏิบัติตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 2 รูปแบบและวัตถุประสงค์ของการสอนดนตรีไทย

2.1 รูปแบบการสอนและจริยวัตรดนตรีไทย

ลักษณะการถ่ายทอดดนตรีไทย ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (oral culture) โดยอาศัยการบอกเล่าจากปากของครู แบบตัวต่อตัว (face to face) ในการถ่ายทอดดนตรีไทย มาตั้งแต่โบราณ และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่ค่อยปรากฏตำรา หรือการจดบันทึกเกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีไว้เท่าที่ควร

อุทัย ศาสตรา (อุทัย ศาสตรา, 2553) ได้วิเคราะห์ถึงการถ่ายทอดดนตรีไทย ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ อันได้แก่ ครู ศิษย์ หลักการและวิธีการสอน เพลงที่สอน (เนื้อหา) และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ศิษย์ ซึ่งการถ่ายทอดนิยมใช้หลัก 3 ประการ ได้แก่

- 1) การทำตามคำสั่งครู
- 2) การท่องจำ
- 3) และยึดมั่นในจารีตประเพณี

โดยเริ่มด้วยการเข้าฝากตัวเป็นศิษย์ตามธรรมเนียมปฏิบัติ การเรียนดนตรีไทยที่จะให้เกิดผลสัมฤทธิ์เร็วและมีทักษะที่ดี จะต้องอาศัยความเพียรพยายามของผู้เรียน และความเมตตาในการถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างจริงจังของครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ในสมัยก่อนจึงมีความผูกพันกันมาก

สำหรับหลักการสอนดนตรี ก่อนที่จะเริ่มสอนดนตรีให้แก่ศิษย์ ครูจะดูอุปนิสัยของผู้เรียนก่อนว่าธรรมชาติหรืออุปนิสัยของผู้เรียนนั้นเหมาะที่จะเล่นเครื่องอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับผู้เรียนตลอดการเรียนดนตรีไทยมากที่สุด ไปจนถึงความมีชื่อเสียงในอนาคตภายภาคหน้า นอกจากการเลือกเครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับผู้เรียนแล้ว หน้าที่ของครูคือสอนผู้เรียนตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. นั่งให้ถูกแบบแผนแห่งการใช้เครื่องชนิดนั้น
2. จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ เช่นการจับไม้ดีด การจับไม้ตี เป็นต้น
3. เริ่มกระทำให้เป็นเสียง โดยที่ยังไม่ต้องเป็นเพลง และควรฝึกโสตประสาทให้รู้จักการเทียบเสียง หรือเทียบสาย เฉพาะของแต่ละเครื่องของตนด้วย
4. ต่อเพลงที่มีจังหวะสั้นๆ และ ง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ เลื่อนหรือเพิ่มความยากของบทเพลงให้มากขึ้น
5. บอกให้ผู้เรียนทราบถึงจังหวะ ในช่วงแรกอาจจะเป็นแค่การเคาะโดยสม่ำเสมอ แล้วจึงค่อย ๆ โยงให้เห็นเป็นจังหวะฉับ จับ ต่อยอดไปถึงการทำความเข้าใจในจังหวะหน้าทับ
6. บอกให้ทราบว่าทำนองอย่างไรที่สามารถใช้แทนกันได้บ้าง มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการใช้เม็ดพรายในการบรรเลง (มนตรี ตราโมท, 2545)

นอกจากนี้ ญัฐพล นาคะเต (ญัฐพล นาคะเต, 2555) กล่าวไว้ว่า การถ่ายทอดดนตรีไทย และสืบทอดรักษาคำสอนความรู้ต่าง ๆ ทางดนตรีไทยตามขนบวัฒนธรรม จารีตประเพณีแบบไทย เป็นวิธีที่มีเอกลักษณ์รวมถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและศิษย์ โดยใช้หลักการสอนที่มีแบบแผนถ่ายทอดเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ และมีการเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณของความเป็นครูและศิษย์ ที่จะต้องมีความตั้งใจ ขยันหมั่นเพียร กตัญญูกตเวทิตา อันเป็นจุดเด่นของวัฒนธรรมไทย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของการสอนดนตรีไทย ใช้รูปแบบการถ่ายทอดที่เรียกว่า แบบมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนแบบตัวต่อตัว ผู้เรียนจะใช้การสังเกตและจดจำเพลงจากครู ซึ่งถ่ายทอดให้โดยตรง นอกจากในด้านเนื้อหาสาระทางดนตรีไทย ที่มีลำดับขั้นตอนจากพื้นฐานไปจนถึงทักษะขั้นสูงที่ครูจะต้องถ่ายทอดให้กับผู้เรียนแล้ว การเรียนการสอน

ดนตรีในบริบทสังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ยังคำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์อันดีของตัวครูและศิษย์ด้วย

จริยวัตรนักดนตรีไทย

สำหรับศาสตร์ด้านดนตรีไทย นอกเหนือจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในด้านดนตรีไทยแล้ว ยังต้องเป็นผู้ปฏิบัติตนได้ดีในด้านคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและมีความ จำเป็นทั้งการปฏิบัติตนของผู้สอน และเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของผู้เรียนดนตรีไทยด้วย ซึ่ง ข้อปฏิบัติดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้ใน ตำราดนตรีไทย โดยครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) อันถือได้ว่าเป็นบรมครูทางด้านดนตรีไทยที่ได้รับการยกย่อง ระบุไว้ดังนี้

1. อุตส่าห์พยายามฝึกฝนตนเอง ทั้งทางฝีมือและความรู้
2. ตั้งใจจริง ทั้งในเวลาเรียนและเวลาบรรเลง
3. กล่าวหาญ ไม่สะทกสะท้านกระดากอายในการบรรเลง
4. รื่นเริง นักดนตรีต้องไม่หงอยเหงา ต้องทำตัวให้เบิกบานรื่นเริงอยู่เสมอ แต่ ไม่ใช้การหัวเราะพรวดเพื่ออย่างที่เรียกว่า หน้าเป็น
5. มรรยาท ต้องมีกิริยาจาเรียบร้อย ทั้งในหมู่คณะและกับชนภายนอก รู้จักที่ต่ำสูง กาลเทศะ ไม่ทะนงตนและส่อตัวเอง
6. หน้าที ต้องระวังรักษาอย่าให้เสียได้ ตลอดจนหน้าที่ภายในวงการบรรเลงคือ เครื่องดนตรีชนิดใดมีหน้าที่อย่างไร ก็ต้องทำให้เรียบร้อยไม่บกพร่องหรือก้าวเกินไป
7. ตรงต่อเวลา นี่ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เราคอยเขาดีกว่าให้เราคอยเรา
8. สามัคคี ย่อมเป็นอุปกรณ์แก่ความสำเร็จของกิจการทั้งหลายยิ่งการดนตรียิ่งต้องการสามัคคีมากที่สุด
9. ขันติ (เป็นอุปกรณ์แก่สามัคคีอีกชั้นหนึ่ง) ต้องมีความอดทนในการปฏิบัติงาน และให้อภัยในสิ่งซึ่งไม่ถูกใจต่าง ๆ อันเกิดจากเพื่อนฝูงในหมู่คณะ
10. ใจนักกีฬา ในการถกเถียงกันด้วยวิชาการก็ดี ในการประชันขันแข่งก็ดี ต้องมีใจเป็นนักกีฬา ไม่ถือเอามาเป็นข้อเคียดแค้นผูกโกรธไว้หรือพยาบาท ผู้ชนะต้องไม่เยาะเย้ยเหยียดหยามผู้แพ้ ผู้แพ้ไม่ต้องเสียใจหรือโกรธเคือง ต้องพยายามแก้ไขข้อบกพร่องที่แพ้หรือถือเอาข้อที่เขาชนะเป็นความรู้ใส่ตัว
11. เหตุกับอารมณ์อย่ารวมกัน ถึงแม้จะกำลังมีอารมณ์ทุกข์โศกหรือกลุ้มกลัดด้วยเหตุใดก็ตาม หากถึงเวลาจะทำงานหรือรื่นเริงต้องเอาอารมณ์นั้น ๆ แยกทิ้งไว้เสียต่างหากทำงานและรื่นเริงไปตามเหตุ อีกอย่างหนึ่ง แม้จะมีบุคคลที่โกรธเคืองกันมาในเรื่องส่วนตัว

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีหน้าที่ (เหตุ) ให้ต้องร่วมกัน เช่น ร่วมวงบรรเลง หรือร่วมการทำงาน ก็ต้องถือเอาหน้าที่ที่ต้องร่วมมือร่วมกำลังกันนี้เป็นเกณฑ์ ส่วนอารมณ์ซึ่งโกรธเคืองกันมาไม่ต้องนึกถึง

12. ตนเพื่อโลก นักดนตรีมีหน้าที่ทำให้ความสุขสบายรื่นเริงให้แก่โลก เราก็คต้องอุทิศตนให้แก่โลก ปฏิบัติหน้าที่ของเราไปโดยไม่ต้องท้อถอย ใครจะดูถูกดูหมิ่นอย่างไรเราก็ไม่ต้องคำนึง ผู้ทำคุณก็ต้องทำความดีของตนไป จะไปกังวลอะไรกับคำเนรคุณ ซึ่งเป็นความไม่ดีของอีกฝ่ายหนึ่ง (มนตรี ตราโมท, 2545)

นอกจากนี้ ครูประเวศ กุ่มท ได้ระบุจริยวัตรของนักดนตรีไทยที่พึงปฏิบัติ เอาไว้ดังนี้

1. มีมรรยาทเรียบร้อย หมายถึง ทั้งในเวลาบรรเลง และนอกเวลาบรรเลง กล่าวคือในเวลาบรรเลง ควรนั่งทำให้เรียบร้อยให้มีสง่า ไม่แสดงกิริยาหลุกหลิกโยกโคลงตัว หรือแสดงอาการรำเริงจนเกินควร เช่น หัวเราะพรวดเพื่อจนกลายเป็นคน “หน้าเป็น” แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะต้องอยู่ในท่าสำรวมจนเกิดอาการเคร่งเครียดจนเกินไป ควรยิ้มแต่พอควร ในด้านผู้ขับร้องเพลงไทย ย่อมไม่นิยมใส่ความรู้สึกในทางกายในเวลาขับร้อง เช่น การเอียงคอ ก้มเงย กรอกหน้า เพื่อโน้มน้ามนำให้เกิดความคล้อยตามในบทร้อง เพราะนั่นเป็นลักษณะของผู้แสดง มิใช่ลักษณะของผู้ขับร้อง การแสดงที่ทำที่เหมาะสมหรือไม่ ย่อมถือได้โดยอนุโลมเข้าใจในเรื่องมรรยาทเช่นกัน นอกเวลาบรรเลง (หมายถึงระหว่างหยุดพักการบรรเลง) ไม่ควรหยอกล้อเล่นหัวหรือแสดงอาการตลกคะนอง เฮฮา ควรตั้งตนอยู่ในอาการสุภาพ สงบเรียบร้อย การพูดจาไม่ควรใช้เสียงดังจนทำให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่น เมื่อได้รับการชมเชยควรแสดงความขอบคุณโดยกิริยาสุภาพ

2. ซื่อตรง ความซื่อตรงเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะซึ่งย่อมจะต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นกฎหรือระเบียบที่วางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือระเบียบปฏิบัติที่เกิดขึ้นโดยความเคยชินดั้งเคยกระทำ การนัดหมายควรกระทำตามให้ตรงต่อเวลา ข้อตกลงควรดำเนินไปโดยเรียบร้อยไม่เพิกเฉย ละเลย ควรปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือได้ทั้งบุคคลในหมู่คณะ และบุคคลภายนอก

3. ขยันหมั่นเพียรและตั้งใจจริง การเรียนไม่ว่าวิชาใดหากขาดความขยันหมั่นเพียรและความตั้งใจจริงในอันที่จะฝึกฝนแล้วย่อมไม่บังเกิดผลดีเลย ยิ่งวิชาดนตรีซึ่งเป็นวิชาที่ต้องฝึกให้เกิดความชำนาญยิ่งขึ้นอยู่เสมอด้วยแล้ว เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ ต้องหมั่นฝึกฝนหาความรู้เพิ่มเติม และทบทวนสิ่งที่ได้มาแล้วอยู่ตลอดเวลา การสดับรับฟังก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรามีกำไรได้เพิ่มพูนความรู้และแก้ไขสิ่งบกพร่อง การฟังต้องใช้วิจารณญาณและไหวพริบให้รู้ว่สิ่งนั้นผิดหรือถูก ขาดตกบกพร่องหรือไม่เพียงใด สิ่งดีควรนำมาปฏิบัติ สิ่งไม่ดีละเว้นเสีย แต่การที่จะวิจารณ์ได้นั้น ก็ย่อมจะต้องเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ของเราเอง เรารู้อะไรไม่จริงก็ย่อมวิจารณ์ไม่ได้ว่าสิ่งนั้นผิดถูกอย่างไร ควรรับเอามาปฏิบัติหรือไม่ ฉะนั้นจึงจำเป็นอยู่เองที่เรา

จะต้องพยายามชวนหาความรู้ให้แตกฉานกว้างขวาง เมื่อปฏิบัติตนได้เช่นนี้ก็ย่อมเป็นคนรู้จริง มีหลักฐานอันแน่นอน มีเหตุผลที่จะวิจารณ์อะไร ๆ ได้โดยไม่ต้องเสี่ยงต่อความผิดพลาด

4. รักษาความสามัคคี ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อหมู่คณะ เราจะต้องหมั่นบำรุงให้มีอยู่เสมอ เพื่อความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ คนเราจะทำถูกไปเสียทุกอย่างย่อมไม่ได้ เราควรระวังกันเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ความรักใคร่ปรองดอง เห็นอกเห็นใจกัน ย่อมเป็นสิ่งเชิดชูจรรโลงให้หมู่คณะยังยืนและมีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นตลอดไป

5. เสียสละ การเห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียวนั้น ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ไปกันไม่ได้กับหมู่คณะ ทุกคนควรมีการเสียสละ เช่น สละเวลามาร่วมกันเพื่อการฝึกซ้อม เพื่อการร่วมบรรเลง และเพื่อช่วยเหลือในกิจการของกันและกันโดยไม่มี ความรังเกียจ

6. รู้หน้าที่ในการบรรเลง แต่ละเครื่องมือของตนย่อมแบ่งแยกหน้าที่กันไว้แล้ว วิธีปฏิบัติการบรรเลงของแต่ละเครื่องมือที่ดี การเข้าใจความหมายความต้องการของเพลงนั้น ๆ ก็ดี เป็นสิ่งสำคัญที่จะดำเนินการบรรเลงให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไพเราะ น่าฟัง ดังนั้น แต่ละเครื่องมือก็ต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่ไม่ก้าวก่ายกัน ตามลักษณะของการบรรเลงดนตรีไทย กล่าวได้ว่า นักดนตรีต้องทำหน้าที่นักประพันธ์ไปในตัวด้วย อันนี้ไม่ผิดเพราะทุกคนย่อมมีอิสระในการที่จะคิดประดิษฐ์ทางของตนเองในขณะที่บรรเลง สุดแต่ว่าจะเห็นสมควร เพื่อความเพราะพริ้งและแสดงถึงความคล่องแคล่วของแต่ละคน แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการรู้หน้าที่ของเครื่องมือ และความมุ่งหมายของทำนองเพลง ใช่ว่าชอบใจจะอย่างไรก็ทำได้เสมอไป เช่น บางประโยคของเพลงต้องการให้บรรเลง “กรอ” เราไปเก็บสะบัด หรือขยี้ก็ย่อมผิดความประสงค์ของเพลงไป เครื่องมือที่ดี หากไปสืซอดังในลักษณะโอดโพน กระโถกกระเดก ก็ไปแย่งหน้าที่ของซออยู่เข้าไม่บังควรกระทำ เรื่องหน้าที่ของแต่ละเครื่องมือและความมุ่งหมายของเพลงนั้น เป็นสิ่งที่ผู้ฝึกดนตรีทั้งทางปี่พาทย์และเครื่องสาย ควรจะได้ศึกษาให้รู้โดยถ่องแท้จะเป็นผลให้การบรรเลงเป็นไปได้อย่างไพเราะ เรียบร้อยน่าฟัง

7. มีใจเป็นนักกีฬา การประกวดประชันเป็นเรื่องธรรมดา ที่จะเกิดขึ้นในการแสดงและการบรรเลง เราทำได้เขาก็ทำได้ ดีชั่วอยู่ที่ความชำนาญ และพื้นฐานของแต่ละคนที่ได้อบรมมา ควรทำใจให้เป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ ไม่ดื้อดึงถือตัวว่าวิเศษกว่าคนอื่น ฟังให้รู้ว่าเขาดีกว่าเราอย่างไร เมื่อดีจริงควรยกย่อง ไม่ควรทะนงว่าที่เรียนมานั้นเป็นเยี่ยมยอดแล้ว เพราะในเรื่องของดนตรีนั้น “ไม่มีที่สิ้นสุด” เราว่าที่เราเรียนนั้นดีแล้ว แต่เราจะรู้หรือว่าจะยังมีหรือไม่ มีอะไรที่ดีเหนือกว่า ทางที่ดีควรถือเสียว่านักดนตรีนั้นเปรียบเสมือนญาติอันสืบสายโลหิตอันเดียวกัน และควรพบกันด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใสและสุภาพต่อกัน

8. รักษาเกียรติ หมู่คณะจะมีชื่อเสียง ได้รับความยกย่องก็เนื่องจากนักดนตรีเป็นผู้มีเกียรติ ฉะนั้นพฤติกรรมทั้งหลายของนักดนตรีย่อมบ่งบอกถึงมาตรฐานของหมู่คณะนั้น ๆ ด้วย

เหตุนี้พึงระแวงระวังในการรักษาชื่อเสียงของตนเองและหมู่คณะ ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล หรือเห็นแก่ได้จนลืมนึกถึงเกียรติ เช่น การรับบรรเลงในสถานที่อันไม่เหมาะสม ย่อมนำมาแห่งความเสื่อมเสียเกียรติ เป็นต้น

9. การแต่งกายต้องสะอาดสะอ้าน และเหมาะสมกับงานพิธีต่าง ๆ

10. **เครื่องประดับพอควร** เหมาะสม ไม่รุงรัง อย่างเช่น กำไลข้อมือซึ่งทำให้ต้องขยับเขยื้อนอยู่บ่อย ๆ ในการบรรเลง ประหนึ่งเป็นการแอบอวดผู้ดูและเป็นบุคลิกที่ไม่เรียบร้อยนัก (ประเวศ กุมท, 2521)

2.2 วัตถุประสงค์ของการสอน

2.2.1 ทฤษฎีจิตพิสัยของบลูม Bloom

บลูม Bloom อ้างถึงใน (ทศนา เขมมณี, 2556) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้านได้แก่

1) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นเรื่องของการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ความรู้โดยบลูมได้แบ่งชั้นของสติปัญญาเรียงจากขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นที่ซับซ้อนเป็น 6 ชั้น

2) จิตพิสัย (Affective Domain) รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ยากต่อการปลูกฝัง

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกาย เน้นหนักด้านการวางท่าทางให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละชนิด

โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นวิเคราะห์ปัจจัยด้านจิตพิสัย และทัศนคติทางดนตรีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นกรณีพิเศษเพื่อให้ทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน จึงได้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับด้านจิตพิสัย หรือการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จิตพิสัย (Affective Domain)

ความหมายของจิตพิสัย ฮอปกินส์ และ แอนทิส (Hopkins & Antes, 1990) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตพิสัยเป็นการกระทำที่เป็นกระบวนการภายในของมนุษย์ เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม การพัฒนา คุณลักษณะ และแรงจูงใจ

นอกจากนี้ อีเบล (Ebel & Frisbie, 1986) ก็ได้ให้ความหมายของจิตพิสัยไว้ว่า จิตพิสัยเป็นความรู้สึก หรือ อารมณ์ของบุคคล มากกว่าความเข้าใจ เป็นความชอบ/ไม่ชอบ ความพึงพอใจ/ไม่พอใจ ความเชื่อมั่น/ไม่เชื่อมั่น อุดมคติ และค่านิยม

ผู้วิจัยจึงขอสรุปได้ว่า จิตพิสัยเป็นคุณลักษณะภายในของคน เห็นได้จากแสดงพฤติกรรมหรือ การกระทำออกมาตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านความสนใจ เจตคติ ความชื่นชมค่านิยม และจนพัฒนาเป็นคุณลักษณะ หรือเป็นบุคลิกภาพเฉพาะของแต่ละบุคคล

พฤติกรรมในด้านจิตพิสัยนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ค่านิยม ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม ซึ่งเป็นรากฐานที่จะทำให้ก่อเกิดบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยของบุคคล โดยพฤติกรรมด้านนี้ ต้องผ่านกระบวนการไปตามลำดับ จนเกิดเป็นทัศนคติ และพัฒนาเป็นค่านิยมต่าง ๆ จากนั้นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกันก็จะจัดระบบขึ้นและกลายมาเป็นตัวที่กำหนดลักษณะนิสัยของบุคคลในที่สุด

การจำแนกพฤติกรรมด้านนี้ คราธวอลล์ บลูม และคณะ (Krathwohl, 1964) ได้มีการ จำแนกเป็นลำดับขั้นของการเกิดพฤติกรรม สรุปได้ 5 ขั้นดังนี้

1. ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรก ที่เริ่มจากการที่บุคคลรับรู้สิ่งเร้า หรือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบประสาทสัมผัสต่าง ๆ จนเกิดความรู้สึกสนใจสิ่งนั้น
2. ขั้นตอบสนอง (Responding) หลังจากที่ได้รับรู้ในขั้นแรกแล้ว บุคคลจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะที่เต็มใจ หรือไม่เต็มใจ ยินดีพอใจ หรือไม่ยินดีพอใจ ตอบสนอง โดยเราสามารถสังเกต กริยาอาการหรือการกระทำได้
3. ขั้นเห็นคุณค่า หรือ สร้างค่านิยม (Valuing) หลังจากบุคคลมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะของความเต็มใจ ยินดี พื่อใจ จะเกิดความรู้สึกในคุณค่าของสิ่งนั้น ซึ่งมักจะต้องยึดถือกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมมาใช้ในการตัดสินใจให้คุณค่า และกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมทิศทางของพฤติกรรม ซึ่งเรียกว่าค่านิยม
4. ขั้นจัดระบบค่านิยม (Organization) เมื่อบุคคลมีค่านิยมหลาย ๆ อย่างซึ่งเป็นค่านิยม ก็จะทำให้เกิดการจัดระบบค่านิยม โดยการจัดลำดับความสำคัญของค่านิยมและสัมพันธ์เชื่อมโยงค่านิยมที่เกี่ยวข้องกัน กลายเป็นคติหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติ
5. ขั้นสร้างลักษณะนิสัยจากค่านิยม (Internalization or Characterization) เป็นขั้นสุดท้าย หลังจากที่มีค่านิยมต่าง ๆ สามารถสัมพันธ์กันเป็นระบบแล้ว ก็จะมีการพัฒนาบุคลิกภาพ หรือ ลักษณะนิสัย ของบุคคลให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะอยู่ในระดับที่ปรับลักษณะนิสัยให้สอดคล้องกับความ คาดหวังของสังคมเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเป็นคนดีเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เช่น การพยายาม ให้ความช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อเพื่อน และในขั้น

สมบูรณ์จะพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยถาวรมีการกระทำแบบอัตโนมัติ หรือทำเป็นกิจนิสัย ประการสำคัญในขั้นการสร้างบุคลิกภาพนี้ยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด หรืออุดมคติซึ่งจะเป็น ควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวช่วยอย่างไรรัน ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้เช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปโดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลำดับขั้นของการสร้างบุคลิกภาพไว้ให้เห็นชัด ดังในภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นด้านจิตพิสัยในการพัฒนาบุคลิกภาพ

ในด้านของจิตพิสัยนี้เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ หรือความรู้สึก ซึ่งมีอยู่ ในทุก ๆ บุคคลคน และอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อม โดยเป็นคุณลักษณะที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล บุคคลอาจมีความรู้สึกเหมือนกัน แต่ มีพฤติกรรมแสดงออกมานั้นอาจแตกต่างกัน หรือในบางครั้งอาจแสดงพฤติกรรมเหมือนกัน แต่ ความรู้สึกอาจแตกต่างกัน

คุณลักษณะสามารถมีทิศทางของการแสดงออกได้ด้วยกัน 2 ทิศทาง นั่นคือ ทิศ ทางบวก และทิศทางลบ ตัวอย่างเช่น ซื่อสัตย์ - คดโกง รัก -เกลียด เป็นต้น คุณลักษณะจะมี ระดับปริมาณความเข้มที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ เช่น รัก จะมีรักมาก รักน้อย

ขยัน ก็จะขยันมาก ขยันน้อย ดังนั้น แม้บุคคล 2 คน จะมีความรู้สึก หรืออารมณ์ขณะใดขณะหนึ่ง หรือลักษณะประจำตัว เช่นเดียวกัน ก็อาจแตกต่างกันในความเข้มของความรู้สึกได้

ผู้วิจัยได้สรุปพฤติกรรม ที่เป็นตัวบ่งชี้ด้านจิตพิสัย เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ได้ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ตารางสรุปพฤติกรรมบ่งชี้ด้านจิตพิสัย

ลำดับขั้น	พฤติกรรม	คำสำคัญที่บ่งชี้พฤติกรรม
Receiving (การรับรู้)	เปิดรับประสบการณ์	ถาม, ฟัง, รู้สึก, เกิดความสนใจ, เข้าร่วม, มีส่วนร่วม, พุดคุย, รับทราบ, ได้ยิน, ติดตาม, ตั้งสมาธิ,
Responding (การตอบสนอง)	ตอบสนอง มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่	ตอบสนอง, ค้นหาเพิ่มเติม, ชี้แจง, มีความกระตือรือร้น, ตีความ, มีส่วนร่วม, นำเสนอ, ดำเนินการ
Valuing (การให้คุณค่า)	มีค่านิยม และการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว	ปรับใช้, ชักชวน, วิพากษ์, ให้การอ้างอิงและยกตัวอย่าง อย่างมีที่มาที่ไปและมีเหตุผล
Organization (การจัดระบบ)	พัฒนาค่านิยม อย่างเป็นระบบ	สร้าง, พัฒนา, จัดการป้องกัน และแก้ไขปัญหา, จัดลำดับความสำคัญ, ประนีประนอม, สามารถเปรียบเทียบได้
Internalization or Characterization (การสร้างคุณลักษณะ)	นำค่านิยม ความเชื่อ หรือปรัชญาที่ยึดถือนั้นมาปฏิบัติจริง	แสดงออกฝนตัวตน และมีความมั่นคง

การวัดประเมินผลที่มีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนดนตรีไทย ที่นิยมใช้กันมากรูปแบบหนึ่ง คือ การประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) คือ การประเมินจากการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากผลงานและการแสดงออกของผู้เรียน การประเมินรูปแบบนี้จะไม่เน้นเพียงแค่ทักษะพื้นฐานเท่านั้น แต่จะรวมถึงทักษะการคิด การทำงาน การร่วมมือ การแก้ปัญหาและอื่น ๆ ด้วย อีกทั้งการประเมินในรูปแบบนี้ยังให้ความสำคัญในการประสพผลสำเร็จในการทำงานของผู้เรียนแต่ละคน มากกว่า

การประเมินผลการเรียน ที่มุ่งให้คะแนน และจัดลำดับที่เปรียบเทียบกับกลุ่ม (ทึศนา แคมมณี, 2556)

นอกจากนี้ ญรุธ (ญรุธ สุทธจิตต์, 2561) ได้กล่าวถึงหลักการทั่วไปในการสอนทักษะดนตรี โดยได้ระบุถึง **การประเมินตนเอง** ใ่ว่านักดนตรีที่ดี จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการประเมินความสามารถของตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาทักษะของตนเองให้ก้าวหน้าต่อไป อีกทั้งยังได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลทางดนตรีสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การวัดและประเมินเนื้อหาดนตรี

เนื้อหาดนตรี ได้แก่ องค์ประกอบดนตรี ได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบ สีสัน ลักษณะของเสียง และวรรณคดีดนตรี ได้แก่ บทเพลง และประวัติดนตรี ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรี สามารถวัดและประเมินได้โดยแบบทดสอบ โดยที่ ครูควรวัดทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ รวมถึงการวิเคราะห์ด้วย ส่วนการสัมภาษณ์ หรือ สอบปากเปล่า ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ดี แต่จะใช้เวลาค่อนข้างมาก ซึ่งไม่เหมาะสมกับการวัดและประเมินผู้เรียนที่มีจำนวนค่อนข้างมาก

2. การวัดและประเมินทักษะดนตรี

เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติ ทั้งการปฏิบัติรายบุคคล และการปฏิบัติเป็นกลุ่ม ซึ่งโดยทั่วไป การวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติควรวัดให้ครบ ทุกทักษะ ได้แก่ การฟัง การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว การอ่าน และการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ควรแบ่งหัวข้อในการวัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เกี่ยวกับความสามารถในทักษะการปฏิบัติเครื่อง ดนตรีและคุณภาพของการปฏิบัติ ดังนั้น การวัดผลควรวัดและประเมินทั้งเชิงปริมาณ และ เชิงคุณภาพ

3. การวัดและประเมินด้านทัศนคติทางดนตรี

เป็นการวัดและประเมินผลอีกลักษณะ หนึ่งที่แตกต่างไปจากการวัดและประเมินผลด้านเนื้อหาและทักษะดนตรี เนื่องจากทัศนคติทาง ดนตรีเกี่ยวข้องกับรสนิยม ความชอบ ความมีสุนทรีย์ และความซาบซึ้ง ซึ่งผู้เรียนอาจจะแสดงพฤติกรรมให้เห็นอย่างชัดเจนหรือไม่ก็ได้ วิธีการที่จะใช้ในการวัดและประเมินทัศนคติทางดนตรี ได้แก่ การสังเกต สัมภาษณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงทัศนคติของตนเองที่มีต่อดนตรีออกมา สิ่งที่สำคัญในการวัดและประเมินทัศนคติทางดนตรี คือ การประเมินอย่างสม่ำเสมอและควรเป็นการประเมินระหว่างเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือ

ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการวัดประเมินผลดนตรีไทยที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ การวัดประเมินตามสภาพจริง (authentic

assessment) เนื่องจากเป็นวิธีการที่มีความน่าเชื่อถือ เหมาะกับสภาพการเรียนการสอนที่ต้องอาศัย การประเมินทักษะหลาย ๆ ด้าน ในระยะเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ยังเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง เพื่อสามารถนำข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ไปปรับปรุงแก้ไขในจุดบกพร่องของตนเองได้ โดยที่ครูควรทำการวัดผู้เรียนตลอดระยะเวลา ในการทำการเรียนการสอนดนตรี ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนการสอน อีกทั้งไม่ใช่เพียงแค่การประเมินให้คะแนนเพียงเท่านั้น แต่จะต้องประเมินให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่นทัศนคติทางดนตรี เป็นต้น

ตอนที่ 3 บทบาทของความเมตตาในการอบรมบ่มนิสัย

3.1 ความหมายและลักษณะของความเมตตา

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะกรรมการอำนวยการสันนิบาตมุลินีแห่งประเทศไทย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันศุกร์ที่ 19 ธันวาคม 2518 ตรัสไว้ดังนี้

“...ในภาษาทุกภาษาก็ต้องมีคำว่า เมตตา คือเอื้อเฟื้อซึ่งกัน และกัน มองคนอื่นในทางที่จะช่วยเหลือเขา มากกว่าที่จะไปแย้งชิงเขา ทุกภาษาทุกศาสนาก็มีจิตใจนี้ หรือวิธีการนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายทำต่อไปด้วยความแน่วแน่ และด้วยความสุจริตใจ จะเป็นทางที่จะช่วยส่วนรวมให้อยู่เย็นเป็นสุข...”

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2518)

จากพระราชดำรัสนี้ แสดงให้เห็นว่า ความเมตตาเป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนควรจะมีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งความเมตตาจากในพระราชดำรัสหมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าการจะแย้งชิงของผู้อื่น และจากการศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผู้กล่าวถึง “ความเมตตา” ไว้อีกหลายท่านดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2558) ได้ให้ความหมายของความเมตตา ไว้ว่า เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้จะเป็นสุข ผู้ปรารถนาจะปลูกเมตตาให้งอกงามอยู่ในจิต พึงปลูกด้วยการคิดแผ่ในเบื้องต้น แผ่ไปโดยเจาะจงในบุคคลที่ชอบพอ อันมีบิดามารดา ญาติมิตร เป็นต้น เมื่อจิตได้รับการฝึกหัดคุ้นเคยกับเมตตาแล้ว ก็จะแผ่ขยายให้กว้างออกไปเพียงใด มิตรและไมตรีก็มีความ

กว้างออกไปเพียงนั้น เมตตาไมตรีจิตมิใช่อำนวยความสุขให้เฉพาะบุคคล แต่ยอมให้ความสุขแก่ชนส่วนรวมตั้งแต่สองขึ้นไปด้วย

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2545) ยังได้นิยามความเมตตาในลักษณะใกล้เคียงกัน ไว้ว่า เมตตา หมายถึง ไมตรี ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดี ความเข้าใจดีต่อกัน ความเอาใจใส่ ใฝ่ใจหรือต้องการที่จะสร้างเสริมประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย กล่าวคือ ความอยากให้ผู้อื่นเป็นสุข และอยากทำให้เขาเป็นสุข เมตตาเป็นธรรมกลาง ๆ ทั้งในแง่ผู้ควรมีเมตตา และผู้ที่ได้รับเมตตา เป็นธรรมพื้นฐานของใจชั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้มองกันในแง่ดีและหวังดีต่อกัน พร้อมทั้งจะรับฟังและพุดจาเหตุผลของกันและกันไม่ยึดเอาความเห็นแก่ตัวหรือความเกลียดชังเป็นที่ตั้ง ผลสำเร็จของความเมตตา คือ ระวังพยาบาทได้ เมตตาที่แท้จริง จะเป็นคุณสมบัติที่ช่วยรักษาความเที่ยงธรรม มุ่งประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่คนทั้งหลายทั่วไป มิใช่มุ่งสิ่งที่เขาหรือตนชอบหรืออยากได้อย่างเป็น

พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึงความเมตตาไว้ในหนังสือ THE POWER OF KINDNESS พลัแห่งความเมตตา (จรณุต แก้วกังวาน, 2556) ไว้ว่า เมตตา อยู่ในหมวด “พรหมวิหาร” เป็นเรื่องของ การพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ และเมื่อมีเมตตากรุณาแล้วก็ต้องลงมือกระทำด้วย เริ่มจากการแบ่งปัน สิ่งของ (ทาน) การพุดด้วยคำสุภาพเกื้อกูล (ปิยวาจา) การชวนชวยช่วยเหลือ (อัตถจริยา) และการ ปฏิบัติกับผู้คนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) เมตตานี้ต้องมีความจริงใจเป็นพื้นฐาน โดย แสดงออกด้วยการให้อภัย ใฝ่ใจผู้อื่น และรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้คนทั้งหลาย ใส่ใจกับผู้อื่น มีความอ่อน น้อมถ่อมตน และรู้สึกชื่นชมเห็นคุณค่าของทุกสิ่ง ยังมีสำนึกรู้คุณมากเท่าใด ความเมตตาปรารถนาดี ก็จะทำมั่นใจมากเท่านั้น

จากเทปคำบรรยายของท่านอาจารย์ วชิร อินทสระ ที่เรียบเรียงโดย พลตำรวจตรีสุชาติ เผือกสกนธ์ มีใจความว่า “เมตตา” เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในพรหมวิหาร 4 หมายถึง ความปรารถนา ดีต่อผู้อื่น สัตว์อื่น และต้องการจะน้อมนำสุขเข้าไปให้ เป็นหลักธรรมประจำใจของแต่ละบุคคล และเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับสร้างความสามัคคีและเอกภาพของหมู่ชน ซึ่งความเมตตาสามารถ แสดงออกได้ทั้งทางกาย หรือที่เรียกว่า “เมตตากายกรรม” คือการชวยเหลือซึ่งกันและกัน และแสดง กิริยาที่สุภาพเคารพนบถึอกัน การแสดงออกทางวาจา หรือที่เรียกว่า “เมตตาวาจากรรม” คือการมี วาจาที่อ่อนหวานสุภาพ สอบถามสารทุกข์สุกดิบ บอกแจ้งแนะนำ หรือกล่าวคำตักเตือนด้วยความหวัง ดีและจริงใจ และทางความคิดต่อกัน และ แสดงออกทางความคิด หรือที่เรียกว่า “เมตตามโนกรรม” อาจรวมไปถึงความกรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือ การมองกันในแง่ดี มีความปรารถนาดี มีความหวังดี มีความสงสาร มีความเห็นใจ คิดทำแต่สิ่งที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่กัน

และจากงานวิจัย เรื่องคู่มือพัฒนาความเมตตากรุณาของเด็กปฐมวัย (ธีรศรา บุญรุ่ง, 2549) ที่ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีความเมตตาที่แสดงออกมาเป็นตัวบ่งชี้ทางพฤติกรรม โดยผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี เสียสละ แบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่จนเกินความจำเป็นอย่างเหมาะสมตามกำลังของตน อีกทั้งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน
2. ยินดีกับความสุขความสำเร็จที่ผู้อื่นได้รับ และมีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น
3. เห็นใจ ปลอดภัย ให้กำลังใจเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ทรมาน และหาทางช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้
4. ให้อภัยผู้ที่ทำผิด ไม่ผูกอาฆาตพยาบาทเป็นมิตรแท้ของผู้อื่นแม้เขาจะคิดร้ายต่อตน
5. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน หรือเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น ไม่ฆ่า ช่มเหง หรือรังแกตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง
6. แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล นอบน้อม พุดจาไพเราะ ไม่ข่มขู่ ดุหมั่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธ เคียดแค้น
7. มีความสามัคคีและไกลเกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมของผู้มีความเมตตามาแล้วในข้างต้น (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2558; ป.อ.ปยุตโต, 2545; จรญาติ แก้วกังวาน, 2556; ธีรศรา บุญรุ่ง, 2549) ผู้วิจัยจึงได้นำมาวิเคราะห์สรุปแจกแจง ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ลักษณะของผู้มีความเมตตา

ลักษณะของความเมตตา	พระบรม ราชาวาท/ พระราช คำรัส	สมเด็จพระ สังฆราช สกล มหาสังฆ ปริณายก	พระ ธรรมปิฎก	พระไพศาล วิสาโล	วคิน อินท ระ	งานวิจัย
1. มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็น แก่ตัว อุทิศตนเพื่อ ส่วนรวมด้วยความยินดี			มุ่งประโยชน์ สุขที่แท้จริง แก่คน ทั้งหลาย ทั่วไป	แบ่งปัน สิ่งของ และ ให้การ ช่วยเหลือ		✓
2. มีความเที่ยงธรรม ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง			✓			มีความ สามัคคี
3. คิดปรารถนาดี ไม่ คิดมุ่งทำร้ายผู้อื่น	✓	✓	✓		มีความ สงสาร มี ความเห็นใจ มีความ กรุณา	เห็นใจผู้ที่ มีทุกข์
4. กิริยาสุภาพ อ่อน น้อมถ่อมตน				✓	เคารพนับ ถือ	
5. คำพูดสุภาพ เรียบร้อย				เกื้อกูล	บอก แนะนำ หรือกล่าว คำตักเตือน ด้วย ความหวังดี และจริงใจ	ปลอบโยน ให้กำลังใจ ไม่พูดด้วย ความกริ้ว โกรธ เคียดแค้น
6. รู้จักให้อภัยผู้อื่น						ไม่ผูก อาฆาต พยาบาท
7. เห็นคุณค่าของผู้อื่น				✓		เคารพใน สิทธิของ ผู้อื่น
8. มีความยินดีใน ความสำเร็จของผู้อื่น						✓
9. รู้จักไว้วางใจผู้อื่น				✓		

ดังที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “เมตตา” คือการให้และมีความมุ่งหวังสิ่งดี ๆ ให้ผู้อื่น โดยประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่กาย ทางวาจา และใจ ซึ่งจากตารางที่ 6 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ของความเมตตาได้ว่า ทางกายสามารถให้ได้ด้วยการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเสียสละสิ่งของ ให้กำลังใจ ให้ความเอ็นดู ปรารถนาดี ให้การทรมเท และอุทิศตน รวมถึงไม่ใช้อารมณ์รังแกผู้อื่น ทางวาจา คือให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ ไม่พูดด้วยความเกรี้ยวกราด ทางใจ คือ ให้ความเข้าใจ เห็นใจ ให้อภัยและปล่อยวาง รวมถึงไม่คิดร้ายใส่ความผู้อื่น

3.2 การอบรมบ่มนิสัย

สภาพการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน มีการมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านองค์ความรู้และปัญญา หากแต่สิ่งที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาทางด้านจิตใจและความประพฤติของผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ อันจะเห็นได้จากการระบุแนวทางในการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยมีแนวคิดสำคัญคือ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม”

นอกเหนือจากนี้ บทบาทของสถานศึกษาและครูที่จะทำหน้าที่พัฒนาจิตใจของผู้เรียนควรต้องยึดถือ “เมตตาธรรม” เป็นแกนหลักของการอบรมบ่มนิสัย การที่ผู้เรียนจะเรียนได้ดีต้องเกิดจากความเชื่อความศรัทธา ความสนใจ รวมถึงการเห็นความสำคัญของสาระเนื้อหา ผู้เรียนจะเกิดฉันทะในการเรียนหากรู้สึกได้ว่าครูมีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ที่สามารถไว้วางใจ ให้การสนับสนุนและปรึกษาได้ โดยที่ความเมตตาจะเป็นส่วนเสริมสร้างความสมดุลระหว่างความรู้ คือวิชา และความรัก คือความกรุณา และยังเป็นพลังหนุนให้รู้จักพัฒนาตนเองเพื่อให้พร้อมที่จะพัฒนาผู้อื่นด้วย (จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์, 2557)

พระบาทสมเด็จพระปรมิทรมหากุญมิตพลอดุลยเดช ทรงให้ความสำคัญในการที่จะให้ครูพัฒนาและอบรมสั่งสอนคนให้เป็นทั้งคนเก่ง และคนดีในสังคม ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่คณะครูโรงเรียนวังไกลกังวล ในโอกาสที่เข้ารับพระราชทานรางวัล เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2521 ความว่า

“...อีกข้อหนึ่ง ต้องทำตัวให้ดี คือต้องมี และแสดงความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ ความเข้มแข็งและอดทน ให้ปรากฏชัดเจน จนเคยชินเป็นปรกติวิสัย เด็ก ๆ จะได้เห็น ได้เข้าใจ ในคุณค่าของความรู้ในความดี และในตัวเองอย่างซาบซึ้ง และยึดถือเอาเป็นแบบอย่าง ภารกิจของครู คือการให้ศึกษาก็จะได้บรรลุตามที่มุ่งหวัง...”

(พระบาทสมเด็จพระปรมิทรมหากุญมิตพลอดุลยเดช, 2521)

จากพระบรมราโชวาทในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงว่า ผู้เป็นครูควรปฏิบัติตนให้ดี โดยต้องอาศัยความเมตตา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ ซึ่งจะส่งผลให้ศิษย์มีความเข้าใจ และซาบซึ้ง จนสามารถยึดถือเป็นแบบอย่างได้ในที่สุด และยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ในเรื่องการอบรมสั่งสอนผู้เรียน

เมื่อพบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมไม่ควร โดยใช้หลักความเมตตา จากพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครูอาวุโส เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2513 ที่ว่า

“...ปัญหาเรื่องการกระด้างกระเดื่องของฝ่ายลูกศิษย์ต่อครู นั้น มีทางแก้อย่างเดียว คือ ความโอบอ้อมอารี และความอดทนของครู จะไปด่าว่าเด็กเป็นผู้ร้ายเป็นคนไม่ดีก็ไม่สมควรนัก ความจริงผู้ใหญ่ และโดยเฉพาะครูก็มีหน้าที่ที่จะให้ความเมตตาและเมื่อลูกศิษย์ทำอะไร ไม่ดีก็ต้องอดทนและสั่งสอน แม้จะถูกด่า ถ้าเช่นนี้ในที่สุด ผู้เป็นลูกศิษย์ ก็จะเห็นความดี และความดีนั้นจะเป็นสิ่งที่ช่วยบ้านเมืองให้รอดพ้น อันตรายไปได้ ถ้าหากว่าครูเห็นเด็กกระด้างกระเดื่องมากแล้วเกิดไม่ได้น้อยใจแล้วไม่ทำหน้าที่ครูละทิ้งหน้าที่ครู ขาดความเมตตา หรือเกิดความท้อใจอย่างหนัก อนาคตของชาติจะเป็นอย่างไร ก็ไม่มีผู้ที่จะให้ความรู้แก่เด็ก ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต โดยเฉพาะในกลุ่มครูที่เรียกว่าเป็นครูสอนเด็ก ๆ การสอนของครูมีความสำคัญยิ่งกว่าในกลุ่มครูที่อยู่ในชั้นมหาวิทยาลัยด้วยซ้ำ...”

(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2513)

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีสถาบันการศึกษาที่เรียกว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” เกิดขึ้นอยู่หลายแห่ง โดยที่โรงเรียนเหล่านี้ มีจุดมุ่งเน้น คือ มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและปลุกต้นให้เด็ก เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ผ่านการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน ด้วยการสอนของครูที่ใช้วัฒนธรรม และบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความเมตตา เอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบ เสียสละ รวมทั้งให้รู้จักกตัญญูทั้งต่อธรรมชาติและบุคคล โดยอาศัยหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยที่หนึ่งในข้อบ่งชี้ของคุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ในด้านผลผลิตของผู้เรียน คือ ให้มีจิตใจ เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันต่อกัน และรู้จักมีความกตัญญูรู้คุณ และรู้จักตอบแทนคุณ

จากที่ได้ชี้แจงมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีมารยาท มีความประพฤติที่ดีงาม ต้องอาศัยหลักความเมตตาจากการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ในการสั่งสอน และแนะนำศิษย์จนกระทั่งศิษย์สามารถเข้าถึงและยึดถือไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่ดีได้ อีกนัยหนึ่ง ความเมตตาก็ยังเป็นสิ่งหนึ่งที่ครูมุ่งหวังอยากให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เนื่องจากเป็นคุณธรรมอันดีที่ควรจะมี และยังส่งผลให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น

อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่รวบรวมเกี่ยวกับความเป็นครูดนตรี เรื่อง การศึกษาด้านแบบความเป็นครูดนตรี : กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ (วรรณสา ประเสริฐสุภวิทย์, 2555) ที่ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรีในด้านต่าง ๆ ของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ ผลการวิจัย พบว่า 1) พันเอกชูชาติ พิทักษากร มีคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรีทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพของท่าน มีความสํารวมทางกิริยามารยาทเป็นแบบอย่างต่อศิษย์ โดยท่านจะไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา มีวินัยในเรื่องของเวลาอย่างตึงเครียด ท่านรับผิดชอบหน้าที่ของตนได้ทุกบทบาท รวมถึงใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา ท่านมีความมุ่งมั่นต่อวิชาชีพ มีความถ่อมตนและให้เกียรติผู้อื่นเสมอ ท่านรู้จักประเมินตนเอง และดูแลสุขภาพตนเองอย่างดี ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ ท่านยึดพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ยังให้ความสำคัญต่อผู้มีพระคุณ รวมถึงเปิดใจกว้างต่อศิษย์ในฐานะครู ท่านรักและเห็นคุณค่าในวิชาชีพครูเสมอ ด้านความรู้และประสบการณ์ ท่านได้รับความรู้ทั้งศาสตร์ด้านดนตรี เช่น ดนตรีไทยและตะวันตก ด้านการอ่านเพลง และประพันธ์เพลง รวมถึงศาสตร์อื่น ๆ เช่น โยคะ ยิมนาสติก และด้านการสอน ท่านเน้นการเตรียมการสอน โดยมีหลักการสอน คือ การวิเคราะห์ผู้เรียน การวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดเป้าหมายในการเรียนการสอนด้วยวิธีการอธิบาย การสาธิต เพื่อให้ความสำคัญในเรื่องของเสียง การบูรณาการการสอน หลักในการซ่อมดนตรีที่เป็น การซ่อมแบบมีเสียงและการซ่อมเงียบด้วยศาสตร์ทางยิมนาสติก โดยท่านนำศาสตร์อื่นเข้ามาช่วยสอน เช่น โยคะ ยิมนาสติก ฤๅษีดัดตน ไทเก๊กหรือไทชิ เพื่อฝึกความยืดหยุ่นและความแข็งแรงของร่างกาย โดยเฉพาะจิต สติ สมาธิ รวมถึงการสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน

และงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ (เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์, 2559) ซึ่งผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ เกิดผล ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพ ท่านให้ความสำคัญกับการแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ดูแลสุขภาพกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช้คำพูดหยาบคาย ชอบใช้คำพูดเปรียบเปรยสอดแทรกในการอบรมสั่งสอน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเคร่งครัดในเรื่องการตรงต่อเวลา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถไม่ก้าวก่ายผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถประเมินตนเองและยอมรับความจริงได้ มีความมานะอดทน ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา รวมถึงมีความเป็นผู้นำ 2) ด้านคุณธรรม ท่านเป็นผู้มีความกตัญญูต่อบุคคลผู้มีพระคุณ ยึดถือการเป็นผู้ให้โดยไม่หวังอามิสสินจ้างใด ๆ ใช้หลักของพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและหลักไตรสิกขาในการเป็นคุณธรรมดำรงตน และ 3) ด้านการสอน เป็นผู้มีความรู้จริงในเรื่องที่จะสอนและมีความแตกฉานในองค์ความรู้ทางดนตรีไทย มีการวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อกำหนดและวางแผนเป้าหมายในการเรียนดนตรีไทยให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละคน ยึดหลักการสอนให้ผู้เรียนมีความเป็นดนตรีควบคู่ไปกับความเก่งดนตรีและมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง

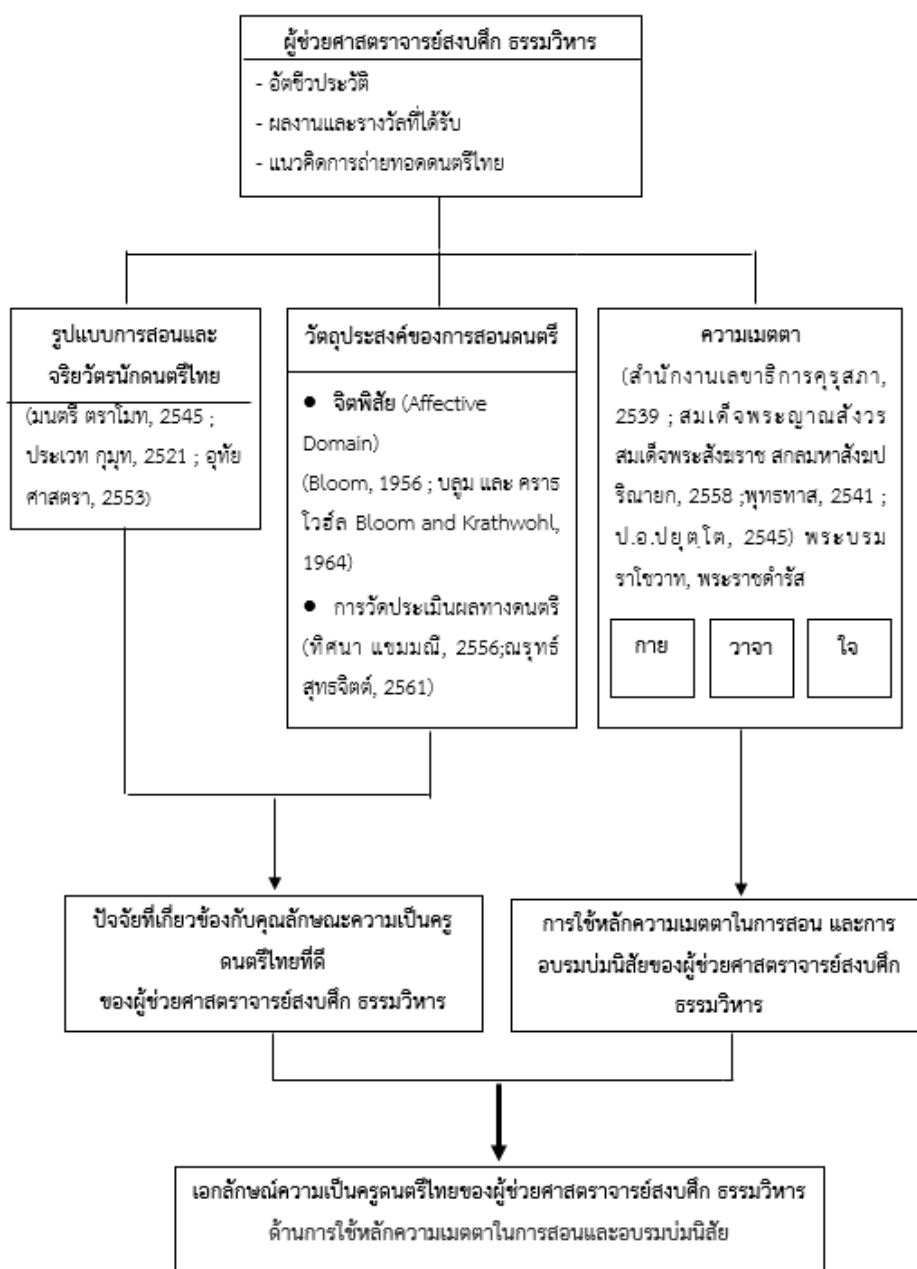
จึงสามารถสรุปได้ว่า การปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม เป็นเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าการได้รับการพัฒนาทางด้านปัญญาหรือองค์ความรู้ทางดนตรีไทย และทักษะปฏิบัติดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู ควรมีการสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม อันได้แก่ ต้องมีความขยันฝึกฝนตนเอง มีมรรยาทเรียบร้อย รู้จักหน้าที่ของตน ตรงต่อเวลา รักษาความสามัคคี มีความอดทน มีน้ำใจนักกีฬา และรู้จักเสียสละ และจากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปตัวบ่งชี้ของความเมตตาในการสอนให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 สรุปตัวบ่งชี้ของความเมตตา

ข้อบ่งชี้/ตัวชี้วัด/พฤติกรรม		
ความเมตตา	1) กาย	แบ่งปันเอื้อเฟื้อสิ่งของ/ เสียสละ / เอ็นดู / ให้กำลังใจ/ ทุ่มเท/ อุทิศตน
	2) วาจา	ให้คำแนะนำ/ ให้กำลังใจ / ไม่พูดด้วยความเกรี้ยวกราด
	3) ใจ	เข้าใจ/ เห็นใจ/ ให้อภัย/ ปลอยวาง/ ไม่คิดร้ายใส่ความ
วิธีการแสดงออก		● กาย : เรียบร้อย
	สุภาพ	● วาจา : เหมาะสมกับกาลเทศะ
	เป็นมิตร	● ใจ : คิดดี มีระบบ

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย

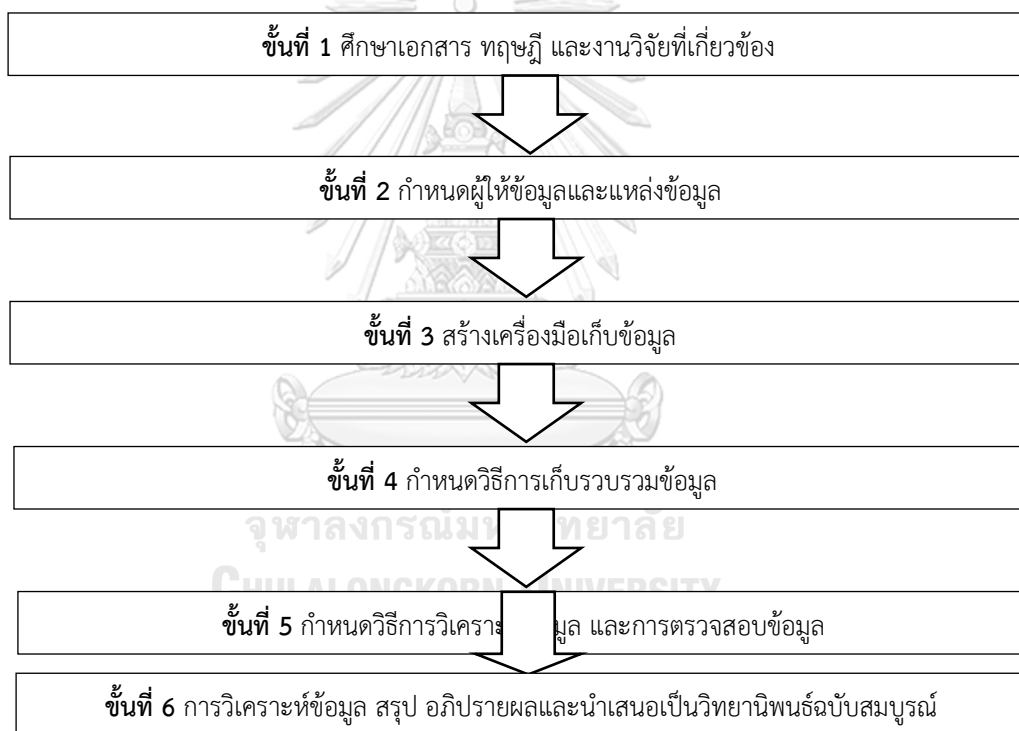

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้าง คุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยที่ดีของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และเพื่อวิเคราะห์ เอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและการอบรมบ่มนิสัย ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด หลักการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาอัตชีวประวัติ และแนวคิดการถ่ายทอดดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหา
2. รูปแบบการสอนและจริยวัตรนักดนตรีไทย
3. ศึกษารูปแบบและวัตถุประสงค์ของการสอนดนตรีไทย
4. ศึกษาทฤษฎีจิตพิสัย
5. ศึกษาความหมาย ลักษณะและบทบาทของความเมตตา

ขั้นที่ 2 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) โดยการใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหา

2) กลุ่มครอบครัว

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มครอบครัวโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นบุคคลในครอบครัว หรือเครือญาติ ได้แก่

1. นางกนกอร	ธรรมวิหา (ภรรยา)
2. นางสาวพัชรา	สุภาพงษ์ (บุตรบุญธรรม)

3) กลุ่มผู้ร่วมงาน

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้ร่วมงาน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม หรือบุคคลผู้ที่มีการทำงานร่วมกันหรือมีการติดต่อกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหา อยู่ในปัจจุบัน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. ครูทัศนีย์	ขุนทอง (ศิลปินแห่งชาติ)
2. ครูอนันต์	ดุริยพันธุ์
3. ครูปิ๊บ	คงลายทอง
4. รองศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์	สัจกุล

4) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์บังคับ คือ เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรงกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหา มาไม่ต่ำกว่า

กว่า 5 ปี หรือประกอบอาชีพเป็นผู้บริหาร ครู นักวิชาการทางดนตรี ในสถาบันการศึกษา โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ลำดับ ที่	ผู้ให้ข้อมูล	ตำแหน่งหน้าที่การงาน
1.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิรัตน์ บรรยายกิจ	อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	นายถาวร หวานชะเอม	ครูโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย นครปฐม
3.	นางสาวนวลจันทร์ ศุภพัฒน์	ประกอบธุรกิจ
4.	นายสุทธิพงษ์ นนธ์นารักษ์	ครูโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ
5.	นายณรงค์ศักดิ์ แยมสุวรรณ	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนคร เหนือ
6.	นางลัดดา จักขา	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดน้อยนพคุณ
7.	นายชัชวาลย์ วทสจติ	ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
8.	นางสาวบุษราคัม จรรย์นาญย์	ครูชำนาญการโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
9.	นายมานพ จักขา	ครู คศ.3 ชำนาญการพิเศษโรงเรียนศิริเวสร์ตันเพียรอุปถัมภ์ ช่วยราชการโรงเรียนสตรีวิทยา
10.	อาจารย์ ดร.ดวงกมล บางขวด	อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11.	นางสาวอารยา ยวงย้อย	ครูโรงเรียนบ้านคลองไทร
12.	นางสาวเสาวภาคย์ อุทมิชัยวัฒน์	ครูสอนดนตรี

13.	นางสาวจิตติมา	กฤษสุวรรณ	โรงเรียนบ้านทุ่งแขวน สพป.นม3
14.	นายสถาพร	บ้านเกาะ	นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้รอบรู้และผู้ร่วมงาน และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรง ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ร่วมกับการคัดเลือกจากการได้รับการแนะนำต่อ ๆ กันมาจากบุคคลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกัน ที่เรียกว่าการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (snowball sampling) โดยเป็นกลุ่มลูกศิษย์แต่ละคนที่มีลักษณะเฉพาะ (particular) เนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ตรง และสามารถสะท้อนความรู้สึกจากการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ นั้น ๆ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ขั้นที่ 3 สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยสร้างเครื่องมือเพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลกับ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร 2) กลุ่มครอบครัว 3) กลุ่มผู้ร่วมงาน และ 4) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ ได้แก่ 1. แบบสังเกต และ 2. แบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

1. แบบสังเกต ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นแบบสังเกตการณ์การเรียนการสอนของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เนื่องจากมีความเหมาะสมที่สุดในการใช้เก็บข้อมูลที่ใช้การจดบันทึกเรื่องราว หรือสิ่งที่เกิดขึ้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) โดยผู้วิจัยใช้แบบสังเกตในรายการด้าน การจัดการเรียนการสอนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเป็นรูปแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ให้ได้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามให้ตรงประเด็นด้วยคำถามปลายเปิด (open-ended questions) ให้ครอบคลุมเรื่องเอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือการใช้แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงในการนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับข้อคำถามอย่าสม่ำเสมอในการลงเก็บข้อมูล

เพื่อให้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีความน่าเชื่อถือซึ่งเป็นไปตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างแท้จริง รวมถึงเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้อง (valid) และความน่าเชื่อถือ (reliable) ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือนี้ โดยการนำไปใช้กับกลุ่มผู้ขอให้ข้อมูลไม่ต่ำกว่า 1 ครั้ง เพื่อทดสอบคุณภาพ และเพื่อนำมาซึ่งการได้ข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ที่เป็นข้อมูลแท้จริงและตรงประเด็น

ขั้นที่ 4 กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์จาก แนวคิด ทฤษฎี ตำรา งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่ได้นำมาสรุปและใช้เป็นแนวคิดในการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร 2) กลุ่มครอบครัวและผู้ร่วมงาน และ 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึก และ บันทึกเสียง

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ อันได้แก่ 1) แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ในการสังเกตการณ์การจัดเรียนการสอนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ให้ได้ข้อมูลมากเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 5 กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยวิเคราะห์จากการจดบันทึกภาคสนาม (fieldnotes) ซึ่งเป็นข้อมูลที่บันทึกจากการที่ได้สังเกตการณ์จัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหารและวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์รูปแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มผู้ร่วมงาน และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) และใช้การตีความแบบอุปนัย (inductive analysis) ในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม มาถอดเทปสัมภาษณ์บันทึกเป็นความเรียง
- 2) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์ร่วมกับ ทฤษฎีจิตพิสัย ของบลูม (Kathwohl, 1964) ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์

ขึ้น เพื่อให้ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

3) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการถอดเทปสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์ร่วมกับกรอบตัวชี้วัดด้านความเมตตาที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น เป็นเอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

4) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบของ กรอบมโนทัศน์ (conceptual model) เพื่ออธิบายถึงสาระสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และเอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้อง โดยพิจารณาตรวจสอบแหล่งบุคคล (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) โดยตรวจสอบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามกลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) กลุ่มครอบครัวและผู้ร่วมงาน และ 3) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล สรุป อภิปรายผลและนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

นอกจากนี้งานวิจัยครั้งนี้ยังเป็นการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (grounded theory research) โดยเริ่มจากการดำเนินการแบบ วิธีอุปนัย (inductive approach) อย่างค่อนข้างเคร่งครัด ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เจาะจงเลือก แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นข้อสรุปหรืออธิบายเชิงทฤษฎีจากข้อมูล (from the particular to the general) ซึ่งจะเน้นการตีความข้อมูลออกมาในเชิงแนวคิดทฤษฎี จากความเป็นนามธรรมให้อยู่ในรูปแบบของมโนทัศน์ ที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล จนกระทั่งชุดข้อมูลที่ได้มานั้นถึงจุดอิ่มตัว (saturation) แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการกำหนดรหัส (coding) เพื่อจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงประเด็นสำคัญจากข้อมูลที่ได้ แล้วนำเสนอข้อสรุปเป็นภาพจำลองความคิดหรือกรอบมโนทัศน์ (conceptual model) สำหรับใช้ในการสรุปและอธิบายผล (ชาย โพธิ์สิตา, 2550) โดยการวิจัยในครั้งนี้จะมุ่งเน้นการตีความข้อมูลที่มีลักษณะเป็นนามธรรมที่มีฐานมาจากข้อมูลโดยตรง (grounded in the data) เพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมนั้น ๆ ให้ออกมาเป็นกรอบมโนทัศน์ที่แสดงถึงสาระสำคัญได้ ซึ่งนอกเหนือจากการที่วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมากำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล (open coding) แล้ว ผู้วิจัยยังใช้การเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ให้รหัสแล้ว (Axial coding) มารวมเข้าด้วยกัน โดยยึดหลักที่สำคัญและคำนึงถึงความเข้ากันได้ของเรื่อง (Theme) ในการอธิบายสิ่งได้ที่

ศึกษามา หลังจากนั้นผู้วิจัยจะบูรณาการข้อมูลที่ถูกจัดกลุ่มแล้วนั้น (selective coding) ให้เป็นเรื่องราว และทำการตรวจสอบ ปรับปรุงกรอบโมเดลที่สร้างขึ้นจนกว่าข้อมูลจะถึงจุดอิ่มตัว

ผู้วิจัยจึงได้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เป็นความเรียง และนำเสนอกรอบโมเดลในประเด็นที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และเอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัยโดยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) และการสัมภาษณ์กลุ่มครอบครัวและผู้ร่วมงาน และกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยที่ดีของ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ตอนที่ 2 เอกลักษณ์ความเป็นครูคนไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน และการอบรมบ่มนิสัยของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยที่ดี ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

รากฐานที่จะก่อเกิดคุณลักษณะ ความมีบุคลิกภาพ หรือลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล ซึ่งจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นกระบวนการ และต้องอาศัยระยะเวลาต่อเนื่องกันพอสมควร จึงเกิดเป็นทัศนคติ และพัฒนาเป็นค่านิยม จนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละบุคคลไปในที่สุด

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์ความเป็นครูคนไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีของ คราธวอลล์ บลูม และคณะ (Krathwohl, 1964) ในเรื่อง พฤติกรรมด้านจิตพิสัย Affective domain ทำให้เห็นถึงกระบวนการ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นลำดับของพฤติกรรมในการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูคนไทยที่ดี ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จำแนกได้เป็น 5 ลำดับขั้น คือ 1) “รับรู้ ซึมซับ รับการสนับสนุน” 2) “มานะบากบั่น หมั่นแสวงหาโอกาส” 3) “มั่นคงหนักแน่น หวงแหนวัฒนธรรม” 4) “แตกฉานรอบด้าน บูรณาการอย่างเข้าใจ” และ 5) “เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มีบารมีด้วยความเมตตา” ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอ โดยใช้ชื่อขั้นตอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีของบลูม ทั้ง 5 ขั้น พร้อมรายละเอียดประกอบ ดังต่อไปนี้

1. **รับรู้ ซึมซับ รับการสนับสนุน (สอดคล้องกับขั้นการรับรู้ Receiving)**
 - 1.1 ความสนใจส่วนตัวในการรับรู้
 - 1.2 พรสวรรค์ในการซึมซับ
 - 1.3 ครอบครัวสนับสนุน
 - 1.4 การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญด้านดนตรีไทย
2. **มานะบากบั่น หมั่นแสวงหาโอกาส (สอดคล้องกับขั้นการตอบสนอง Responding)**
 - 2.1 การมีมานะบากบั่นและวินัยในตนเอง
 - 2.2 การหมั่นแสวงหาความรู้ทางดนตรีไทย
3. **มั่นคงหนักแน่น ห่วงเหวนวัฒนธรรม (สอดคล้องกับการให้คุณค่า Valuing)**
 - 3.1 ความหนักแน่นและความภาคภูมิใจในดนตรีไทย
 - 3.2 ความหนักแน่นและมั่นคงในทัศนคติ
 - 3.2.1 ด้านความไพเราะของดนตรี
 - 3.2.2 ด้านการประชัน
4. **แตกฉานรอบด้าน บูรณาการอย่างเข้าใจ (สอดคล้องกับขั้นการจัดระบบ Organizing)**
 - 4.1 แตกฉานด้วยความอัจฉริยะทางดนตรีไทย
 - 4.2 แตกฉานในการสอนและการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบท
5. **เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มีการมีด้วยความเมตตา (สอดคล้องกับขั้นการสร้างคุณลักษณะ Internalising)**
 - 5.1 การดำรงตนเป็นแบบอย่าง
 - 5.1.1 ด้านมุมมองความคิดดนตรีไทยเป็นประชาธิปไตย
 - 5.1.2 ด้านบุคลิกภาพ
 - 5.1.3 ด้านลักษณะนิสัย
 - 5.2 การดำรงตนเป็นต้นแบบ
 - 5.2.1 ความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี
 - 5.2.2 ความเป็นคนซื่อตรงใหญ่ใจดี
 - 5.2.3 การปลูกฝังจิตวิญญาณ
 - 5.2.4 ด้านคุณธรรมในการถ่ายทอดดนตรีไทย

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.รับรู้ ซึมซับ รับการสนับสนุน (ขั้นการรับรู้ Receiving)

ในลำดับขั้นนี้ เป็นลำดับแรก คือการรับรู้จากประสบการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่แต่ละบุคคลได้รับ และสำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้มีการรับรู้ และซึมซับ คลุกคลีอยู่กับวงการดนตรีไทยมาตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย โดยมีองค์ประกอบร่วมกันอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1.1 ความสนใจส่วนตัวในการรับรู้

“พ่อของครูเป็นทหารรักษาพระองค์รัชกาลที่ 7 ก็
ดีระนาด พ่อเคยเล่าให้ฟังก็เป็นระนาดประชันเหมือนกันนะ
ประชันกับครูรวม ราชบุรี เคยฟังพ่อตีอยู่ที่บ้าน เพราะจั่งเลย
เพลงเขมรราชบุรี แหกโอดเนี่ย เพราะจับจิตเลย พ่อตีไม้นวม
เพราะมาก เป็นจุดเริ่มต้นที่อยากเรียนดนตรีไทย

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความรักและชื่นชอบดนตรีไทย จากการได้ยินเสียงระนาดเอกที่คุณพ่อตีตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย เนื่องจากได้ยินและได้ฟังคุณพ่อซ้อม และบรรเลงดนตรีไทยอยู่ที่บ้านเป็นประจำ ทำให้ได้รับการซึมซับดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก และเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในดนตรีไทย ก่อเกิดเป็นความสนใจ เป็นแรงบันดาลใจแรกเริ่มในการอยากเรียน อยากศึกษาด้านดนตรีไทยอย่างจริงจังในเวลาต่อมา

1.2 พรสวรรค์ในการซึมซับ

ภาพที่ 5 พี่น้องร่วมบิดามารดาของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ที่มา : พันเอกพิเศษ สบสันต์ ธรรมวิหาร

“เพลงแรกที่พ่อสอนเลย นาคราชชั้นเดียว ตอนนั้นได้
เริ่มตีครั้งแรกก็ไม่ได้รู้สึกว่ายากนะ แปปเดียวเราก็จำได้เลย ยังแอบ
คิดว่าทำไมไม่เห็นยาก ไม่เห็นยาวเหมือนที่เคยฟังพ่อตีเลย ถ้าใน
บรรดาพี่ ๆ น้องก็มีแต่ครูคนเดียวนี้แหละที่พ่อจับมาหัดดนตรีไทย
คนอื่น ๆ ก็ไปเรียนด้านอื่นกันหมด”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นบุตรคนที่ 3 มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน แต่
ในบรรดาลูก ๆ ทั้งหมด มีเพียงแค่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร คนเดียวเท่านั้นที่มี
พรสวรรค์ทางด้านดนตรีไทยอย่างโดดเด่นมาตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย เป็นบุตรเพียงคนเดียวที่คุณพ่อเห็น
แววในความตั้งใจ และสนใจทางด้านดนตรีไทยจนนำมาฝึกดนตรีอย่างจริงจัง และนอกจากนี้ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังมีพรสวรรค์ในด้านการจดจำบทเพลง และสามารถบรรเลงบท
เพลงได้ในระยะเวลาที่รวดเร็วด้วยวัยเพียง 7 ปี ทั้งยังมีความชื่นชอบ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการให้
ความสำคัญกับการเรียนดนตรีไทยในระยะต่อมา

1.3 ครอบครัวสนับสนุน

จากการศึกษาอัตชีวประวัติ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร แสดงให้เห็นว่าทางด้านบุคคลในครอบครัว ทั้งบิดา มารดา ล้วนเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพดนตรีไทยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เล็งเห็นถึงความสนใจด้านดนตรี จึงได้เริ่มสอน และฝึกหัดดนตรีไทยให้กับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

“พ่อคงเห็นแวว ตอนอยู่ที่บ้านพัก พ่อจะชิงระนาดตี
ไ้เราก็นอนฟัง พ่อคงสังเกต พ่อก็เลยจับมาต่อเพลงง่าย ๆ ก่อนนะ
พวกเพลงนาคราช ขึ้นพลับพลา พ่อก็มีความรู้เป็นแบบคนเป็นครู
เหมือนกันนะ ให้เล่นเพลงง่าย ๆ ก่อน

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

1.4 การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญด้านดนตรีไทย

สืบเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนด้านประสบการณ์ทางดนตรีจากครอบครัวแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังได้รับโอกาสในการเริ่มเข้าสู่วงการดนตรีไทย จากบุคคลรอบข้างซึ่งนับเป็นบุคคลสำคัญด้านดนตรีไทยหลายท่าน ทั้งหลวงลุงที่เป็นผู้แนะนำในการเข้าไปเรียนที่ กรมมหรสพ (วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร) อีกทั้งมีคุณตา ซึ่งเป็นคนขอสามสาย และเป็นผู้สอนรุ่นแรกของโรงเรียนนาฏศิลป์ในสมัยนั้น

“พ่อก็ติงมาสอน ตั้งแต่อายุ 7 ขวบ แล้วหลวงลุงที่วัด
บางไทรนด เจ็ดเสมียน ท่านนำมาฝากที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ท่านมีลูก
ศิษย์อยู่สำนักงานการสังคีต เลยฝากให้เข้าเรียน”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

“พ่อเป็นนักระนาดของกองร้อยรักษาพระองค์รัชกาล
ที่ 7 ที่บ้านก็จะมีพ่อเป็นนักระนาด แล้วก็มิคุณตาอยู่หัวหินสี่ขอสาม
สาย เขาแต่งเนื้อเพลง อาแซหุ่่นก็ให้ครูหลวงประดิษฐไพเราะ ชื่อ
ลัณฐิต กระแลสินธุ์ สอนรุ่นแรกของโรงเรียนนาฏศิลป์”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จึงเป็นประสบการณ์ด้านการรับรู้ดนตรีไทยในเบื้องต้นที่ทำให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ริเริ่ม และสนใจเรียนทางด้านดนตรีอย่างจริงจังมาจนถึงในปัจจุบัน

2. มานะบากบัน หมั่นแสวงหาโอกาส (ขั้นการตอบสนอง Responding)

หลังจากที่เกิดการรับรู้ในขั้นแรกแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เกิดพฤติกรรมการตอบสนอง ในลักษณะของความยินดี และเต็มใจ และมีความมานะบากบัน พากเพียรพยายามในการที่ตนเองนั้นจะได้มีโอกาสในการศึกษาองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทย อย่างตั้งมั่น มีเป้าหมายและทิศทางในการเรียนดนตรีไทยอย่างชัดเจน โดยผ่านการกระทำ อันได้แก่

2.1 การมีมานะบากบันและวินัยในตนเอง

นอกจากการเรียนดนตรีไทยตามระยะเวลา และหลักสูตรที่กำหนดในโรงเรียนแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้มีวินัย และมีความขยันพากเพียร โดยได้ใช้เวลาว่างหลังจากเลิกเรียนในการทำงานหารายได้พิเศษ คือการเล่นดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงแรม และห้องอาหารอีกทั้งในช่วงเวลาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่นั้น ได้มีการฝึกซ้อมอย่างเข้มงวด เป็นระยะเวลานานในการออกงานหรือแสดงดนตรีไทยในแต่ละครั้ง จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้มีโอกาสแสดงฝีมือจนเกิดความชำนาญ จนเป็นที่กล่าวขาน ได้รับคำชมและการยอมรับจากบุคคลในวงการ ดนตรีไทยหลายท่าน

“เมื่อก่อนเราจะเล่นดนตรีที่ห้องอาหาร มณียา ราช ประสงค์ ชั้นลำมีดนตรีสากล มีเต็นท์ ชั้นบนเป็นดนตรีไทย ที่นี่ก็ครูประสิทธิ์ชวนไป ไปตีระนาด เล่นอยู่ประมาณ 6 ปี ได้ทิปมาเป็นเงินดอลลาร์ บางทีเราได้มาก็ 10 ดอลลาร์ เอาไปแลกแถว ๆ เขาวราช ได้เงินเยอะเหมือนกัน เล่นทุกวันเลยไม่มีหยุด ตอนนั้นยังเป็นนักเรียน แล้วตอนหลังก็เลิกทำเพราะไม่สะดวกหลาย ๆ อย่าง มีปฏิวัติด้วย 14 ตุลา”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 6 ภาพถ่ายจากอัลบั้มผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรเลงระนาดเอกร่วมกับ
กลุ่มนิสิต ช่วงที่เข้าไปเรียนวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ประสานมิตร)

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

นอกเหนือจากทางด้านดนตรีไทยแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังมี
ความพยายามแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ในการเรียนระดับปริญญาตรีอีกด้วย โดยเข้าศึกษาใน
ปี พ.ศ. 2512 ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทประวัติศาสตร์
ซึ่งในระหว่างการเรียนรู้ และการทำงานไปด้วยนั้นจะต้องอาศัยทั้งความตั้งใจ อุตहन ความมี
วินัยในตนเองเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ดังสอดคล้องกับข้อมูลผู้ให้
สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เค้ามีเปิดสอบ จะได้ปรับวิทยฐานะ ก็ไปเรียนที่
ประสานมิตร เอกภาษาไทย โทประวัติศาสตร์ ตอนนั้นไม่มีดนตรี
เป็นวุฒิปริญญาตรี เราอายุมากแล้วก็เรียนแข่งกับเด็ก ๆ ก็ยาก
เหมือนกันนะ หนักใจ เมื่อก่อนขับรถไปหาที่ไฟสว่าง ๆ อ่านหนังสือ
อ่านที่บ้านแล้วไม่มีสมาธิ อ่านตรงสนามฟุตบอลที่ประสานมิตร
เมื่อก่อนต้องทำงานหนักกว่าคนทั่วไปเยอะ พอติมีรถเราก็ไปจอด
อ่านหนังสือ ต้องอ่านหนังสือมากไม่งั้นสู้เด็กไม่ได้”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

“แกก็อยากให้เราเปิดกว้างทางการศึกษาบ้าง แบบที่
แกไปเรียนในระดับมหาวิทยาลัย อย่างประธานมิตรที่แกไปเรียน
คือแกจะเป็นผู้ที่มีการมองการไกลทางการศึกษา”

(ปีบ คงลายทอง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

2.2 การหันแสวงหาความรู้ทางดนตรีไทย

เมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เข้าไปเรียนในโรงเรียนนาฏศิลป์ กรม
มหรสพ แล้วจึงได้มีโอกาสเรียนกับบรมครูด้านดนตรีไทยหลายท่าน และได้เรียนครบทุก
เครื่องมือ โดยเฉพาะในเครื่องปี่พาทย์ ไปจนถึงเครื่องหนังและการขับร้อง ดังจะแสดงให้เห็น
จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แฉวหลัง นับจากซ้ายมือคนที่ 3 ถ่ายร่วมกับบรม
ครูขณะเป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์

ที่มา : เกรียงไกร อ่อนสำอางค์

“เพลงเรื่องนี้ได้จากครูธูปมาเยอะ ท่านต่อให้เยอะ
ส่วนพวกเพลงหน้าพาทย์นี่ก็ได้จากครูสอน ก็มาจากครูหลวงบำรุง
อีกนั่นแหละ คือตอนนั้นครูหลวงบำรุงไม่อยู่แล้ว”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562)

“ครูเขากลอนสุดยอด แล้วก็รู้มาว่า ป่าหงบนี้ได้เรียนกับครูหลวงบำรุง ครูท่านได้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวนกขมิ้นให้เดี่ยวฆ้อง รู้ว่าถ่ายทอดให้ป่าหงบคนเดียวเลย ต่อแบบไม่ให้ใช้ไม้ฆ้องดีเลย กลัวเสียงดัง แล้วคิดใหม่ละว่าถ้าครูเขาต่อเพลงได้ขนาดนั้น จะต้องใช้สมาธิเท่าไรในการจำ ดูลิ เขาต้องมีความยอดเยี่ยม”
(ปีบ คงลายทอง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

“มีป่านี้ได้จากครูหลวงบำรุงมากกว่าเพื่อน ด้วยความที่ครูท่านอนุเคราะห์ป่าหงบมากด้วย คงเป็นเพราะป่าหงบท่านจำแม่น แล้วการที่ครูหลวงท่านจะให้ใครท่านก็คงมองแล้วว่ารับสิ่งที่ท่านจะต่อให้ได้ใหม่ จะไปทำลายเสียใหม่ ไปแปลงหรือเปล่า”
(ปีบ คงลายทอง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

“ป่าก็เคยมีเล้าให้ฟังถึงครูของแกว่าเรียนกับใครมา บ้างอย่างครูหลวงบำรุงฯ แล้วก็รู้เรื่องชีวิตการประชันของแกว่าอย่างเพลงนกขมิ้นที่ป่าได้เนี่ยคือเป็นของแท้ ที่ได้จากครูหลวงบำรุง มีแต่คนอยากจะฟัง เราก็เลยสงสัยว่า ป่าทำไมมีแต่คนสนใจเพลงนกขมิ้น ป่าแกก็เล่าว่ามีอยู่คนหนึ่งเขาบอกว่าเขาเองก็ได้เหมือนกัน ใคร ๆ เขาก็บอกว่าป่าคือลูกศิษย์คนสุดท้ายของครูหลวง มาวันหนึ่งไปเล่นงานไหว้ครูปีพาทย์ที่หนึ่ง คนเขาก็ให้ป่าเดี่ยวนกขมิ้น ป่าบอกว่าเห็นแบบขึ้นสีแดง ๆ เต็มเลย คือแบบแอบอัดกัน”
(ณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

“ป่าจะเล่าให้ฟังถึงว่าเป็นลูกศิษย์ครูหลวงบำรุง ครูท่านต่อเพลงให้ป่าเยอะ ท่านเอ็นดู และป่าเป็นคนฉลาดด้วยไง แล้วทางที่ป่าได้ก็ไม่ค่อยมีคนได้ ป่าก็จะหวังไว้ให้แค่ลูกศิษย์นั้นแหละ”
(มานพ จักษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562)

และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้สละเวลาส่วนตัว ในช่วงพักกลางวัน หรือทุกช่วงเวลาว่าง เพื่อที่จะได้เรียนดนตรีไทยเพิ่มเติมกับครูหลวงบำรุง จิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย) ซึ่งเป็นบรมครูผู้เชี่ยวชาญด้านฆ้องวงใหญ่ ที่มีความเมตตา อบรมสั่งสอน และถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีไทยให้กับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จนครบถ้วนอย่างต่อเนื่องไปจนถึงวาระสุดท้ายของท่าน จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่ได้รับการสั่งสมความรู้ ตลอดเวลาอย่างยาวนานและครบถ้วน เมื่อได้ เรียนที่กรมมหรสพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 8 หลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย) ครูของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
ที่มา: วิกิพีเดีย

“เราเองเป็นคนที่ไม่ย่อท้อ สู้เป็นสู้ ตายเป็นตาย จะหนักยังงี้
ก็อดทน ไม่ต้องกินข้าวก็ได้ มาเรียนกับครูดีกว่า ลักษณะเหมือน
ปลาที่ว่ายทวนน้ำไปวางไข่ ถึงที่เหนียวก็ต้องเหนียว ไม่อยากมา
เสียดายทีหลัง”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

“เดี๋ยวนี้ไม่เหมือนแต่ก่อน เมื่อก่อนพวกเราเวลา
ว่าง ๆ ก็จะไปหาครู ทบทวนเพลง ต่อเพลง อยู่ในห้องซ้อมเพลงกัน
อยู่ตลอดเวลา”

(ทัศนีย์ ขุนทอง, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“เรื่องการเรียนการสอน ไม่ใช่ว่าจะทำอะไรให้ใครพร่ำ
เพรื่อ จะมองแล้วมองอีก อย่างพี่ตอนวิชาทักษะ 6 ป่าต่อแخمมอย
ให้ ซึ่งก่อนต่อป่าจะบอกเลยว่าแخمมอยนี้ไม่มีใครได้นะ คือเพลง
แخمมอยที่ป่าต่อนี้เป็นทางของครูหลวงบำรุงที่มีความหือหาว มี
ความครบรส คือใครฟังแล้วก็จะรู้สึกว่สุด ๆ รายละเอียดเยอะ ป่า
พูดเสมอว่ากว่าจะได้มานั้นยากลำบาก กินก็ไม่ได้กิน ช่วงพัก
กลางวันครูหลวงบำรุงจะเรียกไปต่อเพลง”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“ป่าชื่นชมคร้ทธาครูหลวงบำรุงจิตรเจริญมาก ๆ
คือป่าจะบอกว่าครูท่านเป็นคนเก่ง มีฝีมือ เวลาป่าพูดถึงคือจะพูดใน
แง่ว่าเป็นผู้ให้ของป่าเลย เหมือนเป็นผู้เปิดประสบการณ์ให้ในการ
เข้าสู่วงการดนตรี ครูหลวงบำรุงพอเห็นป่าแล้วเกิดต้องชะตาเลย
เรียกมาต่อเพลงช่วงพักกลางวัน ป่าก็จะเป็นลูกศิษย์คนเดียวที่ได้พัก
อย่าง ครูให้หมดเลย จะพูดถึงครูด้วยความรักมาก แล้วป่าจำจะ
จุดเด่นของครูแต่ละคนได้นะ เวลาพูดถึงคนนั้น คนนี้มีความโด
เด่นยังงี้ จริงๆ ตัวเราจะไม่รู้จักเลยครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ จะรู้ก็
เพราะป่าเล่านี้แหละ ป่าจะเล่าประสบการณ์ให้ฟัง ป่าก็เรียนกับครู
เก่า ๆ ที่มีชื่อเสียงเยอะนะ จะบอกว่าได้เพลงนี้จากครูคนนี้ เรียน
เพลงนี้กับครูคน”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

ด้วยการได้รับโอกาสในการศึกษาทางดนตรีไทย และการได้อยู่ใกล้ชิดบรมครู อยู่ในองค์กรที่เรียกได้ว่าเป็นเสาหลักหรือต้นตำรับของดนตรีไทยมาอยู่ตลอด ผวนกับความสนใจ ใฝ่รู้ และตั้งมั่นในการหมั่นฝึกฝน และแสวงหาความรู้ของตนเองอยู่เสมอ ทำให้บรมครูหลายท่านได้มีความเอ็นดู เมตตา และเล็งเห็นถึงศักยภาพของทางดนตรีไทยในตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยเฉพาอย่างยิ่งคือหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย) และครูประสิทธิ์ ถาวร ที่ได้ถ่ายทอดทั้งองค์ความรู้ และมอบโอกาสในการแสดงฝีมือ และเสริมประสบการณ์ชีวิตความเป็นนักดนตรีไทยให้กับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร อย่างครบถ้วน

3. มั่นคงหนักแน่น หวงแหนวัฒนธรรม (การให้คุณค่า Valuing)

เมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เกิดการรับรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นระยะเวลาพอสมควร จึงก่อให้เกิดเป็นการให้คุณค่า หรือเป็นการเกิดค่านิยม และเจตคติทางด้านดนตรีไทย ที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ยึดถือปฏิบัติใช้ มีรายละเอียดสำคัญด้วยกัน 2 ประการสำคัญ ดังนี้

3.1 ความหนักแน่นและความภาคภูมิใจในดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความภูมิใจ และเกิดความรักและหวงแหนดนตรีไทยเป็นอย่างมาก เมื่อได้มีโอกาสเรียน และเป็นครูดนตรีไทย อันเนื่องมาจาก ตั้งแต่ครั้งยังเป็นนักเรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับเลือกเป็นศิลปินตำอตราของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เสมือนเป็นรางวัลของผู้ที่มีความสามารถโดดเด่นด้านดนตรีไทย และได้รับเป็นเงินเบี้ยเลี้ยง รวมถึงเป็นลำดับต้น ๆ ในการคัดเลือกแสดงออกงานต่าง ๆ

“พอเรียนจบจากการเป็นนักเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์แล้วก็ได้เข้าสอนที่กรมศิลปากรเลย สอนตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – 2524 จนทางจุฬามีหนังสือมาเชิญไป ได้เป็นข้าราชการตั้งแต่อายุ 15 เรียกว่าข้าราชการตามอัตรา ครูมนตรี เสนอชื่อให้อาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ เงินเดือนต่ำสุดตอนนั้นคือ 450 ครูได้ 425 มีอยู่ 4 คนนะที่ได้ มีครูทัศนีย์ ครูรัศมี ครูวัฒนา และครูสงบศึก เขาเรียกศิลปินสำรอง หรือศิลปินตำอตราของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตอนนั้นทองบาทละ 200 เทียบสมัยนี้ คือ 40,000 กว่าเลยนะ”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 9 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ช่วงเป็นนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2
ที่มา : ศุภณัฐ นุตมากุล

และในช่วงขณะที่ได้เข้ารับราชการอยู่กรมศิลปากร มีโอกาสได้แสดงฝีมือ และเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีไทยในโอกาสสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศหลาย ๆ ครั้ง อีกทั้งยังได้มีโอกาสบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกหน้าพระที่นั่ง ถวายในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นเกียรติประวัติสูงสุดในการเป็นนักดนตรีไทยที่ได้รับ จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เล็งเห็นคุณค่าความงามและความสำคัญของดนตรีไทย และต้องการจะสืบทอดรักษาทรงความรู้ทางดนตรีไทยให้อยู่คนประเทศชาติมาจนถึงในปัจจุบัน

“ตอนอยู่กรมศิลป์ได้ไปแสดงดนตรีต่างประเทศหลายที่เลยนะ โซเวียต เยอรมัน ญี่ปุ่น พอตตอนมาอยู่จุฬาก็ไปอเมริกา ออสเตรเลีย คือได้ไปในที่ ที่ไม่เคยไป อย่างถ้าคนรวย ๆ เขาอยากไปเที่ยวที่ไหนเขาก็ไปได้ แต่อย่างตัวครูเองไม่ได้รวย เป็นแค่คนธรรมดา ได้มีโอกาสไปแล้วได้แสดงฝีมือก็เป็นความภาคภูมิใจนะ”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จากซ้ายสงบศึก ธรรมวิหาร, สังเวียร, ครูประสิทธิ์, ปฐมรัตน์, กมล, ครูหลวงไพเราะฯ, ครูบางหลวงสุนทร ไปส่ง เพื่อไปราชการกรมศิลปากรที่ญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ 2504

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

“เราก็มีความภูมิใจนะ น้าชายเป็นแชมป์โลก มวย
ไทย โผน กิ่งเพชร ขกถวายหน้าพระที่นั่ง เราก็ได้แสดงดนตรีหน้าพระ
ที่นั่งเหมือนกันนะ ทำเป็นเล่นไป ก็เลยมีความภูมิใจเล็ก ๆ”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562)

สอดคล้องกับการได้รับข้อมูลจากกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก ผู้ช่วย ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่ได้มีโอกาสใกล้ชิด ได้รับการอบรมสั่งสอน ผ่านการปฏิบัติตน และการเน้นย้ำ ฝากเป็นข้อคิดเตือนใจ ในเรื่องของการช่วยกันสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีไทย รวมถึงการพัฒนาดนตรีไทยให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วย

“ตอนแรกก็ไม่ได้รู้จักหรือเคยได้ยินชื่อเสียงของป่า
หรงอก แต่มีอยู่ช่วงหนึ่งตอนที่ทำงานอยู่ที่บัณฑิตพัฒนศิลป์ มีให้เรา
ต้องรวบรวมรายชื่อบุคคลของสถาบัน ก็จะไปรวบรวมข้อมูลพวก
ศิษย์เก่าด้วย ก็จะได้รู้ได้เห็นว่าเป็นหนึ่งในนั้น ให้เราไปดูข้อมูล
ก็เรียกได้ว่าป่าเป็นนักเรียนดีของวิทยาลัย”

(ดวงกมล บางขวด, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2562)

และเมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เข้ามารับตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชา
ดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้เป็นผู้บุกเบิก ในการนำวัฒนธรรมไทย
ทั้งด้านภาษาไทย และดนตรีไทย ไปเผยแพร่ในต่างประเทศ โดยเป็นหนึ่งในคณาจารย์ผู้ดำเนินการ
โครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นโครงการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการให้นิสิตได้มี
โอกาสไปสอนดนตรีไทยในต่างประเทศที่ยังคงเป็นโครงการที่มีมาจนถึงในปัจจุบัน โดยเริ่มที่ประเทศ
อเมริกาเป็นประเทศแรก ในปี พ.ศ. 2532

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ขณะไปสอนดนตรีไทย
ที่เมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา
ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

3.2 ความหนักแน่นและมั่นคงในทัศนคติ

ตลอดช่วงเวลาที่ได้สัมผัสประสบการณ์ชีวิตด้านดนตรีไทยอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เกิดทัศนคติทางดนตรีและใช้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำรงตนเป็นครูดนตรีไทย อันได้แก่

3.2.1 ด้านความไพเราะของดนตรี

“เน้นอยู่อย่างหนึ่งเลย พยายามบอกเสมอ ๆ ว่า เราไม่จำเป็นต้องต้องต่อเพลงเพื่อรีบไปใช้งานนะ เอาชานี้แหละ ขอให้ถูกต้อง ดูให้ละเอียด ครุมนตรีท่านก็ย้ำเรื่องนี้นะ บอกให้วิเคราะห์ดูให้ดี ๆ มันมีอะไรซ่อนไว้อยู่ไหม ท่านเคยพูดนะในงานบอกว่าฉันนี้เคยไปฟังเพลงโสมส่องแสงที่ฉันเคยแต่ง ฟังไปฟังมาเหมือนไม่ใช่เลย ครูก็เลยติตมาว่าจะเล่นเพลงของใคร ต้องถามลูกศิษย์ของสำนักนั้น อย่าเรียนที่ยอดไม้ รากไม้ต้องได้ด้วย เก่งจริงต้องสามารถสอนได้ คนที่สามารถสอนได้แปลว่าพื้นฐานต้องดี ถูกต้อง ไม่เพี้ยน เกลือก่อนเดี๋ยวมันเค็มเสียยิ่งกว่าอะไรเลย ของดีไม่จำเป็นต้องมาเรียนชั่วโมงเดียวถ้าเรียนให้จริง ๆ มันก็ได้ วัฒนธรรมที่ไม่พิถีพิถัน มันน่าเสียดายนะ”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

ภาพที่ 12 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สอนนักเรียน
ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จะมีทัศนคติที่เน้นและคำนึงถึงการบรรเลงตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์บทเพลง ด้วยต้องการยึดถือให้มีความถูกต้องและความเป็นแบบแผนทางดนตรีไทยให้ไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมดนตรีไทย อันเป็นแบบแผนที่มีความสวยงามโดดเด่น มีที่มาที่ไป และควรรักษาที่คนไทยโดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในวงการดนตรีไทยนั้นจะต้องตระหนัก และรักษาให้คงไว้อยู่เสมอ อีกทั้งการไม่นิยมการบรรเลงที่มีความเร็วจนเกินงาม ต้องให้มีความเหมาะสม และมีความไพเราะเป็นสำคัญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความพิถีพิถันในวัฒนธรรมดนตรีไทยเป็นพิเศษ อาจเนื่องมาจากการได้รับการอบรมสั่งสอนของบรมครูดนตรีไทย และการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาอย่างเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้ชัดจากข้อมูลต่อไปนี้

“ครูประสิทธิ์ท่านฝากไว้ว่า ดนตรีดีที่ไพเราะ ไม่ใช่ว่า
ฝีมือดีไม่ไพเราะเลย ต้องเอาไพเราะไว้ก่อน หมายความว่าต้องดู
จุดมุ่งหมายของผู้แต่ง มุ่งหมายให้ไปอย่างไร ไปเล่นเสียเร็วจี๋เลย

บางทีมันก็ไม่เพราะนะ ตีระนาดไหวก็เพราะได้นะ สังเกตดูดีซี้
แพรวเป็นฟองเบียร์ มันก็เพราะได้เหมือนกัน”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562)

“ป้าพูดอยู่เสมอว่า คือดนตรีนะ เล่นช้าๆ ไม่ต้องเร็ว
คือว่าเราค่อย ๆ ต่อ ค่อย ๆ ซ้อมกันไป แล้วจะระมัดระวังในเรื่อง
ของการถ่ายทอดความรู้ที่มันค่อนข้างจะข้ามขั้นตอน ความรู้สึกพี
นะ ป้าก็บอกว่าพวกเพลงเถานะ ทุก ๆ คนได้มาจากทุกที่อยู่แล้ว
แต่สิ่งที่ป้าอยากให้ก็คือสิ่งที่คนหลงลืมไป หรือว่าไม่ได้ให้
ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น เพลงสองชั้น หรือ มีอยู่ท่อนหนึ่งพีต่อ
เพลงชุดรำวงมาตรฐานที่ป้าบอกว่า ไม่เคยมีใครเล่นถูกต้อง มือฆ้อง
นี้ต่างคนต่างฟังแล้วก็เล่นตาม ๆ กันไป ป้าจะต่อให้ทุกเม็ด แล้วก็
เพลงมหาชัยอีกเพลงหนึ่ง ที่จะเน้นว่า เนี่ยทั่วไป ไปลองสังเกตดูสิ
ใคร ๆ ก็คิดว่าตัวเองเล่นได้ แต่มือไม่ถูกต้อง อย่างพวกพี่เวลาไปเล่น
เพลงรำวงมาตรฐาน 10 เพลงนี้ ใคร ๆ ก็บอกว่า จะต้อง
มาตรฐานขนาดนี้เลยหรือ อะไรแบบนี้ แต่คือพอไปเล่นแล้วมันเกิด
ความไฟเพราะไง”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 13 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สอนนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

3.2.2 ด้านการประชัน

“ประชันครั้งแรกคือที่บ้านครูหลวงประดิษฐ ครูประสิทธิ์ ถาวร พาไป ตั้งอยู่ 4 วง มีวงไก่ สืบสุด ดุริยประณีต วงครูกิ่ง พลอยเพชร วงครูช่อ อากาศโปร่ง ประชันแขกมอญ ตอนนั้นอายุประมาณ 14 ตอนนั้นท่านบอกพาไปโชว์ที่ไหนได้ไปประชัน ตอนนั้นเราก็เด็กที่สุดแล้ว แล้วองค์ชายกลางพระราชทานเงินให้ 50 บาท สมัยนั้นก็ไม่ใช่บ่อย ๆ นะ ดีใจมาก เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินเอามาให้ ส่วนใหญ่จะเป็นครูหลวงประดิษฐเป็นคนพาไปงานต่าง ๆ บางที่ท่านตระเวนเราก็ตีฆ้อง พาไปบ่อย”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในช่วงระยะเวลาการเป็นนักดนตรีไทยที่ผ่านมา เป็นผู้ที่ได้ผ่านการบรรเลง การประชัน การแสดงดนตรีมาอย่างซ้ำของ จึงก่อให้เกิดทัศนคติในเกี่ยวกับการประชันดนตรีไทย ที่การรู้แพ้ รู้ชนะ ความมีน้ำใจนักกีฬาที่เป็นสิ่ง ที่นักดนตรีไทยทุกคนควรคำนึงถึง

“การประกวดประชันมันดีในแง่ที่ว่าคนจะพัฒนาตัว
ขึ้น คนสนใจที่ใฝ่เรียนรู้ แต่คนที่ประชันจะต้องมีน้ำใจนักกีฬา ถ้า
แพ้ให้รู้ว่าแพ้ ชนะก็ไม่ต้องไปคุยทับเขา มันก่อให้เกิดเรื่องราว”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

สำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงไม่นิยมการประกวดแข่งขัน หรือ ทำทายลองวิชากับผู้อื่น ถึงแม้จะเป็นผู้มีฝีมือ แต่กลับไม่แสดงโอ้อวดแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะโดดเด่นอีกประการของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่ยังคงถ่ายทอดแนวคิดมาให้ลูกศิษย์ทุกๆ รุ่นจนปัจจุบัน เนื่องมาจากว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เล็งเห็นถึงว่าการประชัน หรือการโอ้อวด แข่งขัน หรือทำทายในทางดนตรีไทยจะก่อให้เกิดผลเสีย มากกว่าผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเราเป็นฝ่ายที่มีศักยภาพหรือมีฝีมือมากกว่า อาจส่งผลให้อีกฝ่ายนั้นเกิดความไม่พอใจ หรือความรู้สึกที่ไม่ดีหากต้องมีการพ่ายแพ้ อีกทั้งการแข่งขันกันนี้ยังอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งกันทั้งกับตัวบุคคลที่อยู่ในวงการดนตรีไทยด้วยกันเอง และเป็นการไม่ให้เกิดริตกันทั้งผู้ที่มีอาวุโสมากกว่า หรือแม้แต่กระทั่งผู้มีอาวุโสน้อยกว่าก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ดนตรีไทยแต่อย่างใด จึงเน้นย้ำ และฝากฝังให้ระมัดระวังในเรื่องนี้เป็นสำคัญอยู่เสมอ สอดคล้องตามที่กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดได้ให้ข้อมูลไว้ ดังนี้

“อย่างเวลาที่เราจะไปปรึกษาเรื่องการประกวด
แข่งขัน จะค่อนข้างตัดบทนะ บอกว่าอย่าไปแข่งกันเลย คือดูบ้างจะ
ไม่ค่อยชอบสนับสนุนให้ประกวดประชันแข่งกัน คือพูดเลย ทำหน้า
ด้วยว่าแข่งกันทำไม ในวงการดนตรีเดียวจะไปทะเลาะกัน มีเยอะ
แล้ว คือพี่ก็เข้าใจว่า ป้าสมัยก่อนผ่านเวทีประชันสมัยนั้นอาจจะ
รุนแรงมากกว่าเราสมัยนี้นะ ผ่านมาเยอะแล้วมันไม่มีอะไรดีหรอก
ไม่มีประโยชน์อะไรหรอก”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“ป่าจะทำให้เราดู คือป่าไม่ไปอะไรกับใคร อย่างป่านี้ คือติดลมบนอยู่แล้ว ป่าจะลงมาโลดแล่น หรือทำหั่นใครก็ได้แต่ป่าก็ไม่เคยทำ คือการที่ป่าครองตัวไม่ตอบโต้ใคร มันทำให้เราที่ได้เห็นถึง ตัวครูเราเป็นแบบนี้ เราก็เลยดำเนินรอยตามครู เพราะขนาดครู ไม่ได้ไปบรากับใคร ครูก็อยู่ได้อย่างสง่างาม สมศักดิ์ศรี เพราะครู ปฏิบัติตัวให้เห็น มันก็ปลูกฝังไปโดยอัตโนมัติ”

(นวลจันทร์ ศุภพัฒน์, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562)

4. แยกงานรอบด้าน บูรณาการอย่างเข้าใจ (ขั้นการจัดระบบ Organizing)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่ได้สั่งสมประสบการณ์ชีวิต และประสบการณ์ทางด้านดนตรีมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดการเรียนเรียนรู้ร่วมกับการได้ถูกปลูกฝังให้เกิดการมีค่านิยม และเจตคติที่ดีต่อดนตรีไทย จึงส่งผลทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้มีการวางตัว มีการจัดระบบขั้นตอน โดยใช้หลักปรัชญาในการสอน ร่วมกับกลวิธีในการถ่ายทอดดนตรีไทย รวมถึงประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่มีเพื่อใช้ในการดำรงตนในฐานะครูดนตรีไทยและในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นผู้ที่มีมุมมองความคิดในด้านความเป็นครูที่ดี มีความเข้าใจในหลักจิตวิทยา และมีความรู้และเข้าใจในด้านสังคมศาสตร์ มีความเข้าใจในตัวบุคคลเป็นอย่างดี รวมถึงมีความเข้าใจในหลักการสอน และเปิดใจต่อทุก ๆ สภาพบริบท โดยเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมสามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ในทุกสถานการณ์ และผู้เรียนหรือบุคคลที่มีความแตกต่างกันได้อย่างดี โดยประกอบด้วย 2 ประการสำคัญ ดังนี้

4.1 แยกงานด้วยความอจจริยะทางดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีพรสวรรค์ทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ควบคู่ไปกับการเป็นผู้มีพรแสวงหาความรู้ทางดนตรีอย่างเนื่อง และสั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีทักษะในการบรรเลงได้ดีในทุก ๆ เครื่องมือ โดยเฉพาะปี่พาทย์ รวมถึงมีความสามารถในการพลิกแพลงและบรรเลงดนตรีไทยอย่างไพเราะ ประทับใจคนฟัง มีการเลือกสรรบทเพลงได้เข้ากับบริบท และเข้ากับกลุ่มบุคคลได้ดี จากข้อมูลดังต่อไปนี้

“ครูเขาเป็นคนที่ฝีมือ เพราะได้เห็นว่าคุณประสิทธิ์ถาวร ท่านให้ไปหงบไปตีประกอบโซน ละคร คนที่จะตีประกอบละครได้ โดยเฉพาะระนาดเนี่ย โอ้โฮ มันต้องเก่งนะ อันนี้เลยคือต้องได้เพลงอันนี้เรารู้ แต่ได้เพลงอย่างเดียวไม่พอ เพลงนี้จะส่งร้องให้ผู้หญิงผู้ชาย ต้องขึ้นเท่าขึ้นท้ายให้เขาเนี่ย มานั่งนึก มันต้องเก่งมากนะ คนเก่งก็มีเยอะ แต่เก่งอย่างป้าหงบเนี่ยมีน้อย คือคนเก่งบางคนไปงานเรายังได้เห็น เขาเปิดเผย แต่ป้านี้เขาไม่ค่อยคุย ไม่ค่อยออกตัว ไม่เคยवाद คือต้องคนจริงจังนะ”

(ป๊อบ คงลายทอง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

“เขาเป็นคนที่มีความสามารถในการดนตรีเป็นเลิศ เพราะว่าเขาสามารถที่จะพลิกแพลง ทำให้ดนตรีมันเพราะได้ โดยมากเพลงสองชั้น เพลงละคร หงบเขาก็ทำได้ดี หงบเขาเข้าใจ ออกเพลงนะ เวลาโซนธรรมศาสตร์เขาตีเพลงกราว ธรรมศาสตร์รักกัน ๆ เขาก็หาเพลงที่มันทำให้สนุกสนานครื้นเครง ครูก็จะคุ้นกันกับครูหงบเพราะไปตีด้วยกันทุกครั้ง ไปแสดงโซนอะไรด้วยกันตลอด ต้องเรียกว่าเป็นคนมีฝีมือมาก”

(ทักษิณ ชุนทอง, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“คิดว่าป้ามีความรู้เยอะมาก ด้วยความที่คลุกคลีกับวิทยาลัยนาฏศิลป์นะ แล้วก็จากประวัติการเรียนดนตรีไทยของป้ามาเนี่ยคิดว่ามากพอสมควร แต่ด้วยความที่ป้าเป็นคนที่ไม่ค่อยชอบการแสดงออกถึงความเก่งของตัวเอง แต่จุดเด่นในเรื่องการเรียนการสอนของป้าที่คิดว่าเป็นเพราะป้าเป็นคนมีความรู้มากจริง ๆ นี่แหละ ที่เรียกใช้เมื่อไหร่ก็ได้ทันที”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“ทุกคนก็จะบอกว่าป้าเป็นพจนานุกรมเพลงไทยเคลื่อนที่ ที่ถามเพลงอะไรก็รู้ได้หมด ถามได้หมด คงจะด้วยที่ป้าใช้มาเยอะในสมัยที่อยู่กรมศิลปากร ใช้มาจนคล่อง และฝีมือของป้า

อยากจะทันทันตอนที่ยังหนุ่ม ๆ ตีมากเลย แต่แค่ที่เห็นตอน
สอนแค่นี้ก็ดูออกแล้วว่าไหว”

(มานพ จักษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562)

“คือวิชาทักษะฆ้องเป็นป้าสอนมาตลอด แล้วเราก็ได้
ยินชื่อเสียงป้ามาตลอดว่าว่าแกก็ตีระนาดดี ซึ่งป้าก็มีฝีมือในทั้งสอง
อย่าง แล้วยังได้รู้ว่าแกตีโขน ตีละครตอนอยู่กรมศิลปากรอยู่แล้วด้วย
มันต้องไม่ธรรมดาหรอก คนที่ตีโขนตีละครอยู่ที่นี่ ยิ่งเป็นคนเก่า ๆ
ยิ่งมีฝีมือ เพราะมันต้องโหดคนอะไรหลาย ๆ อย่าง แล้วระนาดมัน
ต้องเป็นผู้นำ ต้องรู้เพลง รับร้องได้ ต้องรู้จังหวะ มีเชิดตั้งเท่าไรล่ะ
จะตีทางเดิมอยู่ก็ไม่ใช้ แกก็รู้จักพลิกเพลง”

(บุษราคัม จรรย์นาญ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“ส่วนมากจะได้เห็นเขาเล่นที่สังคีตศาลาบ่อย
เมื่อก่อนเขาตีระนาด เป็นคนระนาด ตีระนาดตินะ ตีโขน ละคร
แล้วก็มีที่ตีโขนของหม่อมคึกฤทธิ์ คือตีโขนละครของกรมนี้ไม่ต้อง
ห่วงเลย เขามาเป็นคนฆ้องแจวเลยนะ ทั้งเพลงเดี่ยว เพลงอะไรต่อมิ
อะไร เทบเขาก็เคยฟัง เขาเป็นคนที่เรียนมามาก ได้รอบวงนะ
เครื่องหนังเขาก็ได้ด้วย เขาตีทุกอย่างเลย เก่งทุกอย่าง เป็นคนมี
พรสวรรค์”

วิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(อนันต์ ดุริยพันธุ์, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 14 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรเลงระนาดเอกในงานไหว้ครูของธนาคารกสิกรไทย
ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

ประการสำคัญคือผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังเป็นทั้งนักดนตรีไทยผู้มีความสามารถ และผู้ที่เป็นครูดนตรีไทยที่ดี กล่าวคือนอกจากตนเองจะมีความเก่งแล้วสามารถที่จะถ่ายทอดความเก่งนั้น ๆ ให้กับลูกศิษย์ได้หลายต่อหลายรุ่นได้อีกด้วย

“เวลาที่มหาวิทยาลัยจะไปขอบุคคลอื่นให้ออมาสังกัดเนี่ย มหาวิทยาลัยต้องดูแล้วว่าบุคคลนั้น ถ้าเข้ามาในคณะครูศาสตร์ต้องหาคนที่ชั้นหนึ่ง มีคุณสมบัติครบ เก่ง ถามว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ห้วงตัวใหม่ ก็คงหวงแหละ แต่ว่าอาจารย์มนตรี トラโมทครูประสิทธิ์ หรือใครก็ตาม ท่านก็คงเล็งเห็นแล้วว่า ระดับความสามารถอย่างนี้ถ้ามาเผยแพร่ในสถาบันการศึกษาอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หากส่งคนไม่เก่งมาก็เสียชื่อ เพราะฉะนั้นทางนั้นคงได้คัดกรองมาอย่างดีแล้ว อาจารย์สงบศึก ก็เป็นลูกศิษย์อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร แล้วครูประสิทธิ์ก็เคยพบกับครูเสมอ ๆ ว่า

จำไว้ให้ดี ครูดนตรีต้องเก่งกว่านักดนตรี นักดนตรีไปเล่นที่ไหนก็ได้ แต่ครูดนตรีต้องมีคุณสมบัติที่นอกจากเก่งแล้ว ต้องเอาความเก่งของตนมาถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ลูกหาให้กว้างไกลออกไปอีก อันนี้ อาจจะเป็นคนค้นพบอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้ส่งอาจารย์สงบศึกเข้ามาอยู่ในครุศาสตร์จุฬาฯ”

(กรรณิการ์ สัจกุล, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562)

ด้วยประสบการณ์ และองค์ความรู้ที่ได้สั่งสมมา ทำให้บรมครูของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้พิจารณาเห็นชอบ ส่งให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เข้ามาทำหน้าที่ในการถ่ายทอดดนตรีไทยอยู่สถาบันอุดมศึกษา คือที่สาขาดนตรีศึกษา ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่สถาบันแหล่งผลิตบัณฑิตผู้จะออกไปเป็นครู และเป็นต้นแบบแม่พิมพ์ของชาติอีกหลายต่อหลายรุ่น ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ และการยอมรับจากทุกกลุ่มบุคคลในวงการดนตรีแล้วว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีความสามารถ มีศักยภาพถึงพร้อม ทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมถึงฉายแววความมีคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี ในการจะทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ให้กับเหล่าบรรดานิสิต เพื่อให้เป็นบัณฑิต ผู้เป็นครูที่ดี มีทั้งความพร้อม ความสามารถ และความมีคุณธรรมของครูดนตรีไทยที่ดีได้สืบไป

ภาพที่ 15 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับนิสิต

ที่มา : นายสุริยะ ขนขจี

4.2 แยกงานในการสอนและการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ยึดถือในแบบแผนการถ่ายทอดดนตรีไทยแบบโบราณ และเป็นผู้อนุรักษ์ดนตรีไทย และทางเพลงของบรมครูกรมมหรสพได้เป็นอย่างดี โดยมีขั้นตอนในการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน และมีหลักการ ดังต่อไปนี้

“วิธีสอนของคนเก่า ๆ ต้องแสวงหาความรู้เอง เขาเรียกว่า หมั่น ถ้าจะบอกแปดเดียวมันไม่ได้ใช้หัว ไม่ได้ใช้สมอง หัดให้เป็นคนหมั่นฟัง นักดนตรีต้องเป็นพหูสูตร ฟังเยอะได้เยอะ แต่ฟังแล้วต้องกลับมาตรวจทานด้วย”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีการวิเคราะห์ผู้เรียนทุก ๆ คน และให้องค์ความรู้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โดยจะเน้นให้ต่อเพลงและจดจำเพลงอย่างละเอียด ไม่เน้นให้ผู้เรียนนั้นเรียนอย่างข้ามขั้นตอน และเน้นย้ำเรื่องการตรวจสอบความถูกต้องของบทเพลงจากต้นตำรับแต่ละสายสำนักอยู่เสมอ โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้ความสำคัญกับมีพื้นฐานที่ดี มีความเป็นดนตรี ให้เรียนดนตรีอย่างรู้สึก จนสามารถอธิบายได้ โดยมีหลักในการให้ผู้เรียนได้สังเกต และฝึกวิเคราะห์ด้วยตนเองตลอดกระบวนการเรียนรู้

“จุดเด่นของป้าคือวิชาทางด้านทักษะดนตรี อาจารย์จะจำเพลงเก่ง จำเพลงแม่นยำ ด้วยความเป็นคนขี้สงสัยด้วย จะแม่นยำเพลงเป็นคนขี้ม ไม่ค่อยพูด ป้าจะบุคลิกเหมือนเดิมเลย”

(ศศิรัตน์ บรรยายกิจ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“เขาเป็นแบบอย่างของครูโบราณอย่างหนึ่งคือ การเข้าถึงเรื่องดนตรีถ้าไม่เอาตัวเอาใจเข้าไปก่อน มันจะได้แต่เปลือก ไม่ได้แก่น และให้ตามความสามารถของแต่ละคน แล้วแต่คนไหนจะสนใจมากน้อย”

(เป๊ป คงลายทอง, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

“ป่าจะเน้นในเรื่องความลิขสิทธิ์ของบทเพลง คือเหมือนกับว่าเพลงนี้คนแต่งเขาแต่งไว้อย่างไร จะให้ยังคงรูปแบบนั้นในเรื่องของการแปลทางด้วย ป่าจะสั่งพวกพี่ไว้เสมอเวลาไปสอนเด็กก็อย่าไปเปลี่ยนทางเขานะ ครูท่านแต่งไว้แบบนี้ เราไปเปลี่ยนของเขานี้เราเก่งกว่าครูเขาหรือ ประมาณนี้ คล้าย ๆ ว่าป่าให้เกียรติกับศิลปินและครู ๆ ทั้งหลาย แม้กระทั่งเพลงเดี่ยว ต้องรู้ที่มาที่ไป ทางของใคร อย่าไปเปลี่ยนของเขา ถ้าจะทำก็ทำขึ้นมาใหม่เลยอย่าไปผสมกัน ป่าใช้คำว่า อย่าไปเก่งกว่าครู”

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนาธิกา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

“ที่ป่าให้มาก็เยอะพอสมควรแล้ว ป่าจะให้เพลงหลัก ๆ ทุกประเภทอยู่แล้ว เรามองเองนะว่าส่วนมากเพลงที่ป่าให้จะเป็นเพลงสำคัญ ๆ ที่บางทีคนทั่วไปเขาไม่ค่อยได้เล่นกันแล้ว หายหรือลืมกันไป ป่าเขาก็เลยถ่ายถอดไว้ เรื่องการใช้มือนี่สำคัญมากเลยสำหรับป่า ไปเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ไม่ชอบให้ผสมมือ อนุรักษ์แบบโบราณ”

(มานพ จักษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562)

“ไม่ใช่เอกซ้องก็มาเรียนด้วยได้ สอบถามเรื่องของบทเพลงป่าก็ให้เข้า ไม่หวงเลย ถามอะไรป่าก็ตอบให้หมด แล้วสิ่งที่ป่าพูดออกมามันเป็นข้อมูลที่ถูกต้องจริง ๆ ขนบธรรมเนียมที่ถูกต้องแบบสมัยโบราณป่าจะสามารถบอกได้เพลงนี้จริง ๆ แล้วเขาใช้เนื้อแบบไหน ภาษาอะไร ป่าบอกได้หมด พอมาอ่านเจออยู่ในหนังสือสมัยโบราณก็เป็นอย่างที่ป่าบอกจริง ๆ ”

(ฐิติมา กฤษสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

“พว่ววิธีการปลูกฝังความเป็นครูของป่าคือเริ่มมาจากการเรียนการสอนของป่า อย่างการที่ต่อมือซ้อง การให้เข้าใจในรากฐาน พื้นฐานของมันก่อน แล้วเราก็ก๊มาแปลงอีกที อันนั้นคือหลักการสอนของป่ามันทำให้เราเอาไปใช้ในความเป็นครูของเราได้ คือ

ถ้าเรามีแบบแผนมั่นคง อยู่ตรงไหนก็ได้หมด ป่าจะเน้นพื้นฐานให้
แน่น”

(นวลจันทร์ ศุภพัฒน์, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562)

“สิ่งที่เป็พื้นฐานที่ป่าให้ แล้วเวลาเราแบ่งมือได้นะ
เราไปต่อเด็ก ถ้าเด็กเขาแบ่งมือได้นะ ไม่ต้องอะไรเลยมันต่อเพลง
ไหนได้หมด สิ่งนี้คือคิดว่าอาจารย์บางท่านไม่ได้เน้น แต่ตัวป่าเน้น
มากในการเรียนการสอน”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“คือถ้าในสมัยนี้ คนระนาดอาจจะมองในเรื่องของ
ความไหว ความรวดเร็ว แต่ป่าหงบนี้ ถ้าคนเรียนระนาดลึก ๆ มอง
ในลักษณะการใช้กลอน การตกแต่งตกทำนอง ความแตกฉาน
และการแปลทำนอง การใช้น้ำหนักมือ แกะเป็นคณฆ้อง แกะจะเน้น
เรื่องความถูกต้องของมือฆ้อง หรือเพลงที่มันมีช่วงบังคับทางเนี้ยแก
จะเน้น แม้แต่กระทั่งราวมาตรฐาน แกก็ต่อให้บอกว่าเวลาจะไป
สอนนักเรียนจะต้องสอนให้ถูก สอนเด็กต้องระวังนะ อย่าคิดเอง
ต้องอ้างอิงสิ่งที่ถูกต้อง”

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนารักษ์, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

“สิ่งที่ป่าสอนแล้วได้นำไปใช้จริงในปัจจุบัน ถ้า
ทางด้านดนตรีก็เป็นเรื่องของ พื้นฐานมือฆ้อง การแบ่งมือ ไม่ใช่โผล่
มาต่อเพลงเลย ทุกวันนี้พี่ยังให้เด็กไล่มือก่อน สามพยางค์ สี่พยางค์
(กลวิธีเครื่องตี) การใช้มือที่ป่าเคยสอน จะเห็นได้ชัดเลยว่าคนที่เริ่ม
จากรากฐานแบบนี้แตกต่างกับพวกที่อยู่ดี ๆ มาถึงแล้วก็เริ่มต่อ
เพลงเลยนะ พี่มีเด็กทั้งสองแบบเลย คนที่เริ่มยากพื้นฐาน เริ่มจาก
ไล่เสียงเนี้ยมันมีพื้นฐานที่ดีกว่าจริง ๆ เวลาต่อเพลงไปจะรู้เลยว่า
กระสวนหรือประโยคเพลงแบบนี้ดีขึ้นลงยังไ้ แบ่งมือยังไ้ สามารถ
ตีได้เอง รู้ได้เอง โดยถูกต้อง ไม่ต้องให้คอยไปจี้คอยบอกเลย”

(ฐิติมา กฤษสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

“พี่ว่าการสอนของป้าคือใครรับได้ ใครจดจำได้ ใครมี
ข้อสังเกต คุณก็ได้ประโยชน์ไป พี่เลยจะจำป้าทุกอย่างเลย จะ
ลูกกวาด ลูกกต เพราะพี่ก็รู้ว่าป้าจะไม่บอก เราต้องสังเกตเอง เราก็
ต้องรู้แนวการสอนของอาจารย์ นี่เราก็ได้อะไรหลายอย่างจากการ
สังเกต การจด การฟัง”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“ในเรื่องวิธีการแยกวรรค แยกมือ สไตส์การสอน
ของป้าคือจะค่อย ๆ ไป นี่สำหรับเครื่องสายนะ คือป้าจะค่อย ๆ ดู
ลูกศิษย์ว่ามีคุณลักษณะยังไง แล้วเขาจะค่อยสอนไป จะดูแลทั่วถึง
จุดเด่นของท่านคือการให้ลูกศิษย์รู้จักสังเกตเอง คิดเอง ถ้ามีปัญหา
ก็ค่อยคุยกัน บางคนอาจจะมีถามบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ วิธีการวัด
ประเมินผลก็เป็น A B แบบสมัยนี้แหละ แต่ป้าจะดูความขยัน เป็น
หลัก ส่วน Feedback นี่จะปรับตรงนั้นเลย ไม่ยอมปล่อยผ่าน
จนกว่าจะได้ จนกว่าจะแม่น”

(ศศิรัตน์ บรรยายกิจ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

นอกจากนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังสามารถวิเคราะห์แยกแยะทาง
เพลงเดิมของครู กับที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างชัดเจน เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดดนตรี
ไทยให้กับลูกศิษย์ โดยที่จะไม่ปรับแต่งทางหรือมือน้องที่ครูได้ทำได้ และการปลูกฝังคุณธรรมระหว่าง
การเรียนการสอนในทุก ๆ ขั้นตอน

“แม้ว่าป้าจะเป็นพวกอนุรักษนิยม แต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่มี
ความคิดสร้างสรรค์นะ ป้าแต่งเพลงปรับปรุงการสอนหลายอย่าง อย่าง
เพลงนันทาทอง แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์ที่อยู่ในขอบเขตของจารีต
และความงาม”

(ชัชวีสส์ วสุจิต, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

จึงเป็นที่สรุปได้ว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ใช้หลักการสอนดนตรีไทยตาม
ขนบแบบแผนโบราณ โดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ที่ฝึกใช้ทักษะการสังเกต ฝึกให้ฟัง และวิเคราะห์ห้องค้
ความรู้ด้วยตนเอง เพราะวิธีการเหล่านี้ จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่
รวมถึงองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้นั้นจะเป็นสิ่งที่อยู่ยาวนาน และติดตัวผู้เรียนไปตลอด ซึ่งผู้เรียนแต่ละคน

นั้นจะได้รับมากหรือน้อยนั้นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จะมีการปรับปรุง และมีการปรับใช้วิธีการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลทางดนตรีไทย ให้เข้ากับบริบท สถานการณ์ และความแตกต่างกันของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม มีการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีของตนเอง โดยใช้พื้นฐานองค์ความรู้จากบรมครูที่ได้เรียนมา แยกแยะกันอย่างชัดเจนระหว่างความเป็นต้นตำรับ กับสิ่งที่ตนเองได้สร้างขึ้นใหม่ เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่าง เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์ และเพื่อเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการดนตรีไทย

5. เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มีการมีด้วยความเมตตา (ขั้นการสร้างคุณลักษณะ Internalizing)

จากที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีเป็นระบบในแต่ละขั้นแล้วนั้น จึงนำมาสู่การพัฒนาบุคลิกภาพ หรือลักษณะนิสัย เป็นรูปแบบที่ชัดเจน และเป็นคุณลักษณะที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยเป็นผู้ที่สงบนิ่งในทุก ๆ สถานการณ์ มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับทั้งผู้ร่วมโลก บุคคลรอบข้าง และลูกศิษย์ โดยไม่ได้หวังในเรื่องของชื่อเสียง หรือรางวัลตอบแทนใด ๆ โดยจะดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านความคิด ด้านบุคลิกภาพ และด้านลักษณะนิสัย อีกทั้งยังเป็นต้นแบบของครูดนตรีไทยที่ดีให้เห็นอย่างชัดเจน ดังจะชี้แจงรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การดำรงตนเป็นแบบอย่าง

5.1.1 ด้านมุมมองความคิดดนตรีไทยเป็นประชาธิปไตย

“ดนตรีประชาธิปไตย คือดนตรีไทยนี้มีมือฆ้อง ลูกฆ้อง คนที่จะเล่นดนตรีไทยก็ต้องรู้มือฆ้องก่อน แล้วก็มาแปลทางตามเครื่องดนตรีของตัวเอง มีสิทธิที่จะแปลได้ตามที่หัวใจนึก แปลไปได้ตามใจ ก็เลยเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยได้”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

“ป่าเคยบอกไว้ เราก็ดีใจที่ได้ว่าดนตรีนั้นมันดี เพราะว่าดนตรีทำให้เรามีอิสระทางความคิด แต่ก็ยังอยู่ภายใต้กรอบ เพราะฉะนั้นชีวิตที่เดินไปแล้วเรามีกรอบไป เหมือนทุกคนมี

อิสระเสรี เป็นประชาธิปไตย ในการแสดงออกทางความคิดและการ
ยอมรับซึ่งกันและกัน”

(ชัชวีสส์ วกสุดจิต, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

“ป่าเขาเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าเราจะเป็น
ครูเขา หรือเขาจะเป็นครูเรา ดูแล้วไม่เคยเหนงหน่าย เขาเป็นคน
จริงใจ สม่ำเสมอ และเคารพซึ่งกันและกัน”

(กรรณิการ์ สัจกุล, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562)

“การให้เกียรติคนอื่นป่าจะมีสูงมาก การจะพูดจาถึง
ใคร แม้แต่ตัวเราเองป่าจะรู้ว่าลูกศิษย์แต่ละคนหน้าที่การงานยังไ
ป่าจะระมัดระวังและให้เกียรติมาก ในเรื่องคำพูด แล้วก็มีชื่นชม
ให้กำลังใจ พี่ว่าอันนี้ที่สำคัญคือการเป็นศิษย์เป็นครูกันมันคงไม่ใช่
แค่การให้ความรู้แต่ในเรื่องของการวางตัว การให้เกียรติเวลา
กลับไปหาป่าทุกครั้งทำให้เรารู้สึกอบอุ่น เหมือนป่าให้เกียรติเรา
นะ”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยไม่ก้าวท่าย และจะการให้เกียรติผู้อื่นทั้งทางวาจา และการกระทำ โดยมีแนวคิดว่ “ดนตรีไทยเป็นประชาธิปไตย” คือทุกคนมีสิทธิเสรีภาพของตนเอง บนพื้นฐานของความ ถูกต้อง และเหมาะสม จึงกลายเป็นทัศนคติในการดำเนินชีวิต และการสอนดนตรีไทยที่ยึดถือ ปฏิบัติ จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีคุณลักษณะในการเป็นผู้ฟังที่ดี และ เป็นที่ฟังฟังแก่บุคคลรอบข้าง และเหล่าบรรดาลูกศิษย์ทุก ๆ คน

5.1.2 ด้านบุคลิกภาพ

ภาพที่ 16 บรรยากาศงานวันเกิดของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต, ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ และนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ในปี พ.ศ. 2547

ที่มา : โสภณ เชนกรรจ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีลักษณะนิสัยที่ ไม่ระราน หรือโต้ตอบใคร ไม่โอ้อวดและไม่ทำตัวโดดเด่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เนื่องจากจะเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงการให้เกียรติและการเคารพยอมรับในตัวผู้อื่น โดยจะเป็นผู้ฟังที่ดี เป็นที่ปรึกษาที่ดี และใช้ชีวิตด้วยความสมถะ ไม่ชอบความวุ่นวาย เรียกได้ว่าเป็นผู้มีนิสัยสงบสมกับนามตนเอง ทั้งในชีวิตประจำวันและในเรื่องของความสงบด้านดนตรีไทยด้วย

“เขาไม่เคยถูกใคร เท่า ๆ ที่เห็นกันมา คุณกันมา
เขาไม่เคยพูดถึงเรื่องของใครเลย ไม่เอาคนนั้นคนนี้มาพูดในทางที่ไม่
ดีเลย ไม่เคยเห็นว่าใครเลย ไม่ยุ่งเหี่ยวอะไรใครเลย คุณกันแต่เรื่อง
สนุก ๆ ”

(อนันต์ ดุริยพันธุ์, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2562)

“คำจำกัดความของป่าถ้าให้คือ ดนตรีสงบศึก ป่าเป็นคนดนตรีที่สงบจริง ๆ เลยนะ สงบศึกสมชื่อของป่าเลย ป่าไม่ยุ่งกับใคร พี่ว่าคนตั้งนี้เหมาะสมกับบุคคลนี้จริง ๆ ป่ามีดีอยู่กับตัว เยอะมาก แต่เมื่อใครมารุกรานอะไร ก็พร้อมที่จะอยู่เฉย ๆ ไม่สู้กับใคร”

(นวลจันทร์ ศุภพัฒน์, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562)

“เอกลักษณ์ที่โดดเด่น หนึ่งเลยคือชอบชื่อของแก่มาก คือ สงบศึกชื่อแกนี้ไม่เคยได้ยินมาก่อน มันเท่่มาก แล้วดูนามสกุล ธรรมวิหาร ซึ่งมันตรงกับบุคลิกแกเป๊ะเลย แกไม่ระรานใคร ไม่สู้รบ ปรบมือกับใคร เป็นคนที่น่ายกย่อง”

(ณรงค์ศักดิ์ แยมสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

“ป่านี้จำได้ว่าเจอครั้งแรกก็คือวันสอบเข้าสอบ สัมภาษณ์ ที่สะดุดเลยคือชื่อของแก ชื่อแกเท่่มาก สงบศึก ดูเหมือนมีความแกร่ง ชื่อแบบไม่มีใครชื่อนี้เลยในโลกนี้”

(บุษราคัม จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“กับครูคนอื่นอาจจะมองถึงการสอนตามหน้าที่เป็นหลัก แต่กับป่าคงมาจากจิตวิญญาณที่แท้จริง รู้สึกโชคดีที่อย่างน้อยได้ทันเรียนกับป่า รู้สึกได้เลยว่า สงบศึก ก็สงบจริง ๆ อยู่ใกล้ป่าแล้วจะรู้สึกหลัง ๆ หน่อย เราจะตั้งใจมากกว่าวิชาอื่นเลย”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

“ตอนแรกพอได้ยินแต่ชื่อก่อนเข้ามาเรียนนึกว่าจะเป็นครูปีพายุฤดู ๆ คาบแรกที่เข้าไปคือเห็นได้เลยว่าป่าเป็นคนดี มีเมตตา แสดงออกมาทั้งคำพูด สายตา ท่าทาง เวลาเราต่อเพลง ข้าป่าไม่เคยดูไม่เคยบ่นเลย”

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนาธิกา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

“อาจารย์นิกรเคยพูดว่า ป่าหงบ่อเขาซื้อสบตีก เขา
ก็ไม่ค่อยอยากจะมีการต้องไปแข่งขัน ประชันอะไรกัน แต่ส่วนตัว
ของเราเองก็รู้สึกว่าเป็นคนสมถะ การประพฤติปฏิบัติตนและ
ความสงบของป่า ความสงบในที่นี้คือวงการดนตรีในทุก ๆ เรื่อง ไม่
ชอบการประกวดแข่งขัน ไม่ชอบการทำตัวโดดเด่น แล้วการวางตัว
ของป่านี้อะไรที่ใครก็ทำอะไรป่าไม่ได้ ไม่ได้ตอบ ไม่เถียง”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“จากที่เราสัมผัสมานะ ป่าจะไม่ค่อยไปอยู่ในสังคม
ดนตรีค่อนข้างวุ่นวาย เป็นคนสมถะ สบาย ๆ ง่าย ๆ”

(มานพ จักษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562)

“สิ่งที่แถมทำให้เห็นคือแถมไม่คิดร้ายกับใคร แถมจริงใจ
กับคนอื่น ไม่เคยจะแข่งอะไรกับใคร สิ่งที่เราเห็นคือป่าเป็นคนอ่อน
น้อมถ่อมตัว ไม่ได้ว่าฉันนะเก่งมากนะ ฉันชนะที่นั่นมานี่มา แถมไม่
เคยมีสิ่งเหล่านี้ แถมไม่เคยบอกว่าตัวเองเก่งกว่าใคร แต่แถมเป็นคนที่มี
ความรู้เยอะ เพียงแต่เราไม่ได้ถามมาก บางทีแถมอะไรในตัวเยอะ
เราเองแค่นี้ไม่ได้ถาม”

(บุษราคัม จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

ด้วยความเป็นตัวตนที่แสดงออกมาในรูปบุคลิกภาพความเป็นกันเอง ความมีเมตตา ความเป็น
ผู้สงบนิ่ง ความเป็นผู้ฟังที่ดี และการเป็นผู้ให้เกียรติผู้อื่นอยู่เสมอ ทำให้ทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็น
เหล่าบรรดาผู้ร่วมงาน คณาจารย์ รวมไปถึงลูกศิษย์ที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สบตีก
ธรรมวิหาร ได้สัมผัสถึงความสัมพันธ์อันดี ที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สบตีก ธรรมวิหาร ได้ส่งผ่านมาให้อยู่
เสมอ ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นบุคคลผู้ที่ ผู้อื่นให้ความรู้สึกเคารพนับถือ และศรัทธา จากทั้งผู้ที่มี
อาวุโสมากกว่าและอาวุโสน้อยกว่า

5.1.3 ด้านลักษณะนิสัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สบตีก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีรู้จักกาลเทศะ และรู้จักบทบาทหน้าที่
ของตนเองเป็นอย่างดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เสียสละ โดยจะคำนึงถึงผู้อื่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
การให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้สึกที่ดีในการเรียนรู้และพัฒนา และเป็นกำลังขับเคลื่อน เป็น

แรงผลักดันให้กับบุคคลใกล้ชิด และเหล่าบรรดาลูกศิษย์ โดยไม่หวังสิ่งใดเป็นการตอบแทน และมีความเป็นผู้ให้อยู่เสมอ โดยจะทำบุญให้กับโรงพยาบาลและบริจาคช่วยเหลือทางการแพทย์อยู่เป็นประจำ เนื่องจากมีแนวคิดว่าจะสามารถช่วยชีวิตคนโดยตรง นอกจากนี้ ยังมีลักษณะนิสัยโดดเด่นคือการไม่เคยดูถูกและว่าร้ายผู้อื่นเลย

“ปกติแกลงจะไปทำบุญ เป็นเงินให้ตามโรงพยาบาลนะ กับพวกที่เป็นอุปกรณ์ทางการแพทย์ ให้เขาเอาไปจัดสรรกันเอง เท่าที่แกลงบอกคือมันเข้าถึงคนได้โดยตรง อย่างพวกโรงพยาบาลที่แบบยากไร้ เครื่องมือที่จำเป็น และช่วยคนได้จริง ๆ”

(พัชรา สุภาพงษ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

ภาพที่ 17 ภาพถ่ายจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ขณะร่วมทำบุญกับครอบครัว
ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

“ท่านเป็นคนตรงต่อเวลามาก และมีความรับผิดชอบมาก ๆ ในเรื่องการเรียนการสอน ท่านไม่เคยบกพร่องเลย ทั้งเรื่องเวลา มั่งเรื่องหลักสูตรที่ท่านต้องรับผิดชอบ คือเพียบพร้อมหมดทุกอย่างในความเป็นครู ครุสมัยก่อนท่านรักลูกศิษย์ยิ่งไหนท่านก็มีหมด และไม่ว่าร้ายลูกศิษย์เลย อย่างในเรื่องของความอ่อนน้อมถ่อมตน

แกสอนเหมือนกันนะ เหมือนเป็นการพูดคุย นั่งคุยกันในห้องเรียน
ว่าอย่าไปชมคนอื่น เหมือนคนแบบคนสมัยก่อนนะ ได้เพลงแล้วอย่า
ไปโอ้อวดวิชา”

(ศศิรัตน์ บรรยายกิจ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“สมชื่อนะ แกไม่ได้เป็นคนที่เอาเรื่องเอาราวอะไรกับ
ใคร เป็นคนที่อารมณ์ดี ตั้งอกตั้งใจสอน และหวังดี ปรารถนาดีต่อ
ศิษย์ ไม่ได้เป็นคนก้าวร้าว ปาเป็นครูดนตรีที่ดี เท่าที่ผ่านมาเราอาจ
เจอนักดนตรีที่เก่ง แต่ผู้นั้นอาจเป็นครูดนตรีที่ดีไม่ได้ มันหายากที่
คน ๆ หนึ่งจะเป็นทั้งนักดนตรีและครูดนตรีที่เก่ง คุณสมบัติพิเศษคือ
การถ่ายทอดได้ และจะต้องถ่ายทอดแบบจริงใจไม่หวังวิชาด้วย”

(สุทธิพงษ์ นนทธารักษ์, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

โดยเนื้อแท้และพื้นฐานจิตใจของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร นั้น เป็นผู้ที่มิมีจิตใจ
โอ้อวดอารีย์ เป็นผู้ที่คิดดี ทำดี พูดดีอยู่เสมอ จึงทำให้เป็นผู้ที่จะยิ้มแย้มแจ่มใส มีสติในการดำเนิน
ชีวิต ผ่านการแสดงพฤติกรรมในเชิงบวก ทั้งในการดำเนินชีวิต และการเป็นครูผู้ให้แก่ศิษย์ในทุก ๆ
โอกาส และในทุก ๆ รูปแบบ อีกทั้งเป็นที่ยอมรับโดยเป็นเสียงเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลว่า ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีกริยาวาจาที่สุภาพ เรียบร้อย และไม่เคอะเร่า หรือินทาผู้อื่น
เป็นเอกลักษณ์ประจำตนมาโดยตลอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.2 การดำรงตนเป็นต้นแบบ

5.2.1 ความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี

“ครูหลวงบำรุงท่านเป็นครูชั้นหนึ่ง ครูอุปท่าน
มาคล่อมหลัง จับมือดีให้เลย ท่านใช้หลักความเมตตา ครูเมตตา
ศิษย์ ประมาณว่า เจ้าจะต้องเก่ง เจ้าจะต้องดี ท่านคงคิดในใจนะ
แล้วท่านก็ให้เราหมดทุกอย่างไปถึงเพลงชั้นสูง ท่านก็เมตตาเรามาก
นะ ท่านเป็นครูที่มีคุณธรรมประจำตัว การวางตัวของท่านดีมาก ทำ
จนเป็นนิสัย ครุมนตร์ท่านไปเห็นครูหลวงบำรุงแล้วยังเอามาเขียน
ในหนังสือทฤษฎีเลย ท่านไม่มีอะไรน่าตะขิดตะขวงเลย ท่านเป็นคน
ที่เหมาะสมกาลเทศะทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ แล้วนำมาวิเคราะห์ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมอันเป็นตัวบ่งบอกถึงควมมีคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร คือผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นที่กล่าวขานและได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้ที่มีความรักและเมตตาต่อศิษย์อย่างเท่าเทียมเสมอกันทุกคนโดยไม่แบ่งแยก ตรงต่อเวลาอย่างมาก และมีความรับผิดชอบในการสอนอย่างเต็มความสามารถ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงค่าตอบแทน และเน้นให้ลูกศิษย์ใช้ทักษะการสังเกตแล้ววิเคราะห์โดยผ่านการทำให้ดู ด้วยการวิเคราะห์ความแตกต่างของผู้เรียน และถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสม ร่วมกับการปลูกฝังให้คนรักดนตรีเป็นสำคัญ โดยชี้แจงให้เห็นชัดการข้อมูลดังต่อไปนี้

“ป่าเป็นคนที่เมตตาอยู่กับลูกศิษย์ทุกคน เรื่องการถ่ายทอดครูอาจจะไม่ได้เห็น แต่ถ้าทุกคนรักเขาขนาดนั้นแปลว่าการถ่ายทอดของเขาก็คงจะไม่ได้เห็นแก่ค่าตอบแทนอย่างเดียวหรอก”

(กรรณิการ์ สัจกุล, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562)

ภาพที่ 18 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้โอวาทกับนิสิตในวันเปิดภาคเรียน และพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

ที่มา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตนิญา อุทัยสุข

“ความเป็นครูนี้สำคัญมาก การเป็นครูดนตรีต้องเก่งกว่านักดนตรี เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพ และวิธีการสอน นำสิ่งซึ่งเป็นความเก่ง และความรู้เฉพาะทาง อย่างป่าคือเหมือน individualism มองความต่างแต่ละบุคคล ดูว่าใครสามารถให้ได้แค่ไหน เพราะเขาจะรู้ว่านิสิตเก็บได้หรือไม่หรือไม่ได้ หรือเอาไปแล้วไม่ได้ เห็นคุณค่าความสำคัญ เอาไปใช้ประโยชน์ได้แค่ไหน”

(กรรณิการ์ สัจกุล, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562)

“สำหรับพี่มองว่าป่าเป็นคนเก่งทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ แต่เป็นคนที่ยืดหยุ่นอ่อนน้อมตนมาก ๆ มันเลยไม่มีใครกลัว เพราะความไม่พูด ไม่แสดงออก ทุกครั้งที่พูดมานี้คือรู้หมด ถ้าเปรียบเทียบกับในทางการต่อสู้ชนะ คือเป็นคู่ต่อสู้ที่น่ากลัว คือไม่พูด แต่รู้ทุกอย่างและสามารถปฏิบัติได้ แล้วป่านี้ได้รอบตัว ความโดดเด่นคือ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม แล้วคุณธรรมที่สอนเยอะมาก ตัวป่าเองก็ทำ ทั้งพูด ปฏิบัติ เวลาสอนลูกศิษย์นี่ก็ไม่เคยขัดแย้งกันเลย สอนอย่างไร ทำอย่างนั้น และเป็นส่วนที่ทำให้บุคลิกของป่ากลายเป็นคนน่าเกรงใจ น่าเกรงขามนะพี่ว่า เพราะว่าทุกคนก็มองว่าป่าไม่เคยว่าใคร ไม่เคยปฏิบัติไม่ดี พี่ว่าหายากที่ครูดนตรีจะเป็นแบบนี้ ที่จะสอนลูกศิษย์ให้มีความพอดี วางแผนแบบนี้”

(ลัดดา จักษา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“เรื่องดนตรีของแก่นั่นแหละ พี่รู้สึกว่ามันเป็นที่สุดของสายทางดนตรีนะ จะไม่ค่อยชอบไปงานสังคมนะ แต่จะไปไหนไปกันกับพวกลูกศิษย์ มีไปนอนบ้านด้วยบางทีเสร็จจากงานค้า”

(พัชรา สุภาพงษ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

“ป่ามีความเมตตาจนกระทั่ง เพราะอดทนกับเด็กได้ คือถ้าคิดตามหลักพุทธศาสนาก็คือป่าค่อนข้างจะยึดพรหมวิหาร 4 เลย คือมีทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา แล้วถ้าสุดท้ายได้กับไม่ไหวจริง ๆ ก็อุเบกขา คือปล่อยเลย”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

จึงเป็นที่สรุปได้ว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีจริยวัตรในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างของครูคนตรีไทยที่ดี ให้กับลูกศิษย์ได้เล็งเห็นอยู่เป็นนิจ ทั้งการทุ่มเทในการสอนโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงค่าตอบแทน ไม่เพียงแค่วางแผนเรียนในรายวิชาที่ต้องรับผิดชอบเพียงอย่างเดียว แต่ยังเสียสละเวลา ทุ่มเทร่างกายแรงใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้คนตรีไทยนอกเหนือจากระยะเวลาในชั่วโมงเรียน ไม่ว่าจะเป็นในช่วงเช้าตรู่ ก่อนที่จะเริ่มคาบเรียนแรก หรือช่วงพักกลางวันที่มีช่วงเวลาว่างในการที่ลูกศิษย์จะขอความรู้เพิ่มเติม หรือแม้กระทั่งช่วงเย็น หรือค่ำ หากนิสิตต้องแสดง หรือมีความต้องการอยากเรียนเพิ่มเติม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ก็พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ครูคนตรีไทยที่ดี ในการควบคุมดูแล และมอบองค์ความรู้ให้อย่างเต็มที่ เต็มประสิทธิภาพ และไม่หวงวิชา ทั้งยังเป็นผู้ที่ยึดถือปฏิบัติในหลักพุทธศาสนา นำมาใช้ในการดำรงชีวิต และปรับใช้ในบริบทความเป็นครูคนตรีไทยในทุก ๆ รูปแบบ โดยเฉพาะในด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนที่ผู้ให้ข้อมูลที่คนต่างเห็นเด่นชัดทั้งในด้านการเป็นที่ยกด้วยความสามารถแต่กลับเป็นผู้รักความสงบ ความสันติ ไม่ชอบการประกาศโอ้อวด และเป็นผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนเป็นอย่างมาก โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ชี้แนะ เน้นย้ำ และเฝ้าอบรมสั่งสอนเหล่าบรรดาลูกศิษย์ โดยประพฤติตนให้เห็นอย่างเด่นชัด ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด หรือมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงซึมซับข้อคุณธรรมความดี ที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ปฏิบัตินี้ เป็นแนวทาง เป็นแบบแผน หรือหลักการที่ยึดถือใช้ โดยที่บางครั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดในการอบรมสั่งสอน แต่เน้นใช้การกระทำ การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นสื่อกลางในการสอนที่ดียิ่ง

5.2.2 ความเป็นคนห้องวงใหญ่ที่ดี

ภาพที่ 19 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดีห้องวงใหญ่
ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

“นางพญาคือเปรียบเทียบกับให้เหนื่อยง่าย ๆ นะ มีระบำโบราณคดีใช้ไหม ออกมาสี่คนก่อน แต่ตัวเอกออกมาทีหลัง แต่ส่งว่ามาก มาช้า ๆ ถ้าเร็วนี้กลายเป็นห้องเล็ก พอเร็ว ๆ จะกด จะประคบ มันก็ไม่ดี ไม่สนิท แต่ถ้ามาแบบเดินช้า ๆ เหมือนนางพญาในระบำสุโขทัย ก็น่าจะเหมาะ มันไวกว่า ขึ้นมาแล้วงามสง่า ชัดเจน อย่างตอนนั้นไปกับครูประสิทธิ์ ครูท่านตีระนาดนะ เดี่ยวรอบวง ตอนตีก็ไหว เร็ว แต่พอมาถึงห้องปี่ของท่านถอนให้ช้าลง จำแม่นเลย เหมือนกับท่านไม่อยากจะเร็ว ห้องมันต้องฟังหนีบนับหนอดโหนด ถ้าเร็วมากก็ไม่มีที่ฟัง โดนฉัตรบ้างละ เคยได้ยินมาว่าครูช่อ อากาศโปร่ง ตีประคบ กดจนหว่ายห้องขาด นี่แสดงว่าห้องจะต้องตีกดขนาดนั้นเลยนะ”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีแนวคิดและสอนลูกศิษย์อย่างสม่ำเสมอว่า คนห้องวงใหญ่จะต้องมีลักษณะการบรรเลงเหมือนนางพญา มีความสง่างามและชัดเจน เน้นการประคบเสียงและน้ำหนักมือ มีการใช้มือและแบ่งมือเป็นพื้นฐานสำคัญ และด้วยความเป็นคนห้องวงใหญ่ที่ดีนี้ จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีบุคลิกของความเป็นผู้นำ หนักแน่น เป็นที่พึ่งพิงของคณาจารย์ มีความสง่างามในตนเอง จนก่อให้เกิดเป็นตัวตน และเป็นต้นแบบที่ดีของลูกศิษย์ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มลูกศิษย์ที่ว่า

“ป่าเคยชมว่าต่อเพลงเร็ว และพวกเพลงเดี่ยวมือคล่องดี แต่ให้พยายามเน้นเรื่องน้ำหนักมือ คือผมตีฆ้องค่อนข้างเร็ว เน้นไหว ๆ แต่ป่าจะบอกว่า ตีฆ้องต้องเหมือนนางพญานะ คือให้มันสง่างาม ป่าบอกว่าห้องวงใหญ่ไม่เหมือนห้องวงเล็กนะ ถ้าตีแบบนี้ มันจะเหมือนห้องวงเล็กมันเร็วไป มันจะทำพวกหนีบ หนีบ หนอด โหน่ง หรือเน้นรตมือไม่ได้เท่าไร แต่ป่าพูดว่า ถ้าทั้งประคบได้และเร็วได้ก็จะดีมาก แต่ช่วงแรก ๆ ควรขึ้นให้สง่างามทุกเพลงเดี่ยว เรียนดนตรีต้องเรียนให้เป็น คือเรียนให้รู้ลีลาเกมี่ที่มาที่ไปอย่างไร และต้องสามารถอธิบายได้ ให้เป็นครูของเขาได้”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

“ป่าเป็นผู้นำในเรื่องขององค์ความรู้ทางดนตรีอย่างแน่นอน เพราะอย่างคนฆ้องเนี่ย จะต้องมีความมั่นใจ แม่นยำ เป็นคนที่แบกรับทุกอย่างไว้คนเดียว คือเครื่องมืออื่นเขาก็จะมีทางของเขาไป แวบไปได้บ้าง แต่คนฆ้องนี้ไม่ได้เลย เราต้องคอยห่วงหน้าพะวงหลัง เพราะเรารู้ว่าเราต้องเป็นที่พึ่งของคนในวง ให้คนอื่นเขาไว้วางใจ และในฐานะที่ป่าเป็นคนฆ้อง มันก็เลยออกมาในรูปแบบนั้นด้วย คือทำอะไรแล้วหนักแน่น และบวกกับป่าเล่นระนาดด้วย คนตีระนาดก็มีความเป็นผู้ใหญ่ออยู่แล้ว และมีความสร้างสรรค์ ให้เล่นแล้วฟังดูดีคนอื่นประทับใจ”

(บุษราคัม จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“คือถ้าในสมัยนี้ คนระนาดอาจจะมองในเรื่องของ
ความไหว ความรวดเร็ว แต่ป่าหงบนี้ ถ้าคนเรียนระนาดเล็ก ๆ มอง
ในลักษณะการใช้กลอน การตกแต่งแต่งทำนอง ความแตกฉาน
และการแปลทำนอง การใช้น้ำหนักมือ แก่เป็นคนช้อง แก่จะเน้น
เรื่องความถูกต้องของมือช้อง หรือเพลงที่มันมีช่วงบังคับทางเนี้ยแก
จะเน้น แม้แต่กระทั่งร่ำวงมาตรฐาน แก่ก็ต่อให้บอกว่าเวลาจะไป
สอนนักเรียนจะต้องสอนให้ถูก สอนเด็กต้องระวังนะ อย่าคิดเอง
ต้องอ้างอิงสิ่งที่ถูกต้อง”

(สุทธิพงษ์ นนทบุรีรักษา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

จึงขอสรุปได้ว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่ยึดมั่น ในระเบียบแบบแผน และพื้นฐานที่ถูกต้องของการเรียนดนตรีไทย โดยสิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญทั้งในระดับแรกเริ่มของการเรียนดนตรีไทย ไปจนถึงในระดับที่สูงขึ้น ก็คือ ช้องวงใหญ่ และทำนองหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จึงเน้นย้ำ และปลูกฝังความถูกต้องมือช้อง ลักษณะการแบ่งมือ ความมีมาตรฐานให้กับลูกศิษย์ ด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการถ่ายทอดดนตรีไทย และการอนุรักษ์ดนตรีไทยที่ถูกต้อง เนื่องจากว่าถ้าหากบุคคลที่จะไปเป็นครู ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับลูกศิษย์ในรุ่นต่อ ๆ ไป ร่ำเรียนไปอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน องค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดต่อ ๆ ไปนั้น ย่อมไม่ได้ประสิทธิภาพ และไม่เกิดประสิทธิผลตามไปด้วย และจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากผู้ให้ข้อมูลดังที่ได้ยกให้เห็นในข้างต้นแล้วนั้น เป็นที่เด่นชัดแล้วว่า สิ่งที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้พยายามปลูกฝังให้เกิดกับบัณฑิตครูดนตรีไทย เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ดนตรีไทย และในทางปฏิบัติของสายอาชีพครูดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น และประการสำคัญด้วยบุคลิกของความเป็นคนช้องวงใหญ่ที่ดี นั่นคือการเป็นผู้มีสติปัญญามั่นคง หนักแน่น เป็นที่พึ่งพิงแก่บุคคลรอบข้าง ยิ่งทำให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีบุคลิกภาพความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีได้อย่างครบถ้วนเด่นชัด

5.2.3 การปลูกฝังจิตวิญญาณ

ภาพที่ 20 บรรดาลูกศิษย์กับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
ที่มา : นางสาวพรวิณี จันทร์ผ่อง

“รู้แต่ว่าใครได้ชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ป่านี้นั้นเขาภูมิใจ
มาก แสดงว่าตามมุมมองของนักดนตรี สงบศึกนี้เป็นหนึ่ง คล้าย ๆ
เป็นหนึ่งในเจ้ายุทธจักรของดนตรีไทย”

(กรรณิการ์ สัจกุล, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562)

เมื่อดำรงตนในอาชีพครูดนตรีไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีความสงบสุขที่แผ่ไปถึงลูกศิษย์ และบุคคลรอบข้างที่ได้ใกล้ชิดอย่างสังเกตได้ จนทำให้ศิษย์เกิดความเคารพศรัทธา และนำไปได้เห็นจากการปฏิบัติตนที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร นำไปเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตและการเป็นครูดนตรีไทยที่ดี โดยสอดคล้องกับข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

“ป่าเหมาะแล้วที่จะอยู่ที่ครุศาสตร์ เพราะป่ามีความ
เป็นครูสูงมาก คือครุศาสตร์เราต้องการเน้นกระบวนการถ่ายทอดที่

ดีด้วย ไม่ใช่แค่ฝีมืออย่างเดียว แล้วปาก็มีทั้งสองอย่างเลย แล้วตัวปาก็เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูงมาก ซึ่งหาได้ยากมากแล้วในสมัยนี้ที่ได้เรียนกับบรมครูรุ่นก่อน ๆ อย่างแท้จริง”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

“คนเรานะ บารมีมันเกิดจากความเชี่ยวชาญ เกิดจากความรู้ความสามารถที่แกมีอยู่ ทุกคนยอมรับ เป็นที่ยอมรับ เพราะฉะนั้นมันเกิดจากตรงนี้มากกว่าที่ป้าเป็นที่น่าเคารพ แล้วทุกอย่างมันมีเรื่องราว มีที่มาที่ไป เกิดจากมีคนเขาเล่ามา บุคคลที่น่าศรัทธาเชื่อถือได้กล่าวถึงบุคคลนี้ แล้วเรารู้ ได้ฟัง ได้เห็น บวกกับพฤติกรรม การถ่ายทอดวิชาความรู้ของครูด้วย มันก็ทำให้เรารู้สึกศรัทธา”

(มานพ จักษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562)

และนอกเหนือจากการปลูกฝังทั้งความสามารถ และความมีคุณธรรมของครูดนตรีไทยที่ดี ที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ปลูกฝังให้ผู้เรียนฟังมีอยู่เสมอแล้ว ยังปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติ และเกิดความรักในดนตรี และส่งผ่านแนวคิดนี้เป็นหลักสำคัญในการที่จะผลิตครูดนตรีไทยมาแล้วหลายต่อหลายรุ่น

“ก็ได้เทคนิคจากป้าไปเยอะในเรื่องของการทำหลักสูตร ป้าบอกว่า อย่างวิทยาลัยนาฏศิลป์พอเราเข้าไปก็จะเป็นพวกต้นเพลงฉิ่ง อะไรพวกนี้ จากการที่ผ่านมามีชีวิตอยู่เลยว่ามันทำให้เด็กท้อแท้ เพราะมันยากมาก บางคนถึงกับเลิกเล่นดนตรีไปเลย ป้าก็เลยบอกคิดใหม่นะเราเป็นโรงเรียนมัธยม ป้าให้เริ่มจากเพลงนาคราช ถ้าป้าพาทย์นะ แปปเดียวจบแล้วเดี๋ยวคอยดูลูกศิษย์เรา เราก็เออจริง ตอนแรกที่เรายึดหลักแบบสาธการเอย ต้นเพลงฉิ่งเอยพอตอนหลังป้าแนะนำมาแล้วพี่เอาไปปรับ เด็กมันเรียนแล้วมีความสุข เขาเรียนอาทิตย์แรกก็ได้เพลงแล้วนะ เขาไปเล่าให้พ่อแม่ฟัง พอสัปดาห์ที่สองแขกประเทศอีก หาเพลงชิ้นเดียวในทอมหนึ่งพี่ก็ปรับหลักสูตรของมัธยมลึงคิดให้เป็นเริ่มจากเพลงชิ้นเดียวก่อน แล้วค่อยเป็นสองชิ้น แล้วค่อยไปเรียนเพลงเถาในช่วงประมาณ

ปลาย ๆ ม.2 พอขึ้น ม.3 พี่ถึงจะต่อไหมโรงเรียนให้ เพราะป้าบอกทั้ง
ชีวิตแล้วเด็กหายหมดละ แล้วพอเราไปทำแล้วมันได้ผลเราเลยใช้วิธี
ตรงนั้นในการจัดการเรียนการสอน”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

ด้วยคุณลักษณะโดดเด่นในความเป็นผู้สงบนิ่ง ความน่าเคารพเชื่อถือ โดยที่ไม่ได้เกิดจาก
ความอวดอ้าง หรือพระนางตน แต่เป็นการได้รับขนานนามและการได้รับการยกย่องจากใจจริงจากกลุ่ม
ลูกศิษย์ โดยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นครูคนดีไทยที่ดี ผู้มีเมตตาโดยสม่ำเสมอ นำไปสู่ซึ่งการเป็น
ต้นแบบ เป็นแรงขับเคลื่อน ที่เหล่าบรรดาลูกศิษย์ผู้ที่จะออกไปเป็นครูคนดีนั้นใช้เป็นแนวทางการ
ดำรงชีวิตความเป็นครูคนดีไทย ที่มีหลักสำคัญคือการเป็นครูโดยเข้าถึงจิตวิญญาณอย่างแท้จริง
เนื่องจากการได้เห็น ได้สัมผัส ทุก ๆ อากัปกิริยา ทุก ๆ คำสั่งสอน ที่ได้รับมาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์
สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นแรงบันดาลใจ เป็นความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสเรียนกับผู้ช่วยศาสตราจารย์
สงบศึก ธรรมวิหาร ทั้งยังเป็นสิ่งช่วยเตือนใจเมื่อระลึกถึงผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ใน
การเป็นครูคนดีที่ เพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์คนดีไทย วงการการศึกษา ที่จะมีความดีในการทำ
หน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ และคุณธรรม รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี และทัศนคติทางดนตรีไทย
อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าอยู่คู่คนไทยให้กับผู้เรียนในรุ่นต่อ ๆ ไป อันจะส่งผลดีต่อความ
เจริญในสังคมและประเทศชาติ

5.2.4 ด้านคุณธรรมในการถ่ายทอดดนตรีไทย

“ยึดอยู่อย่างคือ พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า การบูชาที่
ดีที่สุดคือการปฏิบัติบูชา ที่ป้ายึดทำทุกวันนี้เพื่อปฏิบัติบูชาครูหลวง
บำรุง บางทีก็เคยอยากเลิกเล่นดนตรีนะ แต่พอเห็นแล้วก็เลิกไม่ลง”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 21 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ไหว้ครูก่อนเริ่มการบรรเลง
ที่มา : โสภณ เดชฉกรรจ์

บุคลิกที่เป็นคุณลักษณะครุดนตรีที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในด้านการถ่ายทอดดนตรีไทยคือการวางตัวต่อลูกศิษย์ เป็นผู้ที่มีความเคารพ กตัญญูต่อครูบาอาจารย์ที่ได้เล่าเรียนมาเป็นที่ตั้ง จะระลึกและกล่าวถึงครูที่ได้เล่าเรียนมาอยู่เสมอ ทั้งการให้เกียรติและยกย่องบทเพลงของครูก่อนการต่อเพลงให้ลูกศิษย์ และยังเป็นผู้การรักษาสืบทอดทางเพลงของครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ มาอย่างต่อเนื่อง

“ที่แกเคยบอกว่าจะหยุดสอนตอนอายุ 80 แกก็
อยากจะให้ได้เหมือนครูแกไง ครูแกก็หยุดสอนไปตอน 80”

(พัชรา สุภาพงษ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

“ดนตรีไทยได้เปรียบตรงที่มีครูบาอาจารย์ พยายาม
อย่างขำขัน คือหมายความว่า การอบรมกิริยามารยาท พิธีไหว้ครูก็
ทำให้เห็นอยู่แล้วว่าเราต้องรู้จักเคารพ กตัญญูต่อครูบาอาจารย์”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

“ในช่วงนั้นทางของครูกำลังจะถูกกลบสูญหายไปนะ
 เนื่องจากมีหลายสาเหตุ แล้วตอนนั้นจุฬาลงกรณ์เรื่องขอตัวไปด้วย ก็เลย
ตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่นี่แล้วก็ตั้งใจว่าจะรักษาทางของครูหลวงบำรุง
ไว้ ซึ่งเป็นทางของกรรมพรสพทางสุดท้ายที่เหลืออยู่”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

“ชอบเป็นครูมากครูหลวงบำรุงเนี่ย ฉันจะไปทำงาน
 ๆ ท่านจะลงเรือ ได้อยู่ในวาระสุดท้าย ตอนนั้นท่านไม่พูดแล้ว ก็ได้
 อยู่แล้วท่านก็สิ้นไปต่อหน้าเลย ท่านไม่ได้สั่งเสียอะไรนะ ท่านคงไม่
 ห่วงอะไรแล้วละ ท่านไม่ทันได้เห็นป่าเป็นครูหรอก แต่ก็คิดอยู่
ตลอดเวลาว่าเราจะต้องบูชาครูด้วยการปฏิบัติบูชา เราจะต้องมา
สอน ไม่ให้มันสูญใจ ดีใจที่มาต่อแล้วมีคนเล่น มีคนอัด มีคนบันทึก
ไว้ ดีใจที่ไม่สูญแล้ว”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 22 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ขณะถ่ายทอดดนตรีไทย

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีแนวคิดว่ายิ่งหวง ยิ่งต้องถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ลูกศิษย์ จะได้ไม่สูญหายไป และปลูกฝังมารยาททางดนตรีไทย ตามขนบขั้นตอนการเรียนให้กับลูกศิษย์อย่างสม่ำเสมอด้วยความรักและความเมตตา เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดที่บุคลากรรอบข้าง และเหล่าบรรดาลูกศิษย์ต่างให้ข้อมูลเป็นเสียงเดียวกัน

“ถ้าเราหวงเพลงคือเราจะต้องให้ลูกศิษย์ อันนี้ก็เป็นคำที่พี่จำมาตลอด ถ้าหวงก็ต้องรักษาไว้ด้วยการให้ ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ไป ป้าชื่นชมครุฑาครูหลวงบำรุงจิตรเจริญมาก ๆ คือป้าจะบอกว่าครูท่านเป็นคนเก่ง มีฝีมือ เวลาปาพูดถึงคือจะพูดในแง่ว่าเป็นผู้ให้ของป้าเลย เหมือนเป็นผู้เปิดประสบการณ์ให้ในการเข้าสู่วงการดนตรี ครูหลวงบำรุงพอเห็นป้าแล้วก็ต้องชะตาเลยเรียกมาต่อเพลงช่วงพักกลางวัน ป้าก็จะเป็นลูกศิษย์คนเดียวที่ได้ทุกอย่าง ครูให้หมดเลย จะพูดถึงครูด้วยความรักมาก แล้วป้าจำจะจุดเด่นของครูแต่ละคนได้นะ เวลาพูดถึงคนนั้น คนนี้มีความโดดเด่นยังไงจริง ๆ ตัวเราจะไม่รู้จักเลยครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ จะรู้ก็เพราะป้าเล่านี้แหละ ป้าจะเล่าประสบการณ์ให้ฟัง ป้าก็เรียนกับครูเก่า ๆ ที่มีชื่อเสียงเยอะนะ จะบอกว่าได้เพลงนี้จากครูคนนี้ เรียนเพลงนี้กับครูคนนี้”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“ตอนพี่เรียนอยู่ก็จะเห็นพี่เก่า ๆ เข้ามาขอต่อเพลงต่อเดียว แม้แต่กระทั่งนิสิตจากสถาบันอื่นก็มาขอต่อเดียวห้องกับป้า ป้าก็อนุเคราะห์ทุกครั้ง ป้าเคยสอนว่าจำไว้นะ เพลงถ้ายิ่งหวงเราต้องยิ่งต่อให้เขา ต้องให้มีคนได้ เพราะเพลงจะยังอยู่ แต่ถ้าไม่ต่อนี้แปลว่าไม่ได้หวงจริง เพราะเดี๋ยวเราตายเพลงก็ตายไปกับเรา ก็เพลงแล้วที่ตายไปกับคนหวง เพลงก็เหลือแต่ชื่อไม่มีคนได้ แกก็สอนให้เราคิดอีกแง่หนึ่ง”

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนาธิรักษา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

“เวลาที่เรียนกับป้าป้าจะบอกทุกครั้งว่าอันนี้เพลงของใคร อันนี้เป็นการแสดงถึงความกตัญญูอย่างหนึ่งนะ ที่

เหมือนว่าเราต่อเพลงให้ลูกศิษย์แล้วเรอบอกว่าเพลงนี้ไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นคนคิด แต่เป็นของครู ครูเป็นคนคิด เป็นการแสดงความกตัญญูให้เห็นว่าเรายังระลึกถึงครูอยู่ เวลาต่อเพลงให้ก็ยังพูดถึงคุณครูอยู่ เรียนมากับใคร ครูคนนี้เคยต่อเพลงด้วย ก็ยังเล่าให้ฟังเสมอ”

(อารยา ยวงย่อย, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2562)

“พอตอนมาเรียนสกลเองนี้สัมผัสได้มากเลย คือป้าเป็นผู้ที่ครูให้มาอย่างไรคืออย่างนั้นเลย จะไม่พยายามเปลี่ยนแปลงทาง คืออย่างทางของครูหลวงบำรุงบางคนอาจจะไม่ได้สนใจมาก แต่ป้ายังยืนยันที่จะต่อเพลงทางนี้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของครูไว้ ไม่อย่างนั้นมันก็จะสูญหายไปถ้าหากป้าไม่เป็นผู้ที่รักษาและถ่ายทอดต่อ ผมคิดว่าป้าเป็นคนที่กตัญญูต่อครู เหมือนป้ารักครูหลวงบำรุงมาก จะพูดถึงและยกย่องครูหลวงบำรุงมาก การที่เขายังยึดถือแบบแผนอยู่ก็เหมือนเป็นการให้เกียรติครูหลวงบำรุงด้วยอีกทางหนึ่ง”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

“แกจะเตือนนะ บอกหนุ่ม ๆ ระวังนะต่อไปเราไปเป็นครูมีลูกศิษย์ผู้หญิง ต้องยับยั้งชั่งใจ แยกแยะ ป้าสอนมาคำหนึ่ง บอกว่า ลูกศิษย์ก็คือลูกของเรา ถ้าเราไปซู้สาวกับลูกคือหมา คือพูดกะตุกให้เราคิด” (สอดคล้องกับคำสอนครูหลวงบำรุง)

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนาธิกา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ยึดถือคุณธรรมในการสอนดนตรีไทย โดยมีความกตัญญู กตเวที ต่อบรมครูที่ตนได้รับการร่ำเรียนและอบรมสั่งสอนมาเป็นที่ตั้ง ไม่เพียงแต่ให้การเคารพนับถือ การกล่าวถึงให้ลูกศิษย์ฟังเพื่อชี้ให้เห็นถึงที่มาที่ไป และการให้เกียรติต่อบรมครูเพียงเท่านั้น แต่ยังคงดำรงตนเป็นต้นแบบของความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี โดยส่วนหนึ่งเป็นปัจจัยมาจากการได้รับการอบรมสั่งสอนจากบรมครู และผนวกกับความเป็นตัวตน และลักษณะนิสัยที่แท้จริง และแนวคิดที่ก่อเกิดมาจากการสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้มาอย่างยาวนานของผู้ช่วย

ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทำให้เกิดเป็นวัตรปฏิบัติเฉพาะตัว ในการเป็นผู้อุปถัมภ์และถ่ายทอดดนตรีไทยที่ดี และควรค่าแก่การนำไปเป็นต้นแบบ หรือเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของครูดนตรีไทยที่ดี

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยขอสรุปเป็นกรอบมโนทัศน์ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 23 กรอบมโนทัศน์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ตอนที่ 2 เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน และการอบรมบ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย พร้อมทั้งอบรมบ่มนิสัยให้ลูกศิษย์เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และเป็นคนดี เป็นครูดนตรีไทยที่ดีในสังคม ผ่านการวางตน และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ศิษย์ได้สังเกต ซึมซับ และยึดถือเป็นแบบอย่างมาตลอดช่วงชีวิตในการเป็นนักดนตรี และข้าราชการกรมศิลปากร มาจนถึงการดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันเป็นที่ประจักษ์จากผลการผลิตบัณฑิตครูดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ออกสู่สังคมไทยมาแล้วกว่า 40 รุ่น โดยเอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน และการอบรมบ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผู้วิจัยขอนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การให้ด้วยหลักจิตวิทยาเชิงบวก

ภาพที่ 24 บรรยากาศในชั้นเรียนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนให้มีความสุขเสมอ ๆ ด้วยบุคลิกภาพเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน ยิ้มแย้มแจ่มใสตลอดทุกช่วงเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความสุขทุกครั้งที่ได้เข้าเรียนในรายวิชาของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เกิดความรักดนตรี พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจ และการเป็นกำลังใจที่ดีในการเรียนให้แก่ศิษย์ตลอดช่วงเวลาจัดการเรียนการสอน และจากการที่ได้สัมภาษณ์แนวคิด ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าเจอเด็กที่แสบมาก ๆ ในช่วงแรกเรายอมเขาก่อน เหมือนยุดใจ เวลาเขาโหมเข้ามาเราถอยก่อน แต่พอเข้าข้างได้บูบ ล้อคเลย เขาเข้ามาหาเราเราถอย พอเข้าแย้เราค่อยบุกเข้าไป แล้วก็ใช้วิธีพูดนะ มันมีวิธีพูดอยู่ เราไม่ได้ว่าเขาโดยตรงหรอก ใช้การยกตัวอย่าง ต้องพูดให้เขารู้สึกว่าไม่ได้กระทบเขา แต่ทำให้เขาคิดตามไปได้”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลูกศิษย์จำนวนมาก มักให้ความเคารพ เป็นกันเอง ได้รับความอบอุ่น มีความสนิทใจ และกล่าวถึงว่า “ป้า” อันมีความหมายเปรียบเสมือนคุณพ่อผู้ใจดี โดยจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 25 ความเป็นกันเองของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับลูกศิษย์

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

“แก็ให้ความสนิทสนมกับนิสิตนะ ลักษณะว่าไม่เหมือนกับครูผู้ใหญ่ที่จะต้องเกรงตลอดเวลา แต่แก็ให้ความคุ้นเคย คุยเล่น หัวเราะ มันทำให้เรารู้สึกผ่อนคลายเวลาเรียน ไม่เกิดความเกร็ง ตรงไหนไม่เข้าใจเราเลยกล่าวถาม กล้าใกล้ชิดกับครู และเข้าถึงองค์ความรู้ของครูจริง ๆ ตรงนี้ซึ่งครูคนไทยไม่ค่อยมี ครูผู้ใหญ่บางคนบางทีก็ค่อนข้างจะเข้าถึงยากหน่อย สนุกนะเรียนกับแก็ ทำให้เราไม่ยากโดด ไม่ยากขาดในวิชานี้ด้วย”

(สุทธิพงษ์ นนธ์ธนาธิรักษา, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

“เวลาใครอยู่กับปากก็ไม่มีใครเครียดเลย เพราะปากก็ไม่ได้สร้างบรรยากาศเครียด ๆ มีแต่พูดที่หัวเราะที่ บรรยากาศใน

ห้องเรียนคือถ้าพูดอะไรขึ้นมาปากก็จะมีอะไรตลก ๆ พูดเสมอ จึงได้รู้ว่าจริง ๆ แล้วปากก็เป็นคนที่มนุษย์สัมพันธ์ดี เป็นคนสนุก”

(จ้ชวัสน์ วกสุดจิต, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

“ทุกครั้งที่เรียนวิชาทักษะกับครู ไม่เคยรู้สึกว่าเป็น
อากาศธาตุเลย ไม่เคยรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง เพราะว่าครูสนใจ
และพยายามอยากให้เราดีได้ คือเรารู้สึกได้เลยว่าครูเขาพยายามค้น
และช่วยเราอย่างเต็มที่”

(เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

นอกจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนดนตรีไทยที่ดีให้กับลูกศิษย์ในทุกครั้งแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศีก ธรรมวิหาร ยังให้ความสนใจสนทนากล้าชิด กับเหล่าบรรดาลูกศิษย์ ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นบุคคลรอบข้างได้ทุกเรื่อง เป็นผู้ฟังที่ดีในทุกสถานการณ์ เมื่อลูกศิษย์หรือบุคคลรอบข้างมีปัญหา สามารถเข้ามาปรึกษาพูดคุยได้ โดยเป็นผู้ให้ความรัก และความหวังดีกับลูกศิษย์โดยไม่แบ่งแยกว่าศิษย์นั้นจะมีพื้นฐานทางดนตรีไทยหรือสากล หรือมีความลำเอียงรักและเอ็นดูคนใดคนหนึ่งมากกว่า ทำให้ลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความรู้สึกซาบซึ้ง รู้สึกได้รับความรักอย่างกลมเกลียว โดยที่ไม่รู้สึกว่าถูกแบ่งแยก หรือแตกต่างจากผู้อื่น ดังเห็นได้จากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ครูเข้าได้กับทุกวัยนะ คุยได้ทุกเรื่อง เป็นผู้ฟังที่ดีมาก คือใครจะพูดยังไง ใครจะว่าอะไรก็ยอมอย่างเดียว ไม่ตอบโต้ ไม่ไปผสมโรงหรืออะไรด้วยเลย”

(ศศิรัตน์ บรรยายกิจ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“ประทับใจความเป็นกันเองของป้า เวลาไปบ้านก็เลี้ยงดู
ลูกศิษย์ ดูแลเรื่องอาหารให้ลูกศิษย์กิน ป้าจะรักลูกศิษย์ทุกคนเท่า
ๆ กันเหมือนกันหมด ไม่ได้แบ่งด้วยว่าไทยหรือสากล มันเลยทำให้นิสิตทุกคนรักและเคารพรักป้าเหมือนกัน”

(ถาวร หวานชะเอม, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“แม้ว่าเราจบมานานแล้วป่าแกก็ยังจำได้นะ แกก็ยิ้ม จำ ลูกศิษย์ได้ คือให้ความรู้สึกแสบใจดี รู้สึกว่าถ้าเรามีปัญหาอะไร เรา เข้าไปคุยกับแกน่าจะดี ไม่น่าจะมีอะไร แกไม่ได้แบ่งไทยสากล แก ให้เหมือนกันหมด ให้ความสนิทเท่า ๆ กัน อย่างวันไหว้ครูนี้จะชัด เพราะไม่ว่าไทยสากลเข้าไปไหว้แก แกก็จะยิ้มแย้ม คุยกับทุกคน ตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว”

(ดวงกมล บางชวด, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2562)

ภาพที่ 26 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับเหล่าบรรดาลูกศิษย์ในงานไหว้ครูดนตรีไทย
ที่มา : มานพ จักษา

เมื่อต้องบรม ตักเตือนศิษย์เพื่อเป็นแนวทางทั้งในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการดนตรีไทย และการปฏิบัติตน ท่านมีเอกลักษณ์สำคัญอีกประการคือการใช้คำคมฝากให้คิด แทนการว่ากล่าวตักเตือน หรือการลงโทษรุนแรง โดยมีรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ป่าคือจะติใครคือจะพูดให้คิด มีรุ่นน้องคนหนึ่งตอนนั้นไป งานกัน ป่าหงบไป แล้วรุ่นน้องคนนี้ก็ตีหมองก็แบบตีเล่นกัน ป่าเขาก็ บอกว่า โหเก่งจัง ฝีมืออย่างกับทางอิง ไร่รุ่นน้องคนนี้ก็บอก ขอบคุณครับ แล้วต่อมาเขาก็คงสงสัยว่าทางอิงมันเป็นยังไง ก็เลย

มานั่งคุยกัน สรุปลงแล้วคือ อังมันมีทางที่ไหนแล้ว เนี่ยป่าเขาจะชอบ
ว่าเปรย ๆ ประมาณนี้”

(ณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

“ไม่เคยได้ยินคำอะไรที่ป่าจะทำให้เรารู้สึกไม่ดี มีแต่ป่า
บอกว่า ชาตินี้อย่าไปคิดแข่งกับใคร ถ้าตราบใดที่ยังไม่ชนะตัวเอง
มันเลยมีแรงฮึดขึ้นมาว่า อ้อที่จริงแล้วเราช้าและเราท้อไปเพราะเรา
ไม่ได้ เราเลยเปรียบเทียบกับคนอื่น เลยคิดได้ว่าเราลืมมองตัวเราไป
ถ้าเราชนะใจตัวเองได้น่าจะดีกว่า”

(ชัชวาลย์ วทสจติ, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 27 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้คำปรึกษาและชี้แนะนิสิต

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรพ้อง

การเป็นครูที่ให้ความรัก ให้กำลังใจ และสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดีทั้งในและนอก
ห้องเรียน รวมถึงการปฏิบัติตนให้ดูเป็นตัวอย่าง และการอบรมลูกศิษย์ผ่านข้อคิดคำสอน โดยไม่ใช่
อากัปกริยาเกรี้ยวกราด ในทางตรงกันข้าม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ใช้การเสริมแรง
ทางบวกแก่ผู้เรียน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ศิษย์ได้รับรู้ถึงความเมตตาในการสอน รวมไปถึงส่งผลให้มี
ทัศนคติที่ดีทั้งต่อตัวครู ต่อวิชาดนตรี และมีความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิตตลอดระยะเวลาที่ได้

ใกล้ชิดกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยให้การเคารพนับถือ เป็นบรมครูและเป็นเหมือนพ่อที่คอยให้การชี้แนะ ช่วยเหลือในทุกสถานการณ์ จนเหล่าบรรดาลูกศิษย์เรียกกันว่า “ป้า” มาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

2) การให้ด้วยหลักความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคนตลอดช่วงเวลาทั้งในและนอกเวลาสอน ใช้การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่ละทิ้งผู้เรียนที่มีความสามารถไม่เทียบเท่าเพื่อนในชั้นเรียน มีการปรับความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล และการประเมินผลที่มีความยืดหยุ่น นอกเหนือจากตามเกณฑ์การให้ที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร หรือประมวลรายวิชาแล้ว มีการปรับใช้ร่วมกับการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน กรณีที่ผู้เรียนมีศักยภาพหรือทักษะปฏิบัติดนตรีไทยที่ค่อนข้างอ่อนเมื่อแรกเข้า หากตลอดระยะเวลาในการเรียนการสอนมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นชัด และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ก็จะพิจารณาให้ได้คะแนนที่ดีได้เช่นเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดังต่อไปนี้

“มันมีคะแนนหลายอย่าง คะแนนพัฒนาการ ตอนเรียนมันก็ต้องมีก้าวหน้า สมองคนเราไม่เท่ากัน คนนี้เรียนไปเรื่อย ๆ แต่ได้แค่นี้พอ ดู ๆ แล้วเขาก็มีพัฒนาการ ก็มีสิทธิ์ที่จะได้เกรดสูง ๆ เหมือนกัน ถ้าเก่ง ๆ มาอยู่ในเกรดที่เขาควรจะได้ก็ต้องให้เขาไป แต่ถ้าคนนิ่งอ่อนมาเลย แต่เขาพัฒนาได้มากขึ้น ก็มีสิทธิ์ได้เกรดดี ๆ เพราะเขาก้าวหน้าให้เราเห็น

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2562)

และจากผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

“ในรุ่นพี่มีระนาดอยู่ 2 คน แต่วิชาทักษะเพลงเดี่ยวที่ได้นี้จะไม่เหมือนกันนะ เพราะฝีมือแตกต่างกัน ป้าแหมมองก็รู้แล้วว่าใครควรจะได้เพลงอะไร แบบไหน ส่วนใหญ่เกรดป้าจะให้ A กับ B นะ คืออย่างพวกมาสายหรือไม่ค่อยเข้าเรียนก็ได้ B หรือดีแทบจะไม่ได้เลยแบบนั้น วิธีการสอนของป้านี้จะแยกเป็นระดับ ๆ ไปเลย ใครเก่งมากก็สอนตามนั้น อย่างพี่ต่อเพลงเดี่ยวระนาดม้ารำ บาง

ลูกพี่ยังตีไม่ได้ปาก็จะหยุดไว้ก่อน แล้วก็บอกอันนี้ไปซ่อมใหม่ พรุ่งนี้
มาใหม่ อันนี้พูดถึงความเข้มงวดนะ ก็จะจริงจังหน่อย แต่กับเพื่อน
บางทีปาก็จะบอกว่า ตีไม่ได้หรือ ตีไม่ได้เปลี่ยนใหม่ ปรับใหม่ เอา
เท่าที่มือเราทำได้ คือเปลี่ยนเดี๋ยวนั้นเลย โดยที่ดูจากพฤติกรรมของ
เด็ก”

(นวลจันทร์ ศุภพัฒน์, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562)

“พี่คิดว่าป่วิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียน คือป้าดูว่า
ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้ หรือมีพื้นฐานมาแค่
ไหนก่อน ในการวิเคราะห์และการจะต่อเพลงให้ การจะทำให้เพลง
มีความเหมาะกับเด็กแต่ละคนก็ไม่เหมือนกันนะ ป้าจะใช้วิธีว่าคนนี้
ต้องสอนแบบนี้ คนนี้สอนอีกแบบนี้ พี่ว่าตรงนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้
ให้การเรียนรู้นั้น การให้คะแนนของป้าคือให้ตามความรับผิดชอบ
นะ คือฝีมือไม่ค่อยสนใจเลยไม่มีคำติคำชม แต่จะดูความรับผิดชอบ
พฤติกรรม เกรดให้ตามนั้น คือแบบมาซ่อมตรงเวลาอะไรหลายๆ
อย่าง”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“เราเป็นคนเดียวในรุ่นที่เราไม่ได้เรียนแบบเรียนปีพาทย์
จริงจัง มันทำให้เราต่อเพลงช้ากว่าคน แต่เราเห็นนะว่าป้าคอย
สังเกตเราอยู่ตลอดว่าเราจะแก้ไขปัญหายังไง เราก็นั่งไปตรงไหนได้
ก็ดี ตรงไหนไม่ได้ก็หยุด ป้าเมตตาขึ้นขนาดที่ว่าจากปกติที่ป้าจะตี
จากระนาดของป้า เดินมาเคาะลูกให้เรา เพราะว่าเราต่อไม่ทัน
เพื่อน หากไม่เจอ ป้าลูกออกมาต่อให้เลย ไม่เคยทิ้งเรา”

(ชัชวาลย์ วสุจิต, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

“คือป้าเขารอเรา จนกว่าเราจะตีได้ ป้าเขาใจเย็นมาก จาก
ประสบการณ์ที่ได้เรียนกับป้ามา อย่างการให้คะแนนก็ทำให้เห็น
เลยว่า ไม่ได้ให้คะแนนจากความเก่งอย่างเดียว ให้จากความขยัน
ความตั้งใจด้วย คือสามารถปรับเปลี่ยนเกณฑ์ให้เหมาะสมกับเด็กได้
ไม่ยึดติด อย่างสมมติคนอ่อน ๆ มา แต่ขยันและตั้งใจมาก อาจจะมี

ผิดมีพลาดไปบ้างก็ยังได้เกรดที่ดี บางคนเก่งมาก ไม่ผิดพลาดเลยก็ได้ A เหมือนกัน คือป่าเป็นคนที่ละเอียด เราารู้สึกได้ว่าเวลาที่จะทำงานหรือจะให้คะแนนใคร แก่ต้องคิดแล้วคิดอีกนะ ในการจะคิดทำอะไรสักอย่างละเอียดอ่อน เพราะจะรู้หมด จดตลอด รู้หมดว่าใครเป็นอย่างไรในห้องเรียน”

(เสาวภาคย์ อุทุมวิชัยวัฒน์, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 28 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บรรยากาศการ
ถ่ายทอดดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ที่มา : นางสาวพรวิณี จันทร์ผ่อง

การที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เข้าใจถึงความแตกต่างในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล แล้วปรับใช้การเรียนการสอนให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน มีผลทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกลำบากตนเองนั้นถูกทอดทิ้ง เกิดแรงบันดาลใจและมีความมุ่งมั่นพยายาม รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะเรียน และหากในขณะเดียวกัน การคัดเลือกเนื้อหา และบทเพลงที่จะให้ในแต่ละบุคคลยังทำให้ผู้เรียนที่มีความชำนาญอยู่แล้วได้เติมเต็มในส่วนที่ตนเองยังขาด ที่สำคัญคือการได้รับองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อใช้ในการประกอบวิชาชีพครูดนตรีไทยในอนาคต และความกลมเกลียวสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้เรียนที่มีความสามารถไม่เท่ากันอีกด้วย

ภาพที่ 29 บรรยากาศการปิดภาคเรียนในรายวิชาของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทร์ผ่อง

3) การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในเรื่องเป้าหมายหลักในการอนุรักษ์ และจุดประสงค์ของการถ่ายทอดดนตรีไทยให้กับศิษย์ในรั้วครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ในช่วงนั้นทางของครูกำลังจะถูกกลบสูญหายไปนะ
เนื่องจากมีหลายสาเหตุ แล้วตอนนั้นจุฬาส่งเรื่องขอตัวไปด้วย ก็
เลยตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่นี่แล้วก็ตั้งใจว่าจะรักษาทางของครูหลวง
บำรุงเอาไว้ ซึ่งเป็นทางของกรรมมหรสพทางสุดท้ายที่เหลืออยู่”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 30 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทำกั๊บจับมือให้กับนิสิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : โสภณ เดชฉกรรจ์

ตามที่ท่านได้มีความมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีไทยให้ยังอยู่กับชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเพลงของครูหลวงบำรุงจิตเรเจริญ (รูป สาตโนวิสัย) ซึ่งเป็นบรมครูผู้ก่อตั้งกรมมหรสพดั้งเดิม ในปัจจุบันคือกรมศิลปากร อันเป็นศูนย์กลาง เป็นเสาหลักของดนตรีไทยให้ยังคงอยู่กับชนรุ่นหลังต่อไป ไม่ให้สูญหาย โดยที่ท่านมีความอดทน ใจเย็น ตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบในหน้าที่การสอนของตนเองอย่างสูง ไม่ให้บกพร่องเลย ทั้งยังสอดแทรกองค์ความรู้ที่เป็นภาคทฤษฎี การชี้แจงให้เห็นถึงรายละเอียดที่ลึกซึ้ง หรือเกร็ดความรู้ที่ถูกต้องทางดนตรีไทยให้กับลูกศิษย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งหวังให้การเรียนการสอนดนตรีไทยมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเห็นได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ป่าแกชอบสอน แกรักดนตรี แกสอนมานานแล้ว เราก็
เลยอยากให้แกมาสอน ขั้บรมาส่งแก”

(กนกอร ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

“ท่านเป็นคนที่ตรงต่อเวลานะ และมีความรับผิดชอบมาก ในเรื่องการเรียนการสอน ท่านไม่เคยบกพร่องเลย ทั้งเรื่องเวลา และเรื่องหลักสูตรที่ท่านต้องรับผิดชอบ คือเพียบพร้อมหมดทุกอย่างในความเป็นครู ครุสมัยก่อนท่านรักลูกศิษย์ยังงั้นท่านก็มีหมด”
(ศศิรัตน์ บรรยายกิจ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“แถมจะตรงเวลา อยู่เต็มเวลาไม่ไปไหน ให้เวลาเต็มที่ ทั้งใน และนอกเวลา ตั้งแต่เข้าชั้นเรียนแถมก็ยังอยู่ เวลาไปงานก็คุมลูกศิษย์ไป”

(ถาวร หวานชะเอม, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“การสอนของป่าจากที่ได้เรียนผ่าน ๆ มา แถมจะสอนแบบ ใจเย็นมาก สอนแล้วมีการสอดแทรกทฤษฎีด้วย ลูกนี้ใช้มือแบบนี้ ทำไมถึงใช้มือนี้อะไรแบบนี้ด้วย แถมจะอธิบายให้เราฟัง เคยนั่งกิน ข้าวอยู่ด้วยกันนะ ก็มีหลายคน ป่าก็บอกว่าเดี๋ยวไปสอนก่อน บาง คนก็รีบนะบอกไม่ต้องไปหรอก แต่ป่าแถมบอกไม่ได้ ๆ ต้องไปสอน แถมก็ไป ลักพักนั่งตัวเราเองก็มีเรียนเหมือนกันเราก็ไปเรียน เสร็จ แล้วเราก็กลับมาที่เดิมร้านเดิม คนที่นั่งด้วยเขาก็ถามว่าอะไรไป พร้อมกันกลับมาพร้อมกัน ไปเรียนอะไร เราก็บอกนี่ไงไปเรียนป่า หงบนี่ไง ทั้งที่แบบเราเองก็กำลังมองว่าป่าจะไปไหนนะ ถ้าป่าไม่ไป วันนี้เราก็ไม่เรียน สุดท้ายแถมไปลูกไปเฉยเลย เราก็เลยต้องไปด้วย แถมจะตรงเวลามาก หรือไปงานกันแถมก็ต้องมาสอนก่อน”

(ณรงค์ศักดิ์ แยมสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

“อย่างแรกที่สัมผัสได้เลยคือทุกเช้าป่าจะมาเข้ามา รุ้สึก จะตื่นตั้งแต่ตี 4 ทั้งที่ร่างกายป่าก็แทบจะไม่ไหวแล้ว แต่ว่าป่า อยากจะเผยแพร่ความรู้ให้ลูกศิษย์ ก็ตั้งใจจะมาตั้งแต่เช้า บางที นิติมาสายกว่าครูอีก ก็เลยซาบซึ้งป่าตรงนี้ ป่าเป็นผู้ที่ครูให้มา อย่างไรคืออย่างนั้นเลย จะไม่พยายามเปลี่ยนแปลงทาง คืออย่าง ทางของครูหลวงบำรุงบางคนอาจจะไม่ได้สนใจมาก แต่ป่ายังยืนยัน

ที่จะต่อเพลงทางนี้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของครูไว้ ไม่อย่างนั้นมันก็จะ
สูญหายไปถ้าหากป่าไม่เป็นผู้ที่รักษาและถ่ายทอดต่อ”

(สถาพร บ้านเกาะ, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562)

ด้วยความตั้งใจในการ ปฏิบัติบูชา ครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาตนวิสัย) ถือเป็นความ
กตัญญูที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยึดถือใช้ในการดำรงชีวิตเป็นครุตนตรียุทธจนถึงทุก
วันนี้ จึงทำให้มีความรัก ห่วงแหน และต้องการที่จะสืบสานดนตรีไทยต่อไป ผ่านการถ่ายทอดดนตรี
ไทย โดยดำรงตนเป็นครูที่ดี มีเมตตาในการสอน มีความใจเย็น และปรารถนาที่จะให้ลูกศิษย์ร่ำเรียน
วิชา เก็บรักษาและถ่ายทอดดนตรีไทยเมื่อไปเป็นครุตนตรียุทธในอนาคต

4) การให้ความรู้ที่ครบถ้วน

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ถึงอัตชีวประวัติและประสบการณ์
ในการศึกษาดนตรีไทย ที่ว่า

“ครูรูปท่านมาคล่อมหลัง จับมือตีให้เลย ท่านใช้หลักความ
เมตตา ครูเมตตาศิษย์ ประมาณว่า เจ้าจะต้องเก่ง เจ้าจะต้องดี
ท่านคงคิดในใจนะ แล้วท่านก็ให้เราหมดทุกอย่างไปถึงเพลงชั้นสูง
ท่านก็เมตตาเรามากนะ เพลงเรื่องนี้ได้จากครูรูปมาเยอะ ท่านต่อ
ให้เยอะ ส่วนพวกเพลงหน้าพาทย์นี้ก็ได้จากครูสอน มีได้ต่อเดียว
ระนาดกราวในกับขุนบรรจงท่มเลิศ เรียนเพลงมอญกับครูประสิทธิ์
ครูบางด้วย”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562)

ภาพที่ 31 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ถ่ายทอดดนตรีไทย
ที่มา : มานพ จักษา

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในวงการดนตรีไทยว่าเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ทั้งพร้อมทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก และยังได้รับการขนานนามจากเหล่าบรรดาลูกศิษย์ว่าเป็น “ตู้พจนานุกรมดนตรีเคลื่อนที่” อันเนื่องมาจากการท่านสามารถสอนหรือถ่ายทอดดนตรีไทยได้ในทุกที่ ทุกเวลา หากลูกศิษย์ต้องการสอบถาม หรือต่อเพลงในช่วงเวลาใด ท่านจะให้ความรู้ได้เลยในทันที และจะไม่ปิดป้องหรือปิดบังอำพรางในการจะถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทยหากศิษย์นั้นมีความต้องการและตั้งใจจริงในการเรียน เห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

“แกมอบริชา ให้ความเอ็นดู ใจดีกับลูกศิษย์ทุกคน ใครจะขออะไรเขาก็ให้ ไม่มีดุเลย ไม่หวงวิชา เวลาที่มีคำถามอะไรสงสัยในเรื่องดนตรีป่าสามารถตอบได้หมด เขาเรียกกันว่าเป็นคลังความรู้ทางดนตรีไทย เพลงได้หมดเลย”

(ถาวร หวานชะเอม, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562)

“ปากก็จะมีคารากเตอร์ของเขานะ อย่างเวลาที่เรารับเข้า ไปว่าป่าขอต่อเพลงนี้หน่อย จะไม่มีการคิดนานนะ จะตีเดี๋ยวนั้นเลย พี่ ๆ เขาเลยตั้งฉายาให้ป่าว่าตู้พจนานุกรมเคลื่อนที่ แบบนี้ คือถ้า

ไปถามป่าที่ปู่ไม่ต่อก็จะนอยปากได้ทันที ไม่มีลังเลเวลาลุกศิษย์ไปขอ”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“แกเมตตาทุกคนนะ ไม่เคยดู ถามก็ตอบให้หมด อย่างผู้ใหญ่บางคนเวลาเราถามนอกเรื่อง บางทีเขาก็จะมีอาการนอยแต่ป่าจะไม่เป็นไร อยากรู้ก็ตอบให้ ไม่รู้สึว่าต่างกันเลยเวลาที่แกเมตตานิลิตดนตรีไทยกับดนตรีสากลแล้วก็ไม่หวง ไม่กั๊ก ไม่มีดูถูกคือปกติเราจะเจอครูบางคนที่เป็นแบบถ้าตีไม่ได้ก็จะ บ่นว่าทำไมไม่ได้ มีแสดงสีหน้าอาการ แต่กับป่าคือไม่ได้ก็ขอมไป ใจเย็น เขาจะเมตตา ตามศักราช”

(ดวงกมล บางขวด, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จะเล็งเห็นถึงความเหมาะสมของวิชาความรู้ที่มีความพอเหมาะพอดีกับผู้เรียน สืบเนื่องจากการวิเคราะห์กำลังความสามารถ ความถนัดของผู้เรียนแต่ที่ไม่เหมือนกัน จึงเลือกจะถ่ายทอดดนตรีไทยในส่วนของบทเพลงในแต่ละประเภทให้ลูกศิษย์แต่ละคนแตกต่างกันออกไป โดยคำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดองค์ความรู้ทางดนตรีที่พอเหมาะพอควรจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

“สิ่งที่พี่ได้จากป่า โดยที่ป่าก็ไม่ได้บอกนะว่านี่คือแบบฝึก แต่เราได้ก็คือพวกลูกสามเสียงสี่พยางค์ พวกการแบ่งมือ อันนี้เป็นตัวที่พี่เอาไปทำเป็นเล่มแบบฝึก แล้วก็เอาไปใช้ไม่ว่าจะที่ไหนก็ตาม ทุกวันนี้ก็ยังนึกถึงป่าเลยว่านี่คือสิ่งที่พื้นฐานที่ป่าให้ แล้วเวลาเราแบ่งมือได้นะ เราไปต่อเด็ก ถ้าเด็กเขาแบ่งมือได้นะ ไม่ต้องอะไรเลยมันต่อเพลงไหนได้หมด สิ่งนี้คือคิดว่าอาจารย์บางท่านไม่ได้เน้นแต่ตัวป่านี้นั่นมากในการเรียนการสอน”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“จากที่เราลองนะ คิดว่าป่าจะมองว่าฝีมือหรือทักษะของแต่ละคนไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้นป่าก็ให้เพลงที่ต่างกัน อาจจะพิจารณาจากความแตกต่างของผู้เรียน อย่างตอนปี 3 ป่าพูดกับเรา

ว่า ฟังเพลงสามชั้นโบราณมาเยอะแล้วนะ ลองเปลี่ยนแนวกันบ้างดีกว่า ป้าเลยทำเพลงเดี่ยวทบทสองชั้น ชั้นเดียวให้เรา เลยได้มีโอกาสต่อเป็นคนแรก ป้าคิดเดี๋ยวนั้น ทำเดี๋ยวนั้น ถ้าเทียบจากเพื่อนก็คือความเก่งของคนไม่เท่ากัน ป้าก็หาทริคให้ลูกศิษย์ได้ทำในแบบที่ตนเองถนัดแล้วทำออกมาได้ดี เลยเป็นจุดที่ป้าเอามาแก้ปัญหาในการเรียนการสอนของนิสิต คือไม่ทำให้เด็กด้อยลงไปประมาณว่าป้าคงจะมองว่าเพลงนั้นถ้าหากเขาต่อไปแล้วเขาตีเหมือนกันมันอาจจะดีไม่เหมาะ ป้าคงอาจจะมองเห็นแววกได้ว่า คน ๆ นึง จริง ๆ ก็สามารถที่จะไปทำอะไรต่อได้เยอะ ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ใช่คนเก่ง แต่ต้องมีอะไรดี ๆ ในตัวเอง”

(ชัชวาลย์ วาสุตจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562)

อาจด้วยประสบการณ์ชีวิตและการได้ศึกษาดนตรีไทยที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นครูผู้ที่มีความรู้มาก ชำนาญและแตกฉานจนถึงขั้นสามารถที่จะใช้งานได้ตลอดเวลา มีความพร้อมในการจะสอนหรือถ่ายทอดดนตรีอยู่เสมอ และยังสอนโดยเต็มกำลังความสามารถของตนเองตลอดทุกช่วงเวลา ทั้งในและนอกห้องเรียน หากลูกศิษย์มีความต้องการ อีกทั้งตัวลูกศิษย์ก็ได้รับองค์ความรู้อย่างเต็มความสามารถและเหมาะสมกับตนเองเช่นเดียวกัน

5) การให้ประสบการณ์ตรง

ตลอดระยะเวลาในการสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร นอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในการสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีไทยให้กับเหล่าบรรดาลูกศิษย์อย่างเต็มที่ ท่านยังให้การช่วยเหลือหากลูกศิษย์ หรือแม้กระทั่งลูกศิษย์จะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม อีกทั้งยังเป็นผู้มอบโอกาสและประสบการณ์ทางดนตรีที่ดีให้แก่ศิษย์ทั้งในและนอกเวลาสอน โดยมีแนวความคิดจากประสบการณ์การเรียนดนตรีไทยของตนเอง ที่ว่า

“ครูประสิทธิ์ท่านมีแนวความคิดอยากให้เรามีประสบการณ์พาไปงานพาครูนี้ไปตีฆ้องวงใหญ่ให้หลวงประดิษฐไพเราะพาไปตีประชันต่างจังหวัด ตอนหลังมาพาไปต่างประเทศเลย สงบศึกดีฆ้องท่านชอบพาไปแสดง เป็นธรรมชาติอยู่แล้วว่าถ้าได้ออกงาน มีประสบการณ์แล้วจะเก่ง”

(สงบศึก ธรรมวิหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับเรียนเชิญจากลูกศิษย์ให้เป็นวิทยากร หรือที่ปรึกษาหลักสูตรตามสถาบันการศึกษาหลายแห่ง โดยมีได้ยึดติดถึงคำตอบแทนในการว่าจ้างแต่อย่างใด แต่ท่านให้ด้วยความปรารถนาดีและความรักที่มีให้กับศิษย์ตามกำลังความสามารถที่ท่านพอจะทำได้ อย่างเต็มเปี่ยม จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

ภาพที่ 32 ภาพถ่ายจากอัลบั้มของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับเชิญเป็นวิทยากร

ในการถ่ายทอดดนตรีไทยจากลูกศิษย์

ที่มา : นางสาวพรปวีณ์ จันทรผ่อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“พี่ก็มีโครงการ อยากให้ป่าไปสอนนะ ให้คำตอบแทน 7000-8000 ป่าก็ไม่เอา ป่าไม่ไหวและไม่อยากจะให้เกินกำลังตัวเอง ตรงพวกนี้ไม่ใช่สาระสำคัญของป่าเลย คิดแค่ว่ามาแล้วมาทำประโยชน์อะไรให้ใครได้บ้างไหม ไม่ใช่มาแล้วลำบากคนอื่น สำหรับครอบครัวพี่นะป่าเมตตามากในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการถ่ายทอดด้านดนตรี หลังจากตอนที่เรารจบมาแล้ว มีอะไรก็ป่าตลอด ป่าก็ให้ความช่วยเหลือตลอด ไปเป็นวิทยากร แล้วยังกับครอบครัวคือลูกชายกับลูกสาวที่เข้าไปต่อเพลง ป่าก็รับเป็นศิษย์ บอกว่ามีอะไรก็มาหาได้ มีอะไรก็ให้มาถามได้ตลอด”

(ลัดดา จักขา, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562)

“อย่างหลักสูตรโรงเรียนที่ครูทำตอนนี้นะ มีชื่อป่าเป็นที่
 ศึกษาหลักสูตรด้วย ตอนที่ไปศึกษาป่า ก็บอกว่าป่าเป็นที่ศึกษา
 ให้น้อยผมจะเปิดโรงเรียนเอกชน ปากี่ช่วยปรับ ให้คำปรึกษา
 อาจจะเป็นเพราะประสบการณ์ของแกที่เป็นผู้ฟังมามาก และการ
 ปฏิบัติตัวของแกพอความรู้ในตัวเอง เวลาเราอยากรู้อะไร แกก็
 จะช่วยตอบเราได้”

(ณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

ไม่เพียงแต่การให้ความช่วยเหลือจากคำขอของลูกศิษย์เพียงเท่านั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบ
 ศีก ธรรมวิหาร ยังเป็นผู้หยิบยื่นโอกาสอันดีให้กับลูกศิษย์ โดยมีความไว้วางใจให้สอนตามสถานที่ต่าง
 ๆ การพาลูกศิษย์ไปอัดเทปตามสถานีวิทย์ ซึ่งนอกเหนือจากการเป็นรายได้พิเศษเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับ
 ลูกศิษย์แล้ว ยังเป็นการเปิดประสบการณ์ทางดนตรีที่ดีของลูกศิษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ในการดำรงชีวิต
 เป็นนักดนตรี หรือครูดนตรีมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังให้โอกาสเสมอ ๆ กับลูกศิษย์ สำหรับการได้มีโอกาส
 เรียนดนตรีไทยหรือแก้ไขปรับปรุงตนเองในยามที่เกิดความผิดพลาดทั้งในช่วงระหว่างการเรียนการ
 สอน การสอบ เป็นต้น เห็นได้ชัดจากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

“ความเมตตานี้ก็เห็นที่เขาแสดงกับตัว ตอนไปอัดวิทยุศึกษา
 ด้วยกัน ที่พอไปถึงแล้วก็บอกดูทำอย่างนู้นอย่างนี้ คอยบอกตลอด
 คือคล้ายกับว่าเผยแพร่ ให้โอกาส ไม่ใช่แค่เอาแต่ที่นาฏศิลป์ไปตี
 อย่างเดียว ได้ถ่ายทอดให้แล้วก็เอาลูกศิษย์มาทำงานด้วย”

(ทัศนีย์ ขุนทอง, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562)

“ตอนนั้นจบใหม่ ๆ แกให้เราสอนแทนแก ที่วิทยาลัย
 พยาบาลเกื้อการุณ ปกติแกจะสอนอยู่ แล้วแกมาบอกว่าต้องตาไป
 สอนแทนป่าหน่อย ตอนนั้นเราก็คือเป็นนิสิตใหม่เพิ่งจบ การที่ไปใน
 นามป่าคือเป็นอะไรที่เราภูมิใจ เหมือนป่าให้โอกาสเลือกเรา”

(ณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562)

“ช่วงตอนปี 3 พี่กำลังลังเลว่าจะเลือกเรียนอะไรระหว่าง
 ดนตรีศึกษากับเอก การสอนดนตรีไทย แต่สุดท้ายแล้วเนี่ยเลือกที่
 จะเรียนดนตรีศึกษา ที่นี้พอถึงวันที่จะเข้าไปบอกป้าว่าจะเลือก

ดนตรีศึกษา ปากีบอกว่าไม่เป็นไรยังมาเรียนได้เหมือนเดิม แล้วก็
เรียกเข้ามา มาบอกว่ายังมาต่อเพลงให้เหมือนเดิม หรือจะมาต่อ
เพลงเดียวกันก็ได้เหมือนเดิม ไม่ต้องเรียนเอกลี ปากีต่อให้ ประทับใจ
ปามากตรงนี้มีเมตตาค่อนข้างสูงจริง ๆ”

(จิตติมา กฤษสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า นอกจากการที่จะเป็นครูผู้ที่ไม่เพียงแต่มอบองค์ความรู้ ให้ศิษย์อย่างเต็ม
เปี่ยมแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังมีเมตตาในการช่วยเหลือลูกศิษย์ในทุก ๆ
ช่องทาง เพื่อแผ้วไปยังลูกของลูกศิษย์หรือบุคคลรอบข้างที่ต้องการความช่วยเหลือก็ปรากฏชัดเจน และ
ยังหยิบยื่นประสบการณ์ และโอกาสอันดีให้กับลูกศิษย์อยู่เสมอ โดยปรารถนาเพื่อเป็นกำลังใจ
แก้ปัญหา ชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมและเพื่อเป็นหารให้โอกาสในการพัฒนาตนเองแก่ศิษย์ โดย
ไม่ได้หวังเป็นสินจ้าง หรือสิ่งใดเป็นการตอบแทนจากลูกศิษย์ นั้นจึงทำให้เหล่าบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย
ซาบซึ้งถึงคุณงามความดีและความมีเมตตาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้อย่างไม่เค
ล็ด

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี ของ ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในการใช้หลักความเมตตาในการสอน ผ่านการแสดงออกครบ
องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านความคิด ด้านคำพูด และด้านการกระทำ ซึ่งทำให้บุคคลรอบ
ข้างและลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้รู้สึก และสัมผัสได้เป็นเชิงประจักษ์มาโดยตลอด
โดยจะขอนำเสนอเป็นกรอบมโนทัศน์เรื่อง การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย ของผู้ช่วย
ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ดังนี้

มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 33 กรอบโมทัศน์เรื่อง การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยที่ดีของ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และเอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความ
เมตตาในการสอนและการอบรมบ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ดังที่กล่าวมาแล้ว
ในข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอเป็นแผนภาพเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 34 เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยต้นแบบ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
ผู้มีความเมตตาในการสอน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและอบรมบ่มนิสัย ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัย พร้อมนำเสนอตามลำดับได้แก่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
2. เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน และการอบรมบ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจาก เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด หลักการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร 2) กลุ่มครอบครัว 3) กลุ่มผู้ร่วมงาน คือผู้ที่มีการทำงานร่วมกันหรือมีการติดต่อกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และ 4) กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรงกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยวิเคราะห์จากการจดบันทึกภาคสนาม (fieldnotes) ซึ่งเป็นข้อมูลที่บันทึกจากการที่ได้สังเกตการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (grounded theory research) แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นข้อสรุปหรืออธิบายเชิงทฤษฎีจากข้อมูล (from the particular to the general) แล้วนำเสนอข้อสรุปเป็นภาพจำลองความคิดหรือกรอบโมเดล (conceptual model) สำหรับใช้ในการสรุปและอธิบายผล (ชาย โพธิ์สิตา, 2550)

สรุปผลการวิจัย

1. ลำดับปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะความเป็นครุคนตรีไทยที่ดีของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการที่เป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงความ เป็นลำดับของพฤติกรรมในการสร้างคุณลักษณะความเป็นครุคนตรีไทยที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร จำแนกได้เป็น 5 ลำดับชั้น ดังนี้

1. รับรู้ ชิมชั้ รับการสนับสนุน

1.1 ความสนใจส่วนตัวในการรับรู้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความรักและชื่นชอบดนตรีไทย จากการได้ ยินเสียงระนาดเอกที่คุณพ่อตั้งแต่วัยเยาว์ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในดนตรีไทย ก่อเกิด เป็นความสนใจ เป็นแรงบันดาลใจแรกเริ่มในการอยากเรียน อยากศึกษาด้านดนตรีไทยอย่าง จริงจัง

1.2 พรสวรรค์ในการชิมชั้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีพรสวรรค์ทางด้านดนตรีไทยอย่างโดดเด่น มาตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย สามารถจดจำบทเพลง และสามารถบรรเลงบทเพลงได้ในระยะเวลาที่ รวดเร็วด้วยวัยได้เพียง 7 ปีเป็นบุตรเพียงคนเดียวที่คุณพ่อเห็นแววในความตั้งใจ นำมาฝึกดนตรี ไทยอย่างจริงจัง

1.3 ครอบครัวสนับสนุน

บุคคลในครอบครัว ทั้งบิดา มารดา ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็น ผู้ที่ประกอบอาชีพดนตรีไทย โดยมีคุณพ่อได้เป็นผู้สอนและฝึกหัดดนตรีไทยให้กับผู้ช่วย ศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

1.4 การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญด้านดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังได้รับโอกาสในการเริ่มเข้าสู่วงการดนตรี ไทย จากบุคคลรอบโดยมีหลวงลุงที่เป็นผู้แนะนำในการเข้าไปเรียนที่กรมมหรสพ (วิทยาลัย นาฏศิลป์ กรมศิลปากร) และคุณตา ซึ่งเป็นคนซอสามสาย และเป็นผู้สอนรุ่นแรกของโรงเรียน นาฏศิลป์ในสมัยนั้น

2. มานะบากบั่น หมั่นแสวงหาโอกาส

2.1 การมีมานะบากบั่นและวินัยในตนเอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้มีวินัย และมีความขยันพากเพียร ช่วง ะหว่างเรียนได้มีการฝึกซ้อมอย่างเข้มงวด เป็นระยะเวลานานในการออกงานหรือแสดงดนตรี ไทยในแต่ละครั้ง และใช้เวลาว่างหลังจากเลิกเรียนในการทำงานหารายได้พิเศษ คือการเล่น

ดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ เช่นโรงแรม และห้องอาหาร และยังแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในการเรียนระดับอุดมศึกษาด้วย

2.2 การหมั่นแสวงหาความรู้ทางดนตรีไทย

เมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เข้าไปเรียนในโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมมหรสพ แล้วจึงได้มีโอกาสเรียนกับบรมครูด้านดนตรีไทยหลายท่าน และได้เรียนครบทุกเครื่องมือ และสละเวลาส่วนตัวในช่วงพักกลางวัน ในการเรียนดนตรีไทยเพิ่มเติมกับครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป ศาสตนวิสัย)

3. มั่นคงหนักแน่น หวงแหวนวัฒนธรรม

3.1 ความหนักแน่นและความภาคภูมิใจในดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความภูมิใจ และเกิดความรักและหวงแหนดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ได้รับเลือกเป็นศิลปินสำรองของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เมื่อได้เข้ารับการราชการอยู่กรมศิลปากร มีโอกาสได้แสดงฝีมือ และเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีไทยในโอกาสสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังได้มีโอกาสบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกหน้าพระที่นั่งถวายในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นเกียรติประวัติสูงสุดในการเป็นนักดนตรีไทยที่ได้รับ

3.2 ความหนักแน่นและมั่นคงในทัศนคติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีทัศนคติทางดนตรีและใช้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำรงตนเป็นครูดนตรีไทย ได้แก่

3.2.1 ด้านความไพเราะของดนตรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เน้นและคำนึงถึงการบรรเลงตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์บทเพลง ให้มีความถูกต้องและมีความมีมาตรฐานทางดนตรีไทยให้ไปในทิศทางเดียวกัน ไม่นิยมการบรรเลงที่มีความเร็วจนเกินงาม ต้องให้มีความเหมาะสม และมีความไพเราะเป็นสำคัญ มีความพิถีพิถันในวัฒนธรรมดนตรีไทยเป็นอย่างมาก

3.2.2 ด้านการประชัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ไม่นิยมการประกวดแข่งขัน หรือท้าทายลองวิชากับผู้อื่น เป็นผู้ฝีมือ แต่ไม่แสดงโอ้อวด และยังคงถ่ายทอดแนวคิดมาให้ลูกศิษย์ทุก ๆ รุ่น

4. แลกเปลี่ยนรอบด้าน บูรณาการอย่างเข้าใจ

4.1 แลกเปลี่ยนด้วยความอัจฉริยะทางดนตรีไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศีก ธรรมวิหาร มีพรสวรรค์ทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก มีทักษะในการบรรเลงได้ดีในทุก ๆ เครื่องมือ โดยเฉพาะปี่พาทย์ มีความสามารถในการพลิกแพลงและบรรเลงดนตรีไทยอย่างไพเราะ ประทับใจคนฟัง มีการเลือกสรรบทเพลงได้เข้ากับบริบท และเข้ากับกลุ่มบุคคลได้ดี เป็นทั้งนักดนตรีไทยและครูดนตรีไทยที่ดี คือนอกจากตนเองจะมีความเก่งแล้ว สามารถที่จะถ่ายทอดความเก่งนั้น ๆ ให้กับลูกศิษย์ได้หลายต่อหลายรุ่นได้อีกด้วย

4.2 แลกเปลี่ยนในการสอนและการถ่ายทอดดนตรีไทยตามชนบท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศีก ธรรมวิหาร เป็นผู้ยึดถือในแบบแผนการถ่ายทอดดนตรีไทยแบบโบราณ และเป็นผู้อนุรักษ์ดนตรีไทย ในด้านทางเพลงของบรมครูกรมมหรสพ โดยมีชนบทขั้นตอนในการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีการวิเคราะห์ผู้เรียนทุก ๆ คน และให้องค์ความรู้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน เน้นให้ต่อเพลงและจดจำเพลงอย่างละเอียด ไม่เน้นให้ผู้เรียนนั้นเรียนอย่างข้ามขั้นตอน ตรวจสอบความถูกต้องของบทเพลงจากต้นตำรับแต่ละสายสำนักอยู่เสมอ ให้ความสำคัญกับมีพื้นฐานที่ดี ให้เรียนดนตรีอย่างรู้ลึก จนสามารถอธิบายได้ ใช้เทคนิคให้ผู้เรียนได้สังเกต และฝึกวิเคราะห์ด้วยตนเองตลอดกระบวนการเรียนรู้ แยกแยะทางเพลงเดิมของบรมครู กับที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างชัดเจน โดยที่จะไม่ปรับแต่งทางหรือมีข้อข้องที่ครูได้ทำไว้ และปลูกฝังคุณธรรมระหว่างการเรียนรู้การสอนในทุก ๆ ขั้นตอน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5. เป็นแบบอย่างของความดี เป็นผู้มีความดีด้วยความเมตตา

5.1 การดำรงตนเป็นแบบอย่าง

5.1.1 ด้านมุมมองความคิดดนตรีไทยเป็นประชาธิปไตย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศีก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ก้าวท้าว และจะการให้เกียรติผู้อื่นทั้งทางวาจา และการกระทำ โดยมีแนวคิดที่ว่า “ดนตรีไทยเป็นประชาธิปไตย” คือทุกคนมีสิทธิเสรีภาพของตนเอง บนพื้นฐานของความถูกต้อง และเหมาะสม เป็นทัศนคติในการดำเนินชีวิต และการสอนดนตรีไทยที่ยึดถือปฏิบัติ

5.1.2 ด้านบุคลิกภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีลักษณะนิสัยที่ไม่ระราน หรือโต้ตอบใคร ไม่โอ้อวดและไม่ทำตัวโดดเด่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตด้วยความสมถะ ไม่ชอบความวุ่นวาย เป็นผู้มีนิสัยสงบสมกับนามตนเอง ทั้งในชีวิตประจำวันและในเรื่องของความสงบด้านดนตรีไทยด้วย

5.1.3 ด้านลักษณะนิสัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีรู้จักกาลเทศะ และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เสียสละ และมีความเป็นผู้ให้อยู่เสมอ โดยจะทำบุญให้กับโรงพยาบาลและบริจาคช่วยเหลือทางการแพทย์อยู่เสมอ เนื่องจากมีแนวคิดว่าจะสามารถช่วยชีวิตคนโดยตรง

5.2 การดำรงตนเป็นต้นแบบ

5.2.1 ความเป็นครูดนตรีไทยที่ดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นที่กล่าวขานและได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้ที่มีความรักและเมตตาต่อศิษย์อย่างเท่าเทียมเสมอกันทุกคนโดยไม่แบ่งแยก มีความตรงต่อเวลาอย่างมาก และมีความรับผิดชอบในการสอนอย่างเต็มความสามารถ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงค่าตอบแทน ร่วมกับการปลูกฝังให้คนรักดนตรีเป็นสำคัญ โดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียนได้เห็นอย่างชัดเจน

5.2.2 ความเป็นคนซื่อตรงใหญ่ที่ดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีแนวคิดและสอนลูกศิษย์อย่างสม่ำเสมอว่าคนซื่อตรงใหญ่จะต้องมี ลักษณะการบรรเลงเหมือนนางพญา คือมีความสง่างามและชัดเจน เน้นการประคบเสียงและน้ำหนักมือ มีการใช้มือและแบ่งมือเป็นพื้นฐานสำคัญ ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีบุคลิกของความเป็นผู้นำ หนักแน่นเป็นที่พึ่งพิงของคนรอบข้าง

5.2.3 การปลูกฝังจิตวิญญาณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีความสงบสุขที่แผ่แผ่ไปถึงลูกศิษย์ และบุคคลรอบข้างที่ได้ใกล้ชิดอย่างสังเกตได้ ทำให้ศิษย์เกิดความเคารพศรัทธา และนำที่ได้เห็นจากการปฏิบัติตนที่ดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และนำไปเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตและการเป็นครูดนตรีไทยที่ดี

5.2.4 ด้านคุณธรรมในการถ่ายทอดดนตรีไทย

เป็นผู้ที่มีความเคารพ กตัญญูต่อครูบาอาจารย์ที่ได้เล่าเรียนมาเป็นที่ตั้ง จะระลึกและกล่าวถึงครูที่ได้เล่าเรียนมาอยู่เสมอ ทั้งการให้เกียรติและยกย่องบทเพลงของครู

ก่อนการต่อเพลงให้ลูกศิษย์ และยังเป็นผู้การรักษาสืบทอดทางเพลงของครูหลวงบำรุงจิตร เจริญมาอย่างต่อเนื่อง

2. เอกลักษณ์ความเป็นครุดนตรีไทย ด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอน และการอบรม บ่มนิสัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผลการวิจัยพบว่า มีด้วยกัน 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การให้ด้วยหลักจิตวิทยาเชิงบวก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนให้มีความสุขเสมอ ๆ เป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน ยิ้มแย้มแจ่มใสตลอดทุกช่วงเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความสุขทุกครั้งที่ได้เข้าเรียน และเกิดความรักดนตรี สร้างแรงจูงใจและการเป็นกำลังใจที่ดีในการเรียนให้แก่ศิษย์ตลอดช่วงเวลาที่จัดการเรียนการสอน ทำให้ลูกศิษย์ให้ความเคารพ ได้รับความอบอุ่น และเรียกว่า “ป้า” ที่มีความหมายเปรียบเสมือนคุณพ่อผู้ใจดี ให้ความสนทนสนม ใกล้ชิด กับเหล่าบรรดาลูกศิษย์ ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นบุคคลรอบข้างได้ทุกเรื่อง เป็นผู้ฟังที่ดีในทุกสถานการณ์ เมื่อลูกศิษย์หรือบุคคลรอบข้างมีปัญหา โดยไม่แบ่งแยกว่าศิษย์นั้นจะมีพื้นฐานทางดนตรีไทยหรือสากล ทำให้ลูกศิษย์รู้สึกซาบซึ้ง รู้สึกได้รับความรัก อย่างกลมเกลียว โดยที่ไม่รู้สึกว่าคุณแบ่งแยกหรือแตกต่างจากผู้อื่น

2) การให้ด้วยหลักความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรม ใช้การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ไม่ละทิ้งผู้เรียนที่มีความสามารถไม่เทียบเท่าเพื่อนในชั้นเรียน มีการปรับความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล และการประเมินผลที่มีความยืดหยุ่น โดยการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน มีผลทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกว่าตนเองนั้นถูกทอดทิ้ง เกิดแรงบันดาลใจและมีความมุ่งมั่นพยายาม รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3) การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีไทยให้อยู่กับชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเพลงของครูหลวงบำรุงจิตร เจริญ (รูป สาดนวล) ซึ่งเป็นบรมครูผู้ก่อตั้งกรมมหรสพดั้งเดิม ไม่ให้สูญหาย โดยที่ท่านมีความอดทน ใจเย็น ตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบในหน้าที่การสอนของตนเองอย่างสูง สอดแทรกองค์ความรู้ที่เป็นภาคทฤษฎี และชี้แจงให้เห็นถึงรายละเอียดที่ลึกซึ้ง หรือเกร็ดความรู้ที่ถูกต้องทางดนตรีไทยให้กับลูกศิษย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งหวังให้การเรียนการสอนดนตรีไทยมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยถือปฏิบัติบูชา ครูหลวงบำรุงจิตร เจริญ (รูป สาดน

วิสัย) ใช้ในการดำรงชีวิตเป็นครูดนตรีไทยจนถึงทุกวันนี้ โดยดำรงตนเป็นครูที่ดี มีเมตตาในการสอน มีความใจเย็น และปรารถนาที่จะให้ลูกศิษย์ร่ำเรียนวิชา เก็บรักษาและถ่ายทอดดนตรีไทยเมื่อไปเป็นครูดนตรีไทยในอนาคต

4) การให้ความรู้ที่ครบถ้วน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในวงการดนตรีไทยว่าเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ถึงพร้อมทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก และยังได้รับการขนานนามจากเหล่าบรรดาลูกศิษย์ว่าเป็น “ตู้พจนานุกรมดนตรีเคลื่อนที่” สามารถสอนหรือถ่ายทอดดนตรีไทยได้ในทุกที่ ทุกเวลา ท่านจะให้ความรู้ได้เลยในทันที และจะไม่บิดเบือนหรือปิดบังอำพรางในการจะถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทย

5) การให้ประสบการณ์ตรง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหารให้การช่วยเหลือหากลูกศิษย์ หรือแม้กระทั่งลูกศิษย์จะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม อีกทั้งยังเป็นผู้มอบโอกาสและประสบการณ์ทางดนตรีที่ดีให้แก่ศิษย์ทั้งในและนอกเวลาสอน เป็นผู้หยิบยื่นโอกาสอันดีให้กับลูกศิษย์เพื่อเป็นรายได้พิเศษและเป็นการเปิดประสบการณ์ทางดนตรีที่ดีของลูกศิษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตเป็นนักดนตรี หรือครูดนตรีมากยิ่งขึ้น เป็นผู้ให้โอกาส สำหรับเรียนดนตรีไทยหรือแก้ไขปรับปรุงตนเองในยามที่เกิดความผิดพลาดทั้งในช่วงระหว่างการเรียนการสอน การสอบ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผู้วิจัยค้นพบประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้

1. การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การนำไปเป็นต้นแบบครูดนตรีไทยที่ดี และเหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอนดนตรีของไทย แต่มีใช้เพียงแค่ว่าจะสามารถปรับใช้ได้กับเฉพาะแค่ประเทศไทยเท่านั้น จากการได้ทำการศึกษาวิจัย จึงได้ให้ค้นพบว่าหลักความเมตตาที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ใช้นั้น มีความสอดคล้อง และคล้ายคลึง กับทฤษฎีทางจิตวิทยา เกี่ยวกับการใช้จิตวิทยาเชิงบวก ที่เชื่อว่าการพัฒนาความสุขและสุขภาวะ หรือที่มีอีกชื่อว่า PERMA ของ เซลิกแมน (Seligman, 2011) โดยที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้ปฏิบัติตนแสดงให้เห็นครบทั้ง 5 องค์ประกอบของทฤษฎีนี้ อันแสดงให้เห็นว่า ท่านให้ความสำคัญกับประสบการณ์ การให้ความดูแลเอาใจใส่ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ดี โดยยึดหลักความเมตตา (Gearhart, 2016) คือ 1) สภาวะของอารมณ์ที่ดี (Positive Emotion) เป็นที่กล่าวขานและเห็นพ้องต้องกันจากทุกกลุ่มบุคคลแล้วว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก

ธรรมวิหาร นั้นมีบุคลิก และปฏิสัมพันธ์อันดีตลอดเวลา ทำให้บรรยากาศในการเรียนนั้นเต็มไปด้วยความสุข 2) สติรู้ตื่นตื่นใจในกิจกรรม (Engagement) ผู้ที่ได้ใกล้ชิด โดยเฉพาะลูกศิษย์จะรับรู้ได้ถึงบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาดนตรีไทย และมีความสุขทั้งและนอกเวลาเรียน มีความกระตือรือร้นที่จะมาเรียนในรายวิชานี้ 3) ความสัมพันธ์ที่ดี (Relationships) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นที่นิยามได้ว่า “สงบศึก” สมกับนามของตนอย่างถ่องแท้ นอกจากจะไม่เคยแสดงออกซึ่งความก้าวร้าวกับบุคคลอื่นให้เห็นแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีความนิ่ง เป็นผู้ฟังที่ดี และเป็นเสมือนเสาหลัก หรือผู้ใหญ่ที่พร้อมจะคอยช่วยแก้ไขปัญหามิทางที่ดีขึ้นได้ 4) การรู้สึกถึงความหมาย (Meaning) โดยการที่ท่านให้ความรัก ความใส่ใจ และความเมตตาแก่ลูกศิษย์ทุก ๆ คน ไม่ทอดทิ้ง ทั้งยังมีความเข้าใจในความแตกต่างกันของผู้เรียน และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพตามความถนัดของตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้สึกดีและมีแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต 5) การบรรลุถึงเป้าหมาย (Accomplishments) ซึ่งไม่เพียงแต่จะสามารถผลิตบัณฑิตครูดนตรีไทย ที่มีทั้งความสามารถและเป็นคนที่ดีมีคุณลักษณะนิสัยที่ดีแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยังบรรลุผลสูงสุดในการได้รักษาและสืบทอดดนตรีไทย อันเป็นมรดก เป็นศิลปวัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นชาติไทยให้ยังคงอยู่ และมีแบบแผนในการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง สว่างงามด้วย

2. ในบริบทของการเรียนการสอนดนตรีไทย ครูดนตรีไทยผู้ที่มีความเมตตาในการสอน ไม่เคยดุหรือแสดงอาการปฏิกิริยาที่ไม่พึงพอใจต่อศิษย์ บางครั้งอาจทำให้ศิษย์บางคนเกิดขาดความยำเกรงหรือเกรงใจ เนื่องด้วยเพราะความไม่โอ้อวด หรือยกตนเหนือผู้อื่น อีกทั้งยังอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือเข้าใจไม่ตรงกันในเรื่องเจตนารมณ์ของการสอนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้ แต่นั่นคือข้อสังเกตเพียงส่วนหนึ่งของความเมตตาเท่านั้น แต่อานุภาพของความเมตตาส่งผลดีในอีกหลายด้านอันได้แก่ 1) ความเมตตาที่ส่งผลต่อตนเอง โดยอานุภาพของความเมตตานี้จะทำให้ตัวบุคคลผู้มีความเมตตาเป็นที่รัก เคารพบูชา เป็นที่พึ่งพิงและน่ายำเกรง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีสุขภาวะที่ดีทั้งกายและใจ 2) ความเมตตาที่ส่งผลผู้อื่น ในบริบทของการเรียนการสอนดนตรีไทย ผู้ที่ใกล้ชิดหรือลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรงจากครูผู้มีความเมตตาในการสอน จะซาบซึ้งถึงความรู้สึกที่ดี การได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่จากครู ส่งผลให้มีทัศนคติในการเรียนดนตรีไทยที่ดีอันจะนำไปสู่ความพร้อมรับรู้ในองค์ความรู้ที่ครูจะมอบให้อย่างเต็มประสิทธิภาพและมีความสุข ยิ่งไปกว่านั้นอานุภาพของความเมตตานี้จะส่งผลให้ผู้เรียนไม่รู้สึกท้อถอย มีแรงบันดาลใจ และเห็นคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น 3) ความเมตตาที่ส่งผลต่อสังคมดนตรีไทย เนื่องจากครูดนตรีไทยผู้มีความเมตตา จะเป็นต้นแบบความเป็นครูดนตรีที่ดีให้กับลูกศิษย์ จนศิษย์นั้นเกิดความเข้าใจ นำไปยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางที่ดีตามเยี่ยงอย่างของผู้เป็นครู เมื่อจะต้องไปถ่ายทอดดนตรีไทยต่อให้กับชนรุ่นหลังในอนาคต ก็ย่อมจะเป็นครูที่ดี ที่จะเป็นผู้สร้างคนให้มีทั้งความเก่งในเรื่องขององค์ความรู้ทางดนตรีไทย และความ

ดีอันหมายถึงคุณธรรม จริยamarยาท รวมถึงแนวทางการปฏิบัติตัวเป็นนักดนตรีและครูดนตรีที่ดีต่อ ๆ ไป ประการสุดท้าย คือ 4) ความเมตตาที่ส่งผลต่อประเทศชาติ ความเมตตาทั้งในแง่มุ่งทางพุทธศาสนาถือเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติ และในทางของศาสตร์ทางจิตวิทยา อารมณ์ของอารมณ์จะนำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จ โดยไม่ได้จำกัดวรรณะ ชนชั้น เพศ หรือสายอาชีพใด ๆ ทั้งยังเน้นให้ทุกคนพึงปฏิบัติ หากว่าทุกคนมีความเมตตาทั้งประเทศชาติหรือแม้แต่ทุกชีวิตบนโลกใบนี้จะมีแต่ความเจริญงอกงาม และหากผู้ดำรงตนในสายอาชีพความเป็นครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นพ่อพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติแล้วด้วยนั้น อารมณ์ของอารมณ์เมตตาที่ใช้ในการสอนและอบรมบ่มนิสัยศิษย์ย่อมมีแต่ส่งผลในทางบวก อีกทั้งในบริบทครูคนไทยความเมตตาในการสอน ความทุ่มเท รัก และเอาใจใส่ของผู้ที่เป็นครูคนไทยยังส่งผลในเชิงการอนุรักษ์และสืบสานดนตรีไทยจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อการดำรงอยู่อย่างสง่างามและมีคุณค่าของดนตรีไทยอันเป็นมรดกสำคัญยิ่งของชาติไทย

ในบริบทของครูที่มีความเมตตา นอกเหนือจากการเป็นผู้ให้ความรู้ ยังเป็นการมุ่งเน้นการปลูกฝังซึ่งกิริยามารยาท ขัดเกลาและพัฒนาจิตใจ และหล่อหลอมความเป็นตัวตนให้บุคลากรที่จะเติบโตเป็นอนาคตที่ดีของชาติ ดังนั้นการเรียนรู้จากสื่อโดยปราศจากครูผู้สอน กับการเรียนโดยตรงกับครูนั้นจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ได้จากการเรียนย่อมมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการได้เห็น ได้สัมผัสโดยตรงจากครูผู้สอนที่ส่งผ่านมานั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการเรียนการสอนดนตรีไทย

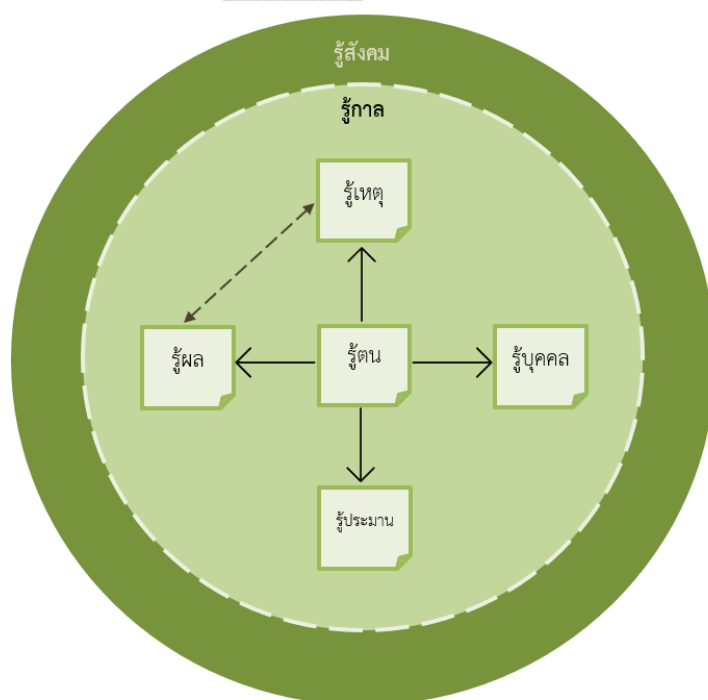
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยบารมี อันเป็นคุณงามความดี ซึ่งจาก การบัญญัติตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) จะประกอบไปด้วย 1) ทาน การให้ทุกสิ่งอย่าง ทุกชนชั้น หรือให้เพื่อบูชาคุณ เพื่อสงเคราะห์ 2) ศีล คือ ข้อบัญญัติให้ประพฤติดี 3) เนกขัมมะ คือการออกบวช 4) ปัญญา ความรู้ความฉลาดที่เกิดจากการเรียนมา 5) วิริยะ ความเพียร บากบั่น 6) ขันติ ความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พึงพอใจ 7) สัจจะ การตั้งอยู่ในความสัตย์จริง 8) อธิฐาน การตั้งใจ ตั้งจิต ปราศจาก 9) เมตตา ความรักและเอ็นดูปรารถนาดีให้ผู้อื่น และ 10) อุเบกขา ความเที่ยงธรรม ความเป็นกลาง มีใจวางเฉย

องค์ประกอบของบารมีที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เป็นสิ่งที่จะนำพาให้ผู้ที่บำเพ็ญนั้นมีความยิ่งใหญ่ เป็นที่น่าเคารพ ยกย่อง น่าเกรงใจ หรือได้รับการเทิดทูน การเทิดทูน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ บารมีของบุคคลผู้เป็นครูพึงมี ซึ่งจากบริบทแวดล้อม รวมถึงพื้นฐานด้านจิตใจ การประพฤติตน และประสบการณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่ผ่านมามาตลอดช่วงชีวิต ทำให้ท่านเป็นครูดนตรีไทยที่ดี นอกเหนือจากด้านองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่แตกฉาน และสามารถถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ และการมีความตั้งใจในการอนุรักษ์สืบสานดนตรีไทยมาได้อย่างดีแล้วนั้น บารมีของท่านจากการที่ได้กระทำดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ทำให้เป็นที่ประจักษ์ ทั้งกับบุคคลรอบข้าง หรือผู้ที่เคยได้

ร่วมงาน หรือได้ใกล้ชิดกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร และโดยเฉพาะกับกลุ่มบุคคลที่เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาแล้วนั้น รู้สึกรักเคารพบูชา ให้ความยำเกรง รวมถึงให้การยอมรับนับถือ ในตัวผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร อย่างไม่มีข้อสงสัย โดยที่ท่านจะไม่ได้เป็นผู้มีบุคลิกเคร่งขรึม ดู เข้มงวดหรือมีบทลงโทษที่ร้ายแรงให้ลูกศิษย์เกรงใจ เกรงกลัวแต่อย่างใด

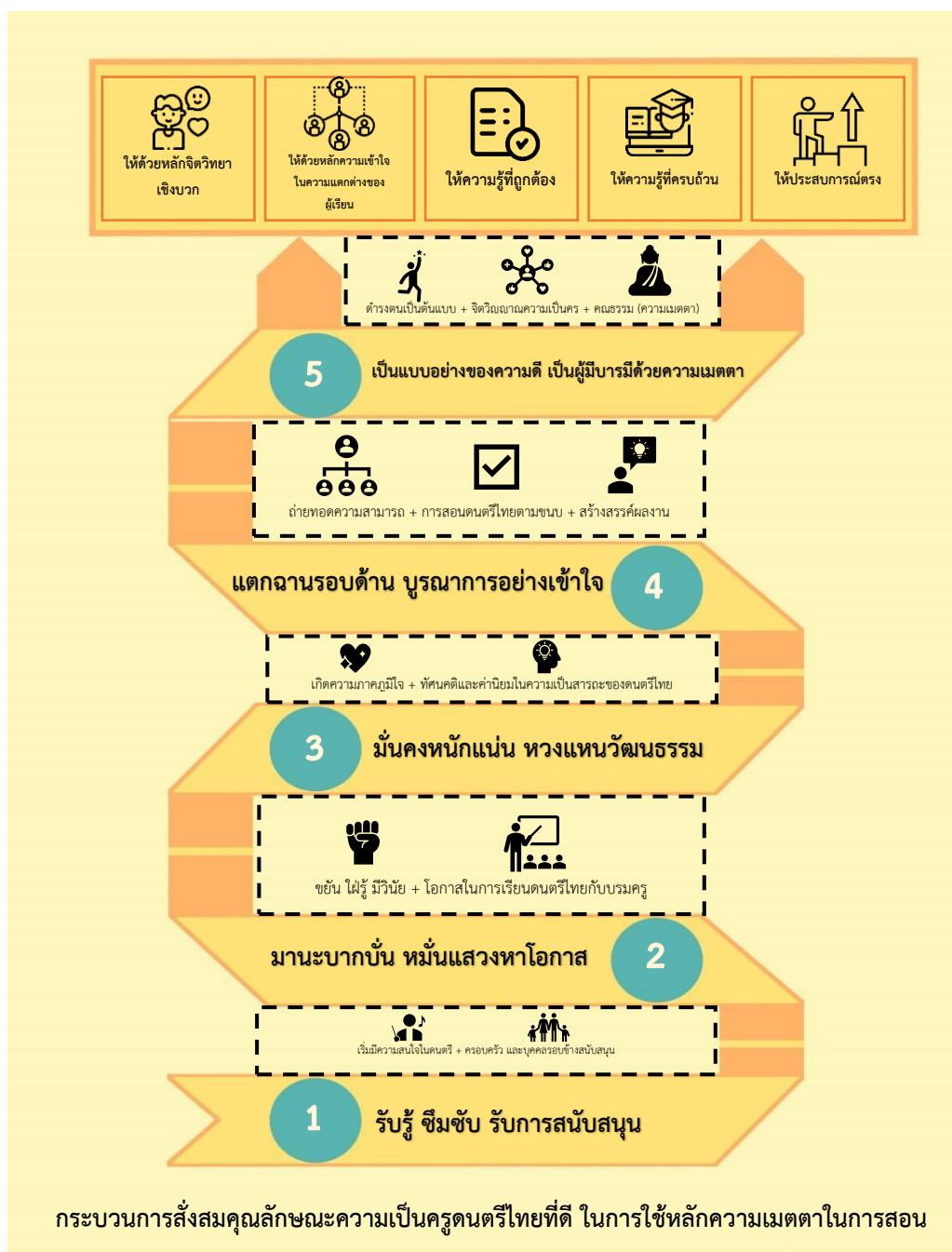
4. หลักธรรมอีกหนึ่งข้อสำคัญที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เล็งเห็นคุณค่า และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนมาโดยตลอด คือ สปัปฺริสธรรม 7 ประการ โดยสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์การศึกษาหลักสปัปฺริสธรรม 7 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท (บุญเพ็ง สุตธมโม, 2560) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยที่พบว่าสปัปฺริสธรรม 7 ประการนั้นเป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจาและใจ ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม และเป็นตัวกำหนดให้กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นโดยอยู่กรอบของศีลธรรมอันดีในสังคม โดยสำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้จำกัดคำนิยามสำหรับหลักธรรมในข้อนี้ว่า “เกิดเป็นคนขึ้นมายึดหลักธรรมนี้ไว้ใช้ได้ทุกอาชีพ ลดความทุกข์ ลดความขัดแย้ง ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป มีความพอดี” (สงบศึก ธรรมวิหาร, **สัมภาษณ์**, 9 มีนาคม 2563) มีหลักในการปฏิบัติ 7 ข้อสำคัญ แก่ **1) รู้เหตุ** คือ การรู้จักและเข้าใจในหลักการ หรือระเบียบในสังคมที่ดำเนินชีวิต โดยให้รู้จักว่าตนเองจะต้องปฏิบัติอย่างไร สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จ และสมบูรณ์ โดยในแง่ของการสอนดนตรีไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร รู้ว่าเหตุที่ลูกศิษย์มีการรับรู้ในการสอนของครูที่ไม่เท่ากัน เหตุนี้นำมาซึ่งการหาวิธีที่แตกต่างกันเพื่อจะทำให้ผู้เรียนพัฒนา **2) รู้ผล** คือ การรู้ถึงความมุ่งหมายของการกระทำอย่างชัดเจน และได้วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้วว่าเมื่อลงมือปฏิบัติแล้วจะเกิดผลอย่างไรตามมา และมีผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไรบ้าง โดยในส่วนนี้เป็นการต่อเนื่องมาจากการรู้เหตุ ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความเข้าใจในการกระทำของตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น **3) รู้ตน** คือ ความรู้จักประมาณตนทั้งในเรื่องการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันความคิดและสภาพจิตใจของตนเอง จึงนำมาซึ่งการวางตัวและการประพฤติตนที่เหมาะสม และรู้จักปรับปรุงแก้ไขการกระทำตนเองให้เกิดผลดีต่อการทำงาน และต่อผู้อื่น ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร รู้จักว่าตนเองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเป็นครู เนื่องจากเล็งเห็นว่า ถ้าครูอารมณ์ร้อนมันจะเกิดโทษมากกว่าจะเกิดคุณ คนที่เป็นครูควรจะมีอารมณ์ที่เย็น ให้ความเมตตาปรานีต่อผู้เรียน จึงจะทำให้การเรียนการสอนเกิดผลที่ดีและเกิดความพอใจทั้งครูและผู้เรียน **4) รู้ประมาณ** คือ การเป็นคนรู้จักความพอดี พอเพียง และความเหมาะสมในทุก ๆ ด้าน สำหรับในแง่ของการสอนดนตรีไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สามารถที่จะวิเคราะห์ และรู้จักประมาณได้ว่า ผู้เรียนแต่ละบุคคลนั้นมีมือแค่ไหน จึงมอบองค์ความรู้ให้พอเหมาะพอดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป **5) รู้กาล** คือ การรู้จักกาลเทศะ ว่าเวลาไหนควรทำอะไร เข้าใจในกาลเวลาอัน

สมควร และระยะเวลาที่เหมาะสม รวมถึงรู้จักวางแผนและรู้จักลำดับความสำคัญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร จึงเป็นทั้งบุคคลที่ปฏิบัติตนเหมาะสมในทุก ๆ สถานการณ์ 6) **รู้บุคคล** คือ การรู้ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ โดยจะให้เกียรติ และคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละบุคคลในการมอบหมายงานหรือถ่ายทอดวิชาความรู้ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร มีการวิเคราะห์บุคคล รวมถึงการสังเกตและเข้าใจในอารมณ์ของบุคคลอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี หรืออีกนัยคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร รู้จักตัวตนและธรรมชาติของบุคคลนั้น ๆ 7) **รู้สังคม** คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับชุมชน เข้าใจสภาพของชุมชน และสังคมที่ตนอยู่ว่ามีการกำหนดระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไรบ้าง แล้วจึงปฏิบัติตนให้เหมาะสมในส่วนนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีความเข้าใจทั้งระเบียบทางสังคม บุคคลในสังคม และบริบทของสังคม โดยที่ไม่ได้ฝืนกระทำ แต่เป็นการแสดงออกในตัวตนอย่างเหมาะสม และมีความเป็นธรรมชาติ โดยจากที่ได้ยกตัวอย่างแสดงรายละเอียดมาแล้วนั้น ชี้ให้เห็นชัดว่า การที่บุคคลมีหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ในการดำเนินชีวิต จะก่อให้เกิดผลดีในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในทุก ๆ อาชีพ ไม่เพียงแค่ว่าสำหรับอาชีพครูเพียงอย่างเดียว แต่เป็นคุณธรรมข้อสำคัญที่มนุษย์ทุก ๆ คน ควรให้ความสำคัญและนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการใช้ชีวิตและการประกอบในสายอาชีพของตนเอง โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพเพื่อความเข้าใจชัดเจนในความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 35 สรุปหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

5. จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถประมวลข้อค้นพบของการสร้างเอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงศักดิ์ ธรรมวิหาร แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงได้ดังในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 36 สรุปกระบวนการสั่งสมคุณลักษณะความเป็นครูคนตรีไทยที่ดี
ในการใช้หลักความเมตตาในการสอน

จากมโนทัศน์ที่แสดงให้เห็นในภาพข้างต้น สามารถใช้เพื่อเป็นกรอบแนวคิด แนวทางปฏิบัติตน หรือเพื่อเป็นการจุดประกายความคิด ในการเริ่มเสริมสร้างคุณลักษณะและดำรงตนเป็นครูคนตรีไทยที่ดี ให้เห็นเป็นรูปธรรม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา เห็นชัดที่สุดคือสำหรับการจะเป็นครูคนตรีไทยที่ดีได้ จะต้องมีการสังสมองค์ความรู้และประสบการณ์ ที่หล่อหลอมให้เกิดความเป็นตัวตนและเกิดคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี รวมถึงการเป็นผู้ที่ใช้ความเมตตาในการสอนไม่ว่าจะเป็นในแขนงวิชาใดก็ตาม นำมาซึ่งการเกิดทัศนคติที่ดีในการเริ่มต้นการเรียนการสอนของผู้สอนและผู้เรียน และมีความเป็นครูผู้มีเมตตาในการสอนนี้ จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ดังนั้นผู้ที่ประกอบอาชีพครู จึงจำเป็นต้องได้รับการเริ่มสร้างปลูกฝัง และต้องอาศัยหลักความเมตตา เป็นแนวทางและหลักในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นนิจ ซึ่งสามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุก ๆ แขนงวิชา โดยสอดคล้องกับการให้คำนิยามของ สเปนเซอร์ (Spenser, 1890) ที่ได้กล่าวไว้ว่าคุณธรรมนั้นจะเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นส่วนช่วยในกระบวนการพัฒนาบุคคล และนอกจากนี้ในงานวิจัย เรื่องกรอบความสมดุลทางดนตรีศึกษาของประเทศไทยว่าด้วยการลดกระแสนิยมในการแสดงดนตรีและฟื้นฟูการสอนดนตรีเพื่อบ่มเพาะความคิด ความละเอียดอ่อน และคุณธรรม (ดนิญา อุทัยสุข, 2559) ที่ได้รับไว้ว่า ผู้สอนดนตรีไทยควรตระหนักถึงรากเหง้าของเรา และประเพณีการสอนดนตรีไทยโดยครูต้นแบบ เพื่อมุ่งเน้นทำหน้าที่เป็นแบบจำลองความเป็นเลิศทางศีลธรรมอันดี ที่จะมุ่งเน้นปลูกฝังให้กับผู้เรียน

6. จากการที่ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูคนตรีจากในงานวิจัย การศึกษาด้านแบบความเป็นครูคนตรี : กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ (วรรณสา ประเสริฐศุภวิทย์, 2555) และงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทย ของครูสำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ (เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์, 2559) ทำให้ผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบและวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีคุณลักษณะของความเป็นครูคนตรีไทยที่ดีครบทุกองค์ประกอบทั้งในด้านบุคลิกภาพ ในด้านการสอน และในด้านการมีคุณธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นครูคนตรีไทยและนักดนตรีไทยที่ดี ทั้งบุคลิกภาพ กิริยามารยาท ความรับผิดชอบ ความถ่อมตน การให้เกียรติผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ ความรู้และความสามารถในการสอน การวิเคราะห์ผู้เรียน และรับฟังความคิดเห็น และในเรื่องการใช้หลักคุณธรรมในการดำรงชีวิต โดยที่นอกเหนือจากความเมตตาในการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหารแล้ว พบว่า คุณธรรมในเรื่องของ “ความกตัญญู” ต่อผู้มีพระคุณ และต่อครูบาอาจารย์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมา ยังเป็นคุณธรรมสำคัญที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งสองเรื่องในข้างต้น และเป็นสิ่งที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ยึดถือใช้ดำรงชีวิตและปลูกฝังแก่ศิษย์มาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งความกตัญญูนี้ เป็นสิ่งที่มีเด่นชัดเฉพาะมากที่สุดในบริบท

สังคมไทยมากกว่าในสังคมตะวันตก และควรค่าแก่การยึดถือปฏิบัติใช้ในทุก ๆ รูปแบบ เนื่องจากเป็น สิ่งอันทรงคุณค่า ส่งอาณูภาพในเชิงบวกครบทุกมิติทั้งบุคคล สังคม และในการพัฒนาการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำเอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยด้านการใช้หลักความเมตตาในการสอนและการ อบรมบ่มนิสัย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มาศึกษาหรือนำเป็นต้นแบบสำหรับผู้ที่จะเป็นครูคนตรีไทย โดยสามารถเลือกหรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลและบริบท
2. จากผลการวิจัย ควรมีการนำหลักความเมตตาไปใช้ในการส่งเสริม หรือกำหนดแนวทาง ในการสอน เพื่อพัฒนาให้การเรียนการสอนในทุกสาขาวิชามีความสมบูรณ์พร้อม และมีประสิทธิภาพ ในการผลิตคนมากยิ่งขึ้น
3. หลักความเมตตาในการสอนของแต่ละบุคคลอาจมีรูปแบบและมืองค์ประกอบที่จะแสดง ให้เห็นเด่นชัดแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความกับทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ที่ถูกปลูกฝังของแต่ละบุคคล ดังนั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีความเข้าใจในบริบทความแตกต่างทุก ๆ ด้าน แล้วนำมาโน้ตส์ ของเอกลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยที่ดี ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในการใช้หลัก ความเมตตาในการสอนไปปรับละประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ โดยเฉพาะในด้านการรู้ สังคม ควบคู่กับด้านการรู้ตนเอง ซึ่งเป็นด้านที่ควรตระหนักถึงและมีนัยสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางหรือ เป็นการพัฒนาเป็นคุณลักษณะของครูคนตรีไทยที่ดี
2. ควรมีการศึกษา รายละเอียดแต่ละขั้นของทฤษฎีจิตพิสัย (affective domain) อย่างละเอียดทุกมิติ ซึ่งสำหรับบริบทการเรียนการสอนในประเทศไทย อาจมีลักษณะเฉพาะและมี รายละเอียดในแต่ละขั้นที่แตกต่าง หรืออาจมีรายละเอียดเพิ่มเติมได้
3. ควรมีการศึกษามุมมอง และรูปแบบของความเมตตาในการสอน กับด้านอื่น ๆ หรือบุคคล ต้นแบบท่านอื่นด้วย เนื่องจากว่าในอนาคตบริบทของการศึกษา สภาพสังคม ประชากร ความสัมพันธ์ ของผู้สอนและผู้เรียน อาจมีผลทำให้รูปแบบของหลักความเมตตาในการสอนนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงควรมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกอร ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562).

กรรณิการ์ สัจกุล. (สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2562).

จรูญิต แก้วกังวาน. (2556). *พลังแห่งความเมตตา (THE POWER OF KINDNESS)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์. (2557). *จริยศาสตร์ : ปรัชญาจริยะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัชวาลย์ วาสุตจิต. (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2562).

ชาย โพธิ์สิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ฐิติมา กฤษสุวรรณ. (สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2562).

ณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ. (สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2562).

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา : หลักการและสาระสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพล นาคะเต. (2555). *การศึกษาอัตลักษณ์และกระบวนการถ่ายทอดการขับร้องเพลงทยอยของครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ดนิญา อุทัยสุข. (2559). กรอบความสมดุลทางดนตรีศึกษาของประเทศไทยว่าด้วยการลดกระแสนิยมในการแสดงดนตรีและฟื้นฟูการสอนดนตรีเพื่อบ่มเพาะความคิด ความละเอียดอ่อน และคุณธรรม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559), หน้า 46-84.

ดลดาว ปุณณานนท์. (2551). *ผลของการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่มต่อการเพิ่มพูนสันติภาวะโดยมีเมตตาเป็นตัวแปรสื่อ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ดวงกมล บางขวด. (สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2562).

ถาวร หวานชะเอม. (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562).

ทัศนีย์ ขุนทอง. (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562).

ทิตินา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรศรา บุญรุ่ง. (2549). *คู่มือพัฒนาความเมตตาคุณาของเด็กปฐมวัย*. (สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

- นวลจันทร์ ศุภพัฒน์. (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2562).
- บุญเพ็ง สุตธมโม. (2560). *ศึกษาหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย).
- บุษราคัม จรรย์นาฏย์. (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2562).
- ป.อ.ปยุตโต. (2545). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- ประเวท กุมท. (2521). *จริยวัตรของนักดนตรีไทย*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ป๊อบ คงลายทอง. (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562).
- ผกา สัตยธรรม. (2544). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2513). พระบรมราโชวาท.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2518). พระราชดำรัส.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2521). พระบรมราโชวาท.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2524). พระบรมราโชวาท.
- พัชรา สุภาพงษ์. (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562).
- พุทธทาสภิกขุ. (2534). *คำบรรยายหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจิตร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สยามสมัย จำกัด.
- มนตรี ตราโมท. (2545). *คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- มานพ จักษา. (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2562).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญพัฒน์.
- ลัดดา จักษา. (สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2562).
- วรรณิสา ประเสริฐศุภวิทย์. (2555). *การศึกษาต้นแบบความเป็นครูดนตรี: กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วรศักดิ์ วรธมโม. (2525). *คำบรรยายเรื่อง “ครู กับ ศิลธรรม”*. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์.
- ศศิรัตน์ บรรยายกิจ. (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2562).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2562).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2563).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2562).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2562).
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2561).

สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2562).

สงบศึก ธรรมวิหาร. (สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2562).

สถาพร บ้านเกาะ. (สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2562).

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2558). *หลักธรรมแห่งความ*

พอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2541). *แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สุทธิพงษ์ นนธ์ธนารักษ์. (สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562).

สุรางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์. (2559). *การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูคนตรีไทยของครูสำราญ*

เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์. (สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562).

อนันต์ ดุริยพันธุ์. (สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2562).

อัศนีย์ เปลี่ยนศรี. (2547). *อาศรมศึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

อารยา ยวงย้อย. (สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2562).

อุทัย ศาสตรา. (2553). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร*

ศิลปินแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ภาษาอังกฤษ

Ebel & Frisbie. (1986). *Essentials of Educational Measurement*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

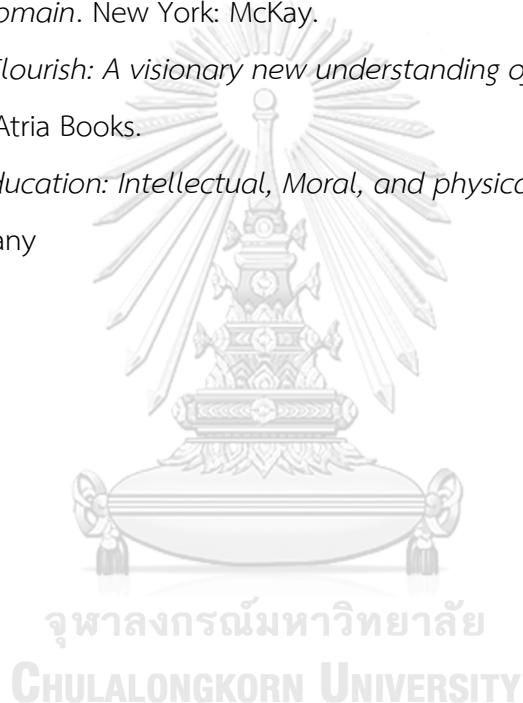
Gearhart. (2016). *Mental health professionals' lived experiences of metta (loving-kindness) meditation*. (Dissertation. California State University, Long Beach).

Hopkins & Antes. (1990). *Classroom Measurement and Evaluation*. Itasca, Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc.

Krathwohl, B. M. (1964). *Taxonomy of educational objectives: Handbook II: The affective domain*. New York: McKay.

Seligman. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Atria Books.

Spenser. (1890). *Education: Intellectual, Moral, and physical*. New York: D Appleton and Company

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้ข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

นางกนกอร ธรรมวิหาร

นางสาวพัชรา สุภาพงษ์

อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง
(ศิลปินแห่งชาติ)

ครูอนันต์ ดุริยพันธุ์

มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ครูبيب คงลายทอง

สำนักางองงตค.กรมพลบปัทธ

รองศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิรัตน์ บรรยายกิจ

นายถาวร หวานชะเอม

นางสาวนวลจันทร์ คุภพัฒน์

นายสุทธิพงษ์ นนธ์นารักษา

นายณรงค์ศักดิ์ แย้มสุวรรณ

นางลัดดา จักษา

นายชัชวาลล์ วาสุตจิต

นางสาวบุษราคัม จรรย์นาฏย์

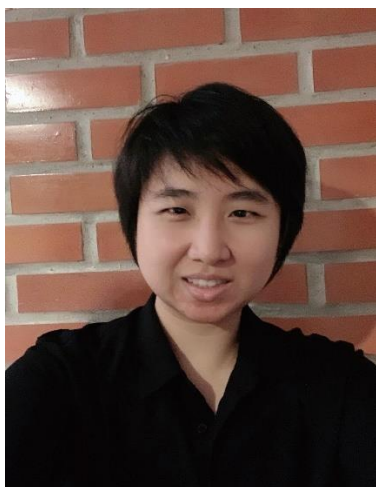
นายมานพ จักษา

อาจารย์ ดร.ดวงกมล บางขวด

นางสาวอารยา ยวงย้อย

นางสาวเสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์

นางสาวฐิติมา กฤษฎสุวรรณ

นายสถาพร บ้านเกาะ

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครูคนไทย
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ใช้สำหรับ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
วัน/เดือน/ปี ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ภูมิหลังผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

1. ครูเริ่มเรียนดนตรีไทยกับใคร และมีแรงบันดาลใจในการเรียนอย่างไร

.....
.....

2. บรมครูดนตรีไทยที่มีบทบาทและความสำคัญในชีวิตการเรียนดนตรีไทยของครู ได้แก่ท่านใด และมีความสำคัญอย่างไร

.....
.....

3. ต้นแบบครูดนตรีไทยในดวงใจ หรือที่ครูมีความประทับใจ คือใครบ้าง และประทับใจอย่างไร

.....
.....

4. วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยที่ครูได้รับจากครูดนตรีไทยหลายๆ ท่าน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

5. ครูได้เริ่มสอนดนตรีไทยครั้งแรกเมื่อใด มีความรู้สึกหรือความประทับใจอะไรบ้าง โปรดเล่าประสบการณ์

.....

6. ครูเคยมีประสบการณ์ได้บรรเลงหรือออกงานในอดีตแล้วมีความประทับใจบ้างหรือไม่ หรือมีสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองได้ประสบพบเจอบ้างหรือไม่

7. ครูเคยเคยได้รับรางวัล หรือมีเหตุการณ์ใดที่ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ เกิดการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตเป็นครูดนตรีไทยบ้าง

ตอนที่ 2 คุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ด้านบุคลิกภาพ

1. หากผู้เรียนประพฤติตนไม่เหมาะสม หรือไม่ปฏิบัติตามที่ครูสั่งสอน ครูมีวิธีการจัดการหรืออบรมสั่งสอนผู้เรียนอย่างไร

2. ครูมีวิธีการควบคุมหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเองอย่างไร เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกโกรธหรือไม่พอใจ

3. บทบาทหน้าที่ในการเป็นครูดนตรีไทยของครูมีอะไรบ้าง ครูมีวิธีการจัดระเบียบหน้าที่ของตนเองอย่างไร และครูมีแนวทางการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง

4. ครูมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อได้รับคำติ หรือคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น และครูมีแนวทางการปฏิบัติตนอย่างไร

5. ครูเคยพบเจอกับอุปสรรคและปัญหาที่เข้ามาในชีวิตบ้างหรือไม่ และครูมีวิธีการหรือแนวทางในการจัดการกับอุปสรรคเหล่านั้นได้อย่างไร

6. ในความคิดของครู ครูดนตรีไทยที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร ประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง

7. ครูคิดว่าปัจจัยใดที่ส่งผลให้ครูประสบความสำเร็จ หรือได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย

8. ครูมีเป้าหมาย หรือสิ่งที่อยากจะทำในอนาคตหรือไม่

9. ในประเด็นเรื่อง “วิชาชีพครูดนตรี และวงการดนตรีไทย” ครูมีความคิดเห็น หรือแนวทางการปฏิบัติตนอย่างไร

10. ในความคิดเห็นของครู สายสำนักดนตรีไทย มีความสำคัญอย่างไร

ด้านการสอน

1. ครูมีขั้นตอนหรือใช้วิธีการใด เพื่อที่จะทำให้ศิษย์ได้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ในด้านความรู้ ทักษะดนตรี และเจตคติ

2. ครูคิดว่าผู้ที่จะไปเป็นครูดนตรีที่ดี หรือจะถ่ายทอดดนตรีไทยที่ดีได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยในบ้าง

3. ครูมีวิธีการคัดเลือกบทเพลง หรือจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและการสอนอย่างไรบ้าง

4. ครูประสบพบเจอปัญหา หรืออุปสรรคในการสอนหรือไม่ และครูมีวิธีการจัดการได้อย่างไร

.....

.....

5. หากผู้เรียนมีศักยภาพที่ต่างกัน ครูมีวิธีพิจารณาอย่างไร และใช้วิธีการใดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างที่ถูกต้องตามที่ครูตั้งเป้าหมายไว้

.....

.....

6. ครูมีหลักการ แนวคิด เกณฑ์ หรือวิธีที่ใช้สำหรับประเมินผลผู้เรียนอย่างไรบ้าง

.....

.....

7. ครูสามารถบรรเลงและสอนเครื่องดนตรีไทยได้ทุกชนิดหรือไม่ และมีวิธีการอย่างไรเมื่อต้องสอนเครื่องดนตรีที่ไม่ถนัด

.....

.....

8. ครูสามารถบรรเลงและสอนเครื่องดนตรีไทยได้ทุกชนิดหรือไม่ และมีวิธีการอย่างไรเมื่อต้องสอนเครื่องดนตรีที่ไม่ถนัด

.....

.....

9. สิ่งใดที่ช่วยให้ครูสามารถจดจำเพลงต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

.....

.....

ด้านคุณธรรม

1. ธรรมเนียมปฏิบัติ หรือแบบแผนในการเรียนการสอนดนตรีไทยที่ครูยึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

2. หากมีครูมาขอเรียนดนตรีไทยกับครู ครูจะตอบรับสอนให้กับทุกคนหรือไม่และคิดค่าใช้จ่ายอย่างไร

.....

.....

3. คุณธรรม จริยธรรม หรือ หลักธรรมที่ครูยึดถือในชีวิตประจำวัน หรือใช้ในการสอนดนตรีไทยคืออะไร

.....

.....

4. ครูเคยถูกรับเชิญเป็นกรรมการในการตัดสินหรือประกวดแข่งขันทางดนตรีไทยบ้างหรือไม่ ครูใช้หลักการ หรือมีแนวคิดในการตัดสินอย่างไร

.....

.....

5. ครูมีวิธีการใดในการตอบแทนพระคุณของครูที่ได้เรียนมา หรือตอบแทนผู้มีพระคุณอย่างไร

.....

.....

6. ครูรักชาติ หรือยึดถือสิ่งใดในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

7. ในความเห็นของครู คิดว่าคุณธรรมหรือหลักธรรมใดที่ คนเป็นครูดนตรีไทยที่ดีพึงมีและพึงปฏิบัติ

.....

.....

8.ครูคิดว่า การเป็นครูดนตรีไทยที่ดีควรมีการใช้ “หลักความเมตตา” ในด้านใดบ้าง และใช้อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุฑนตรีไทย
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

ใช้สำหรับ: ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มครอบครัวและผู้ร่วมงาน/
กลุ่มลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยตรง

วัน/เดือน/ปี ในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว)นามสกุล

.....

2. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุ.....ปี

4. ประวัติการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก ☐ อื่นๆ

ระบุ.....

5. สถาบันการศึกษา.....เครื่องมือ

เอก.....

6. ประสบการณ์ในการเรียนดนตรีไทยกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.....ปี

7. ตำแหน่งงานในปัจจุบัน.....วิชาที่สอน.....

8. ความเกี่ยวข้องกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

.....

ตอนที่ 2 เอกลักษณะความเป็นครุคนตรีไทยของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
ด้านบุคลิกภาพ

1. ท่านเคยมีประสบการณ์ตรง จากการได้รับการแบ่งปันสิ่งของ หรือได้รับความปรารถนาดี จากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหารหรือไม่ โปรดเล่าเหตุการณ์และความรู้สึก

.....

.....

2. ท่านเคยได้รับคำแนะนำ คำชื่นชม การตักเตือน หรือการลงโทษจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร หรือไม่ โปรดเล่ารายละเอียดเหตุการณ์และความรู้สึก

.....

.....

3. จากประสบการณ์ตรงของท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

4. ในความคิดของท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีความรับผิดชอบหน้าที่ ตรงต่อเวลา และรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองหรือไม่มากนักอย่างไร โปรดเล่ารายละเอียด

.....

.....

5. ท่านเคยมีประสบการณ์ตรง หรือได้รับทราบเหตุการณ์ที่แสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน หรือการให้เกียรติผู้อื่นของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร หรือไม่ โปรดเล่ารายละเอียด

.....

.....

6. ในความคิดของท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นผู้ที่มีความมั่นคงหนักแน่น หรือมีความเป็นผู้นำบ้างหรือไม่ อย่างไร โปรดเล่าประสบการณ์

.....

.....

7. ท่านมีรู้สึก หรือความประทับใจกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ในเรื่องใดบ้าง โปรดเล่ารายละเอียด

.....

.....

ด้านการสอน

1. จากประสบการณ์ตรงของท่านคิดว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร มีขั้นตอนหรือใช้วิธีการใด เพื่อที่จะทำให้ศิษย์ได้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ในด้านความรู้ ทักษะดนตรี และเจตคติ

.....

.....

2. ท่านเคยประสบพบเจอปัญหา หรืออุปสรรคในช่วงระหว่างการเรียนรู้การสอนกับผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร บ้างหรือไม่ และครุมีวิธีการจัดการอย่างไร

.....

.....

3. จากประสบการณ์ตรงของท่าน หากว่าท่านมีคำถาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร สามารถตอบคำถามด้านเนื้อหา วิธีการเรียน หรือให้แนวทางแก่ท่านด้านอื่น ๆ ได้ทุกครั้งหรือไม่ โปรดเล่ารายละเอียด

.....

.....

ด้านคุณธรรม

1. จากประสบการณ์ตรงของท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้เคยฝากแนวคิดในการสอน หรือการดำรงชีวิตในการเป็นครุดนตรีไทยให้กับท่านอย่างไรบ้าง โปรดเล่ารายละเอียด

.....

.....

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร แสดงออกและปลูกฝังถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณให้ท่านได้เห็นบ้างหรือไม่ โปรดเล่าเหตุการณ์

.....

.....

3. จากประสบการณ์ตรงของท่าน คิดว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นแบบอย่างและเป็นผู้ที่ยึดถือในขนบการถ่ายทอดดนตรีไทยแบบโบราณอย่างไร

.....

.....

4. ท่านเคยมีประสบการณ์ที่รับรู้ถึง การแสดงออกซึ่งความเมตตาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ผ่านวิธีการใดบ้าง โปรดเล่าเหตุการณ์

.....

.....

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร เป็นต้นแบบในการดำรงชีวิตของท่านในเรื่องใดบ้างหรือไม่
หรือจากประสบการณ์ของท่าน ได้นำหลักแนวคิดหรือวิถีปฏิบัติที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
เคยสั่งสอนไว้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์จริงในชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง โปรดเล่ารายละเอียด

.....
.....

แบบสังเกตการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เอกลักษณ์ความเป็นครุฑดนตรีไทย
ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร
(การจัดการเรียนการสอนของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร)

ประเด็น	บันทึกสรุป/เพิ่มเติม
1. หลักการ/วิธีการ ในการถ่ายทอดดนตรีไทย	
2. การจัดการชั้นเรียน	
3. แนวทางในการการให้ความช่วยเหลือ หรือ แนะนำผู้เรียน	
4. เมื่อผู้เรียนประพัตติตนไม่เหมาะสม มีการควบคุม หรือจัดการอย่างไร	
5. คำคม แรงคิด ที่ฝากให้ผู้เรียนคิด หรือจดจำอยู่ บ่อยครั้ง	

ผู้ประพัตินอย่างสมชื่อ อย่างมีบารมี มีความสมณะ บุคลิกภาพดี และพื้นฐานจิตใจที่ดี โดยมองโลกในแง่บวก เป็นผู้ฟังที่ดี จากประสบการณ์ชีวิตที่มีความอดทน ขยัน พยายาม ใช้สติและความมั่นคง เอาชนะอุปสรรคและปัญหา ด้วยความสามารถของตนเอง	ที่มาของชื่อ การปฏิบัติตน การมองโลกในแง่บวก ดนตรีเป็นประชาธิปไตย เป็นผู้ฟังที่ดี ความอดทน, ขยัน, พยายาม ความมีสติ มั่นคง	การประพัตินตนตามอย่างผู้มีบารมี ที่มาของชื่อ การครองตนด้วยความสมณะ แนวคิดและพื้นฐานจิตใจที่ดี การมองโลกในแง่บวก (ทุกคนสามารถพัฒนาได้) ดนตรีประชาธิปไตย (ยอมรับ, เคารพซึ่งกันและกัน) การเป็นผู้ฟังที่ดี ประสบการณ์ชีวิต ความอดทนต่ออุปสรรคด้วยความสามารถของตนเอง ความมีสติตั้งมั่น และมีความมั่นคง
ผู้มีความและการกระทำอันน้อย ยึดหลักความเมตตาจากบรมครู และใช้หลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดดนตรีไทย ผ่านปรีชาธรรม และการให้รู้จักการ “สังเกต”	น้ำใจนักกีฬา, ถ่อมตน ความเมตตาส่งผ่านจากบรมครู ปฏิบัติบูชา มีศีลธรรม, คุณธรรม, หลักศาสนา คำคม, ปรีชาธรรม	มุมมองความคิดจากการดำรงตนเป็นนักดนตรีไทย ความมีน้ำใจนักกีฬา ความอ่อนน้อมถ่อมตน การยึดถือแบบอย่างจากบรมครู ต้นแบบความเมตตา (จากครูรูป และครูประสิทธิ์) หลักธรรมในการดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติบูชา หลักสัปปริสธรรม 7 (ศีลธรรม คุณธรรม) การสอนดนตรีไทยด้วยคุณธรรม ปรีชาธรรม และคำคม ต้นแบบความเป็นครูที่ดี เน้นให้การ “สังเกต”
ผู้มีความรู้ความสามารถถึงพร้อม มีความรัก และภาคภูมิใจในดนตรีไทย โดยเป็นผู้ที่บรมครูได้เล็งเห็นแล้วว่าคู่ควรกับการเป็นผู้รักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ โดยสามารถถ่ายทอดดนตรีไทยได้อย่างถูกต้อง ปรับใช้ได้ตามบริบททั้งผู้เรียน และสังคม ความเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบแบบแผน	ความสามารถเป็นเลิศ แรงบันดาลใจ จากเสียงระนาดของคุณพ่อ ความภาคภูมิใจในการเป็นนักดนตรีไทย การรักษาทางเพลงของครูหลวงบำรุงจิตเรจริญ ความถูกต้องแม่นยำ ความเป็นคนสัจ พ้นฐานดนตรีไทย (นางพญา ความละเอียดอ่อน) ดนตรีดีที่เพราะ Conservative แต่ปรับได้ตามบริบท	ผู้มีความรู้ถึงพร้อม ความสามารถเป็นเลิศ (พรสวรรค์พรแสง) ได้รับการถ่ายทอดจากบรมครูหลายท่าน ความรักในดนตรีไทย แรงบันดาลใจ (เสียงระนาดของคุณพ่อตอนวัยเด็ก) ความภาคภูมิใจในการเป็นนักดนตรีไทย ความกตัญญูต่อบรมครู การรักษาแนวคิดและทางเพลง ความตระหนักถึงแก่นแท้ของดนตรีไทย ยึดถือความถูกต้องอย่างหนักแน่น เน้นพื้นฐานที่ดี (ความเป็นคนสัจใจใหญ่) ดนตรีมีดีที่ไพเราะ ถ่ายทอดโดยปรับให้อย่างมีระเบียบแบบแผน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางสาวพรปวีณ์ จันทรพ้อง

วัน เดือน ปี เกิด

23 กุมภาพันธ์ 2537

สถานที่เกิด

ปทุมธานี

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี

ที่อยู่ปัจจุบัน

33/1 ม.2 ต.บางคูเวียง อ.บางกรวย จ. นนทบุรี 11130

ผลงานตีพิมพ์

กรอบมโนทัศน์เรื่อง การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย ของ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

(A CONCEPTUAL MODEL OF METTA (LOVING-KINDNESS)
ENGAGEMENT IN THAI CLASSICAL MUSIC TEACHING OF
ASSISTANT PROFESSOR SANGOBSEUK THAMVIHARN)

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ
ศิลปะ

Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences,
and Arts)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY